

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BELİREN YETİŞKİNLERİN YAŞAM GÖRÜŞÜNÜN VAROLUŞÇU BAKIŞ AÇISIYLA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rıdvan TEMİZ

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI
PROGRAMI

Ankara, 2020

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BELİREN YETİŞKİNLERİN YAŞAM GÖRÜŞÜNÜN VAROLUŞÇU BAKIŞ AÇISIYLA İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS/TEZİ

Rıdvan TEMİZ

SOSYAL HİZMET POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI PROGRAMI

Ankara, 2020

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Beliren Yetişkinlerin Yaşam Görüşünün Varoluşçu Bakış Açısıyla İncelenmesi

Rıdvan TEMİZ

Yüksek Lisans Tezi

24.07.2020

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR

Jüri Üyeleri
Doç. Dr. Esra ÇALIK VAR
Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK
Dr. Öğr. Üyesi Esra KILIÇ CEYHAN

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Seyfullah Oktay ARSLAN
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

24.07.2020

Rıdvan TEMİZ

“Aramakla bulunmaz
Ancak bulanlar daima arayanlardır”

Beyazıd-i Bistami

Yolda olmayı huy edinenlere…

TEŞEKKÜR

Bu çalışmaya başlamadan evvel ders döneminde, yüksek lisans sürecinde çalışacağım konuyu henüz belirleme aşamasındayken benim de bir beliren yetişkin olduğumu fark ettiren, sonrasında tez yazım aşamasında tecrübe ve rehberliğiyle bana her zaman yol gösteren değerli danışmanım Esra ÇALIK VAR'a,

Savunmaya katılan ve araştırma sürecine değerli katkılar sunan jüri üyeleri Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK ve Dr. Öğr. Üyesi Esra KILIÇ CEYHAN'a,

Araştırmaya katılarak duygu ve düşüncelerini samimiyetle paylaşan bütün katılımcılara,

Araştırma sürecinde bilgi, birikim ve samimi dostluklarını her zaman yakından hissettiren kıymetli arkadaşlarım Ramazan KOCAKAYA ve Merve ÖZKUL'a,

Tez yazım aşamasında ve savunmaya hazırlandığım süreçte sağladığı manevi desteği her zaman yüreğimde hissettiğim Hemrev'e,

Son olarak yüksek lisans yapmaktansa yanlarında olmamı tercih eden ancak yaptığım tercihe saygı ve sabırla yaklaşan, manevi varlığını her zaman yanımda hissettiğim aileme,

Sonsuz şükranlar…

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **v**

ABSTRACT ..... **vi**

ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **vii**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **viii**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Araştırmanın Amacı 4

1.2. Araştırmanın Önemi 5

1.3. Sınırlılıklar 6

2. GENEL BİLGİLER **7**

2.1. Beliren Yetişkinliğin Doğası ve Ayırt Edici Özellikleri 7

2.1.1. Kendine Odaklanma 8

2.1.2. Kararsız Hissetme 9

2.1.3. Kimlik Keşfi 9

2.1.4. Arada Hissetme 10

2.1.5. Fırsatlar Dönemi 11

2.2. Beliren Yetişkinlik ile İlgili Araştırmalar 12

2.3. Yetişkinlik, Beliren Yetişkinlik ve Kültür İlişkisi 15

2.4. Beliren Yetişkinlik ve Kimlik Keşfi 18

2.5. Kimlik Oluşumu ile İlgili Kuram ve Yaklaşımlar 20

2.6. Beliren Yetişkinlik, Modernite ve Kimlik 22

2.7. Varoluşçuluk 26

2.7.1. Varoluşçuluğun Temel Kavramları 29

2.7.1.1. Ölüm 29

2.7.1.2. Sorumluluk 30

2.7.1.3. Tercih/Seçme 30
2.7.1.4. Bunalım 31
2.7.1.5. Özgürlük 32
2.7.1.6. Bırakılmışlık 33
2.7.2. Varoluşçu Psikoloji 33
2.7.2.1. Ölüm 36
2.7.2.2. Özgürlük 37
2.7.2.3. Yalıtım 39
2.7.2.4. Anlamsızlık 40
2.7.3. Varoluşçuluk ve Beliren Yetişkinlik 42
3. MATERYAL VE YÖNTEM 45
3.1. Araştırmanın Modeli 45
3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu 46
3.3. Verilerin Toplanması 49
3.2.1. Ölçekler 49
3.2.1.1. Kişisel Bilgiler Formu 49
3.2.1.2. Yaşam Görüşü Ölçeği 50
3.2.1.3. Görüşme Formu 51
3.4. Verilerin Analizi 51
3.4.1. Sayısal Verinin Analizi 51
3.4.2. Sözel Verinin Analizi 51
4. BULGULAR 53
4.1. Nicel Veriye İlişkin Bulgular 53
4.1.1. Cinsiyete Göre Yaşam Görüşü 55
4.1.2. Eğitim Düzeyine Göre Yaşam Görüşü 56
4.1.3. Birlikte Yaşanılan Kişilere Göre Yaşam Görüşü 57

4.1.4. İstihdam Durumuna Göre Yaşam Görüşü 58

4.1.5. Yetişkinlik Düşüncesine Göre Yaşam Görüşü 59

4.2. Nitel Verilere İlişkin Bulgular 60

4.3. Katılımcı Görüşlerine İlişkin Betimsel Bulgular 61

4.3.1. Yetişkinlik Konusundaki Bulgular 65

4.3.1.1. İçinde Bulunulan Yaşam Dönemine İlişkin Bulgular 67

4.3.1.2. Yetişkinlik Kriterlerine İlişkin Bulgular 68

4.3.2. Özgün-Otantik Yaşam Konusundaki Bulgular 70

4.3.2.1. Özgün Yaşam ve Kimlik Algısına İlişkin Bulgular 72

4.3.2.2. Katılımcıların Özgürlük Algısına İlişkin Bulgular 73

4.3.3. Sorumluluk Konusundaki Bulgular 74

4.3.4. Kararsızlık ve Boşlukta Hissetme Konusundaki Bulgular 75

4.3.4.1. Katılımcıların Kararsızlık Algısına İlişkin Bulgular 78

4.3.4.2. Katılımcıların Arada Kalmışlık Durumuna İlişkin Bulgular 79

4.3.5. Yaşamın Anlamı Konusundaki Bulgular 82

4.3.6. Sosyallik ve Yalnızlık Konusundaki Bulgular 85

4.3.7. İlgi Konusundaki Bulgular 90

4.3.8. Fırsatlar Konusundaki Bulgular 92

4.3.9. Kaygı ve Stres Konusundaki Bulgular 95

4.3.10. Ölüm Konusundaki Bulgular 98

5. TARTIŞMA 101

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 115

6.1. Sonuçlar 116

6.2. Öneriler 118

7. KAYNAKLAR 119

8. EKLER 128

Ek 1. ETİK KURUL PROJE ONAY BELGESİ 128

Ek 2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU 129

Ek 3. YAŞAM GÖRÜŞÜ ÖLÇEĞİ 131

Ek 4. GÖRÜŞME FORMU 132

Ek-5. ÖZGEÇMİŞ 133

ÖZET

Beliren Yetişkinlerin Yaşam Görüşünün Varoluşçu Bakış Açısıyla İncelenmesi

Bu çalışmada beliren yetişkinlerin yaşam görüşü üzerinde etkili olan faktörler varoluşçu bakış açısı bağlamında incelenmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde, çalışma evreninden, nitel araştırma geleneği ile ortaya çıkan amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitleme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çeşitleme olarak ise 19-27 yaşları arasında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimine devam eden bireyler seçilmiştir. Araştırmaya 2019-2020 yıllarında Ankara ilinde çeşitli üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora bölümlerinde öğrenim gören 18 öğrenci katılmıştır. Nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı nitel ağırlıklı karma desen araştırmada katılımcılara öncelikle yaşam görüşü ölçeği uygulanmış, ardından derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların beliren yetişkin olup olmadığını tespit etmek amacıyla Yaşam Görüşü Ölçeği kullanılmış, yanı sıra araştırmacının geliştirdiği ve 15 soru içeren görüşme formu kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve katılımcı görüşleri derinlemesine incelenmiştir. Ölçeğin uygulanmasından elde edilen veri çözümlendiğinde katılımcıların Yaşam Görüşü Ölçeğinden elde ettikleri ortalamanın yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Görüşmelerden elde edilen veri çözümlenerek, katılımcıların beliren yetişkinlik konusunda oluşturdukları kodlar 10 tema ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın kodlarını oluşturan temalar şunlardır: Yetişkinlik, Sorumluluk, Özgün- Otantik Yaşam, Kararsızlık ve Boşlukta Hissetme, Yaşamın Anlamı, Sosyallik ve Yalnızlık, İlgi, Fırsatlar, Kaygı ve Stres ile Ölüm.

Anahtar Kelimeler: Beliren yetişkinlik, varoluşçu felsefe, varoluşçu psikoloji, kimlik, yaşam görüşü.

ABSTRACT

Investigation of Life View of Emerging Adults With Existential Perspective

In this study, the factors that affect the life view of emerging adults are examined in the context of existential approach. Eighteen students who were selected by maximum variation sampling method from the purposeful sampling methods. As for diversification, individuals who continue their undergraduate, graduate and doctorate education between the ages of 19-27 are selected. 18 people who continuing their undergraduate, graduate and doctorate education in Ankara in 2019-2020 participated in the research. In the qualitative mixed pattern research in which quantitative and qualitative methods were used together, firstly, the view of life scale was applied to the participants and then interviews were conducted in-depth.

In order to determine whether the participants were emerging adults or not Views of Life Survey was used as well as semi-structured interviews were conducted using the interview form developed by the researcher and containing 15 questions. When the data obtained from the Views of Life Survey were analyzed, it was seen that the participants' average scores obtained from the survey is high. The data which obtained from the interviews were analyzed and then the codes created by the participants about the emerging adulthood were interpreted by associating them with 10 themes. The 10 themes are: Adulthood, Responsibility, Unique Life, Feeling Indecision and Emptiness, Meaning of Life, Sociability and Loneliness, Interest, Opportunities, Anxiety and Stress, and Death.

Keywords: Emerging adulthood, existential philosophy, existential psychology, identity, life view.

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Araştırmanın tema ve kategorileri. 63
Şekil 4.2. Öğrencilerin yetişkinlik konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 66
Şekil 4.3. Katılımcıların özgün yaşam konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 71
Şekil 4.4. Katılımcıların sorumluluk konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 74
Şekil 4.5. Katılımcıların kararsızlık ve boşlukta hissetme konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 77
Şekil 4.6. KAtılımcıların yaşamın anlamı konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 83
Şekil 4.7. Katılımcılarım sosyallik ve yalnızlık konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 87
Şekil 4.8. KAtılımcıların yaşamla ilgili odaklandıkları konulara ilişkin oluşturduğu kodlar. 90
Şekil 4.9. Katılımcıların fırsatlar dönemi konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 93
Şekil 4.10. Öğrencilerin kaygı ve stres konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 96
Şekil 4.11. Katılımcıların ölüm konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar. 98

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Yaşam görüşü ölçeği. 53
Tablo 4.2. Yaşam görüşü ölçek maddelerinden elde edilen ortalamalar. 54
Tablo 4.3. Cinsiyetlerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar. 56
Tablo 4.4. Eğitim düzeylerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar. 57
Tablo 4.5. Birlikte yaşadıkları kişilere göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar. 58
Tablo 4.6. İstihdam durumlarına göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar. 59
Tablo 4.7. Yetişkinlik konusundaki düşüncelerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar. 60

1. GİRİŞ

Değişen toplumsal yapılar ve toplumlarda görülen bireyselleşme, toplumsallaşma, toplumsal süreçlere katılım vb. süreçlerde meydana gelen değişimler insanın yaşam döngüsünü sınıflandırmada kullanılan yaşam evrelerinde de birtakım değişikliklere yol açmıştır. Son zamanlarda sıkça duyduğumuz beliren yetişkinlik kavramı 18-29 yaş aralığında bulunan bireyleri içine alan bir evre olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde bireyler yoğun bir belirsizlik içinde olmakla beraber bireyleri pek çok farklı alanda netliğe kavuşturulması gereken karmaşık karar verme süreçleri beklemektedir. Tanner'a göre (1) beliren yetişkinlik yeni bir yaşam evresidir, ancak bu evre kendinden önceki ve sonraki gelişim dönemleri ile de sıkı bir bağlantıya sahiptir. Yani beliren yetişkinlik her ne kadar ergenlik ve yetişkinlik arasında bulunan ve kendisinden önceki ve sonraki evrelerle ilintili olmasına rağmen beliren yetişkinlik ergenlik ve yetişkinlikten farklı, kendine has karakteristik özellikleri olan bir gelişim evresidir. Beliren yetişkinlik çoğu zaman bir ara dönem, geçiş dönemi olarak adlandırılır. Arnet (2) ise bu dönemin sadece bir geçiş aşaması olmadığını, kendine has, bu dönemi diğer evrelerden ayıran beş temel karakteristik özellik olduğunu söyler. Buna göre beliren yetişkinlik özetle; bireyin arada kalmış hissettiği, kendine odaklandığı, kararsız hissettiği, kimlik arayışında olduğu, bir fırsatlar dönemidir.

Bu açıdan bakıldığında beliren yetişkinlik dönemi bireylerin kendilerinde tutarlı ve istikrarlı bir kimlik oluşturma sorumluluğu hissettikleri ancak bu sorumluluğu almaktan kaçındığı bir gerilim dönemi, kararsız bir süreci ifade eden, kendi içinde birçok çelişki, seçenek ve olasılık barındıran; bireylerin kendilerini ve çevredeki olasılıkları değerlendirdiği, bir seçim yapma ve karar verme aşaması olup, kişinin yetişkinliğe doğru atmaya hazırlandığı geleceğini şekillendirecek bir adım öncesinde, duygusal ve zihinsel karmaşanın eşlik ettiği bir gelişim evresidir.

Beliren yetişkinlik toplumların kültürel ve yapısal özelliklerine göre de değişkenlik gösterebilir. Yetişkinlere ait toplumsal rollerin ileri tarihlere ertelenmesine müsamaha gösteren kültürlerde daha yoğun bir şekilde görüldüğü söylenebilir (3). Özellikle eğitim faaliyetlerinin uzun bir zaman aldığı toplumsal yapılarda düzenli bir iş bulma, evlenme gibi yetişkin roller ileri tarihlere ötelenmektedir. Arnett'e göre beliren yetişkinlik ergenlik ve yetişkinlik arasında ortaya çıkan, evlilik ve ebeveynlik gibi geleneksel sorumlulukların ertelendiği bir gelişim dönemidir (4). Yine gelişmiş ülkelerde yaşayan birçok ergenin eğitim hayatının uzun zaman alması bu bireylerin ekonomik bağımsızlıklarını elde etme sürecini de ileri tarihlere sarkmasına sebep olmaktadır (5). Günümüzde yetişkin olmaya verilen anlamlar da önceki dönemlere göre farklılık göstermektedir. Geçmişte kendi kendine yetebilen, özgürce seçim yapabilen ve bağımsız karar verebilen yetişkin olarak tanımlanırken (6) günümüzde yetişkinliğe verilen anlam ergenliğin ilk dönemlerinde dışsal ve demografik özellikler(eğitm, evlilik vb.) ile yapısal süreçlere, ilerleyen dönemlerde ise daha içsel ve psikolojik bir mahiyete bürünmektedir (7). Görüldüğü üzere ergenlik döneminde çevrenin birey üzerindeki etkileri daha ön plandayken beliren yetişkinlik aşamasında bireyler yaşamsal sorgulamalarını daha çok kendi değerleriyle yapmaktadır.

Beliren yetişkinlik dönemi ergenlikten yetişkinliğe bir geçiş aşaması olmakla beraber kendine has birçok görev ve sorumlulukları da içinde barındıran bir gelişim evresidir. Bu dönemde bireyleri bekleyen birçok seçenek, fırsat, verilmesi gereken karar vardır. Ayrıca tutarlı ve kalıcı bir kimlik oluşturma süreci de bu döneme rastlamaktadır. Bu dönemde bireyler yetişkinliğe geçmeden önce pek çok alternatif üzerinde düşünmekte ve geleceklerini şekillendirecek kararlar vermeye hazırlanmaktadır.

Beliren yetişkinliğin evlilik, düzenli bir iş gibi ciddi sorumluluklar alan bireylerde daha az görüldüğü bilinmektedir. Arnett beliren yetişkinliğin ortaya çıkmasına sebep olan faktörler arasında yirminci yüzyılın ortalarında yaygınlık kazanan doğum kontrol haplarının da etkili olduğunu söyler. Buna göre toplumsal yapılarda meydana gelen değişim ve doğum kontrol hapları bireylerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için artık evlenmelerine gerek kalmadığı anlamına gelmiştir. Bu durum hem ortalama ilk evlenme hem de ebeveyn olma yaşının ileri tarihlere

ertelenmesine sebep olmuştur. Ortalama ilk evlilik ve çocuk sahibi olma yaşında ortaya çıkan yeni duruma eğitim sürecinin uzamasının da etkili olduğu söylenmelidir (8). Tüm bunlara rağmen ortalama ilk evlilik ve ebeveyn olma yaşında görülen yükselmenin temel nedeni bireylerin yetişkinlik ve ebeveyn olmaya verdikleri anlamların değişmesiyle ilgilidir (9).

Sosyal hizmet literatüründe henüz tartışılmamış bir alan olan beliren yetişkinlik; bu süreci deneyimleyen birçok genci etkiliyor olması açısından araştırılmaya değer bir konudur. Beliren yetişkinlik ergenlikten yetişkinliğe geçiş evresi olması nedeniyle, özellikle bireylerin yetişkinliğe geçiş döneminde eğitim, meslek, evlilik gibi önemli kararlar alma yetişkinlik dönemine ait görevlerin ertelenmesi açısından önemli bir yaşam dönemidir. Bu nedenle bu gelişim döneminde bulunan bireylerin yaşam görüşlerinin hangi dinamiklere göre şekillendiğini, beliren yetişkinlerin içinde bulundukları yaşam döneminin ve gerilimlerinin farkında olup olmadığını, ülkemizde beliren yetişkinleri ne tür süreçler tecrübe ettiklerini ortaya koymak bakımından bu araştırmanın literatüre yapacağı katkı bu gelişim döneminin niteliklerinin ortaya konması adına önem arz etmektedir. Konunun varoluşçu bakış açısıyla ele alınacak olması; sürecin kendine has dinamiklerini, bu evreyi deneyimleyen bireylerin yaşam görüşünü ortaya koyması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Beliren yetişkinlik klasik gelişim kuramlara göre yeni yeni ortaya çıkan bir gelişim evresidir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar yetişkinliğe geçiş sürecinin daha karmaşık, çok boyutlu ve daha uzun sürdüğünü ileri sürmektedir (10). Evlenme, ebeveyn olma, eğitimini tamamlama, meslek sahibi olma ve kendine ait bir evde yaşama gibi yetişkinliğe geçişi simgeleyen göstergeler erken yaşlardan yirmili yaşların sonlarına doğru ertelendiğinden bu değişimler 18-29 yaşları arasındaki bireylerin gelişiminin doğasını da değiştirmiştir (11).

Temelde felsefi bir akım olarak kendini gösteren ve bireyin varoluşu, özgürlüğü ve seçme hakkına özellikle vurgu yapan birçok kuramcı ve düşünürü etkileyen varoluşçuluk Soren Kierkegaard, Friederich Nietzcsche, Martin Heidegger, Jean Paul Sartre, Martin Buber, Medard Boss, Ludwing Binswanger varoluşçu analiz ile insan varlığının öznel ve tinsel boyutlarını ele alarak bu felsefenin önderliğini yapmıştır. Viktor Frankl, Irwin Yalom ve Rollo May ise Varoluşçu Kuramı

sistematikleştirerek psikoloji ve psikoterapiya uyarlayan ilk kuramcılardandır (12). Varoluşçuluk temelde insanın biricik ve özgün olma halini görmezden gelen ve insanı nesneleştiren kuramlara karşı bir tepki niteliği taşır. Varoluşçu düşünce insanın yaşamakta olduğu zaman içerisinde kendini var edebileceği ve değiştirebileceği temel esasına dayanır. Varoluşçu düşünce varoluş felsefesinin insanın doğasına ilişkin varsayımları ile fenomonolojik bakış açısını bir araya getirerek modern yaşamın; yabancılaşma, yalnızlık, anlamsızlık gibi sorunlara eğilen bir tarzda Avrupa'nın farklı yerlerinde ve eş zamanlı olarak kendiliğinden ortaya çıkmış bir yaklaşımdır (13).

Varoluşçu kurama göre insan kendi varlığının bilincindedir (14). İnsan evrende yaşayan ve yaşıyor olduğunun bilincinde olan ve seçim yapabilen bir varlıktır. Yine varoluşçu kurama göre insan tanımlanması gereken bir nesne değil bir varoluştur. Varoluşçuluk doğa bilimlerine hakim olan nedenselliği reddeder. Yani insan varoluşunda neden-sonuç ilişkisi aranmaz (15). Varoluşçuluk hem yaşamla hem de ölümle ilgilenir. Ölümün yarattığı "hiç"lik duygusu insanda sürekli bir kaygıya neden olur. Ancak ölümün kendisi de varoluşsal bir gerçekleiktir. Dolayısıyla kişi ölümle yüzleşmelidir. Çünkü birey kendi varoluşsal gerçeklerinden kaçamaz. Ölümle yüzleşerek sorumluluk üstlenmeli ve böylece kaygıyı yenmelidir (16). Varoluşçu Kuram özne-nesne şeklindeki düalist anlayışa karşı çıkar. Varoluşçuluk evrende bireyin birliğine vurgu yapar. Bu birliğe zarar veren her şey insan varoluşunun anlamını da bozar. İnsanın varoluşu bilinçdışı, ego vb. ruhsal süreçlerle, içgüdüler ya da arkatiplerle açıklanamaz. İnsan fenomonolojik bir varoluştur. Fenomen ise yaşam sırasında kişinin deneyiminin deneyimlendiği o anki her şeydir (17)**.** Varoluşçu kuram insanı açıklarken fenomonolojik bir inceleme yöntemi kullanır. Bu anlayışa göre tek bir doğru yoktur. Doğrular bireyin yaşadığı ve algıladığıdır. Gerçek fenomenleri anlamakla anlaşılabilir. Önemli olan olayın kendisi değil deneyimlenen olayın kişi tarafından nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığıdır. Çünkü gerçeği anlamak ancak bireyin öznel, fenomonolojik dünyasını anlamakla mümkündür (18).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel sorusu "Beliren yetişkinlerin yaşam görüşünün varoluşçu bakış açısıyla incelenmesi" olarak tasarlanmıştır.

1. Beliren yetişkinler içinde yaşadıkları yaşam dönemini nasıl tanımlar?
2. Beliren yetişkinlere göre bir insan hangi görevleri yerine getirdiğinde yetişkin olarak tanımlanabilir.
3. Beliren yetişkinlerin kendilerine ait tutarlı ve istikrarlı bir yaşam görüşü var mıdır? Varsa bunun kaynağı nedir?
4. Beliren yetişkinler için özgürlük ne ifade eder.
5. Beliren yetişkinlerin sorumluluk ile ilgili ne gibi tutumlar içerisinde bulunur?
6. Beliren yetişkinler kararsız mıdır?
7. Beliren yetişkinlerin yaşamlarının tatmin edici bir anlamı olup olmadığı konusundaki düşünceleri nelerdir?
8. Beliren yetişkinler çeşitli durum ve olaylara karşı arada kalmış hissediyor mu?
9. Beliren yetişkinlerin yalnızlık ile ilgili düşünceleri nelerdir?
10. Beliren yetişkinler nelere ilgi duyar?
11. Beliren yetişkinler içinde bulundukları dönemin bir fırsatlar dönemi olup olmadığı konusunda ne düşünüyor?
12. Beliren yetişkinler kaygılı mıdır?
13. Beliren yetişkinlerin ölüm ile ilgili düşünceleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de beliren yetişkinlik sosyal hizmet bakış açısıyla henüz çalışılmamış bir konu olarak durmaktadır. Bununla birlikte varoluşçu felsefe ve varoluşçu psikoloji de sosyal hizmet literatüründe pek az tartışılmıştır. Bu araştırmanın önemi alanda henüz tartışılmamış yahut az tartışılmış bu iki konuyu birlikte ele alarak literatüre katkı yapmanın yanında beliren yetişkinlik gibi nispeten yeni ortaya çıktığı söylenen bir gelişim dönemini sadece belirli bir gelişimsel döneme has özellikleri olmayan, yaşam boyu bir sorunsal olarak karşımızda duran varoluşçu bakış açısıyla birlikte ele almasıdır. Bununla birlikte kimlik gelişimi, modernite ve postmodernitenin beliren yetişkinlik döneminin ortaya çıkmasında oynadığı roller de tartışılarak bütüncül klasik anlamda bir gelişim dönemi tartışmasından ziyade bütüncül bir bakış açısıyla tartışılması bakımından da araştırma önem arz etmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

Araştırma 2019-2020 yıllarında Ankara ilinde lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden öğrencilerle sınırlıdır. Araştırmaya başlarken 25 katılımcıya ulaşılması planlanırken tez yazım aşamasında küresel ölçekte yaşanan pandemi sürecinin görüşmelerin yapıldığı döneme denk gelmesi nedeniyle katılımcı bulmakta çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenle araştırma 18 lisans ve lisansüstü öğrenciyle sınırlıdır. Araştırmada elde edilen bilgiler yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Beliren Yetişkinliğin Doğası ve Ayırt Edici Özellikleri

Son yarım yüzyıl içinde yetişkinliğe geçişte, ortalama 18 ila 29 yaşları arasındaki bireylerin ve hatta yetişkinlerin rollerinde ciddi değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. İlk evlilik, ebeveyn olma, eğitim sürecini tamamlama ve kendine ait bir evde yaşama gibi yetişkinliğe geçişi simgeleyen göstergeler daha erken yaşlardan yirmili yaşların sonlarına doğru ertelendiğinden bu değişimler 18-29 yaşları arasındaki bireylerin gelişiminin doğasını da değiştirmiştir (11).

Ulusal Kariyer Gelişimi Ana Esaslar Çerçevesi'nin kıstaslarına göre beliren yetişkinlik döneminde olan bireyler şu gelişim görevlerini yerine getirmiş olmalıdır: (National Occupational Information Coordinating Committee (Ulusal Mesleki Bilgi Koordinasyon Komitesi] 1992, akt. (19):

1. Olumlu benlik anlayışının devamlılığını sağlama
2. Çalışma hayatına dair adımlar atma
3. Kariyerlerine ilişkin bilgi toplama becerileri kazanma
4. Kariyer gelişimine katkı sağlayabilecek eğitsel yaşantılar içinde bulunma
5. İş hayatı ile özel hayat arasındaki ilişkiyi fark etme

Yukarıda verilen beş özellik bireyin daha çok kariyer gelişimi ile ilgili alanlara odaklanmakta olmasına rağmen özellikle sürdürülebilir bir benlik algısına yönelik atıf diakkat çekicidir. Yine bireyin iş yaşamı, meslek, eğitim gibi alanlarda çeşitli adımlar atması gerektiği yani seçenekleri değerlendirmesi gerektiği vurgusu da önemlidir.

Beliren yetişkinler, romantik ilişkiler ve meslekle ilgili alanlarda çeşitli seçenekleri deneyimlerken, yavaş yavaş seçimler yapmaya doğru ilerlediklerinde, esasında bir kimlik arayışı içerisindedirler. Eğitimle ilgili fırsatların, mesleklerin, romantik ilişkiler ve yaşam koşullarında sık sık değişimler bireylerde kararsızlık duygusunun ortaya çıkmasına sebep olur. Bu dönem beliren yetişkinlerin kendilerini "arada" hissettikleri bir dönemdir, çünkü bireyler artık bir ergen değildirler, ancak

henüz tamamen yetişkinliğe geçtikleri de söylenemez. Bireylerin ergenlik döneminden daha fazla özgürlüğe, buna karşın daha az sosyal kontrolle karşı karşıya kaldıkları bir kendine odaklanma dönemidir. Son olarak her ne kadar içinde bulundukları durun başkaları tarafından pek iç açıcı görünmese de bu dönem bireylerin iyimserliklerini korudukları ve karşılarına çıkan olasılıkları(imkan-fırsat) deneyimleme dönemidir (9).

Yukarda beliren yetişkinlerin daha çok kariyer gelişimine odaklanan beş özellik verilmişti. Ancak beliren yetişkinliğin doğasına ilişkin daha ayrıntılı bir inceleme yapmak için Arnett'in bu konuyla ilgili ileri sürdüğü beş özelliğe bakmak gerekir. Arnet'e göre beliren yetişkinlik döneminin beş karakteristik özelliği vardır: Kendine odaklanma, kararsız hissetme, kimlik keşfi, arada hissetme, olasılıkları deneyimleme olmak üzere beş karakteristik özelliği ayrı ayrı ele almak doğru olacaktır (9).

2.1.1. Kendine Odaklanma

Beliren yetişkinlik döneminde bireyler; yaşamları ile karar verme süreçlerinde çoğu zaman tek başınadırlar (9). Beliren yetişkinler yaşamları ile ilgili kararları kendileri almak zorundadır. Mesela kahvaltıda ne yiyeceklerine dair basit bir karardan başlayarak, meslek seçimi, kazanılan paranın yönetimi gibi ciddi kararlara kadar pek çok konuda karar vermeleri gerekir (20). Bireyler yaşamlarının başka hiçbir döneminde beliren yetişkinlikte olduğu kadar kendine odaklandığı söylenemez (11) ancak beliren yetişkinlerde görülen bu kendine odaklanma halinin bir egosantrizm ya da bencillik olarak değerlendirilmemesi tam aksine bireylerin yaşaması gereken bir deneyim olarak ele alınması gerekir (9) Beliren yetişkinler bu tip bir yaşantıyla esasında ileriye dönük meslek, eğitim ve diğer alanlarda kendilerini geliştirme çabası içerisindedir (21). Çocuk ve ergenlere bakıldığında bu yaş grubundaki bireylerin zamanlarının büyük bir kısmını ebeveyn ve okul denetiminde geçirdikleri, yetişkinlerin ise hem aile hem de mesleki sorumluluklarının olduğu buna karşın beliren yetişkinlerin bu tür sorumluluklardan uzak bir yaşam biçimi içinde oldukları bu nedenle yaşam deneyimleri ile ilgili kararları alırken daha özgür ve tek başına oldukları gözlenmektedir (6).

Beliren yetişkinlerin bu şekilde kendine odaklanması psikolojik açıdan olumsuz bir durum değildir. Beliren yetişkinlerin bu yaşam evresinde kendilerine odaklanması aslında geçici ve sağlıklı bir durumdur. Beliren yetişkinler bu sayede bilgi ve becerileri üzerine odaklanır, kim oldukları ile ilgili sorular sorar ve hayattan ne istediklerini anlamaya çalışırlar. Bu sayede yetişkinliğe doğru emin adımlarla yürüme eğilimi gösterirler (11).

2.1.2. Kararsız Hissetme

Kararsız hissetme, beliren yetişkinlik döneminin temel özelliklerinden biridir (20). Beliren yetişkinlerin hayatında sürekli bir değişim söz konusudur. Şehir değiştirme, ikamet edilen adresi hatta şehri değiştirme, tek başına yaşama veya ev arkadaşı değiştirme vb (8). Bu dönemde beliren yetişkinler birçok alanda sürekli karar değiştirir ve yenilikleri deneyimlemeye açık bir yapıdadırlar. Özellikle iş, aşk ve kimlik konusunda oldukça karmaşık bir süreç beliren yetişkinleri beklemektedir. Aslında burada dikkat çekilmesi gereken konulardan biri de beliren yetişkinlerin bu kararsızlığı yaşamak için uygun koşullara sahip olduğudur. Örneğin; üniversite öğrencisi beliren yetişkinler bir anda okul değiştirmeye karar verebilir, böylece şehir ve ev arkadaş çevresini de değiştirme olasılıkları söz konusudur. Öte yandan bu yaş grubundaki bir birey örneğin; mesleğini veya çalıştığı yeri değiştirebilir. Bazen ikamet ettikleri illeri de değiştirmekten geri durmazlar. Bu döneme ait özelliklerden biri de çeşitli riskleri almaktır denebilir. Sonuç olarak birey bir anlamda deneme-yanılma yoluyla bir karara(dengeye) varmaya çalışır.

2.1.3. Kimlik Keşfi

Beliren yetişkinlik döneminde görülen kimlik arayışındaki denemelerin büyük çoğunluğunun; düzenli bir yaşam biçimine geçmeden, bir yetişkin gibi ciddi sorumluluklar almaya başlamadan önce farklı tecrübeler içeren bir yaşam deneyimi kazanmanın bir parçası olduğu söylenebilir (8). Beliren yetişkinliğin bir kimlik keşfi süreci olduğu bu araştırmanın konusu içinde sık sık tekrarlanmıştır. Çünkü aslında beliren yetişkinleri bekleyen en önemli görev; meslek, eğitim, dünya görüşü, politik, felsefi vb. alanlarda sağlam temellere dayanan ve bireyin bağlanmakta tereddüt

etmeyeceği, bir anlamda gönül rahatlığıyla yaşamına yön verebilecek bir kimlik inşa etmektir. Kimlik insana kim olduğu bilgisinin yanı sıra neden ve hangi gerekçelerle seçtiği, inşa ettiği "kimse" olmadığı konusunda da fikir verir. Toplumsal aidiyetler ve bireysel farklılıklar da göz önüne alındığında bireyin psikolojik bir bütünlüğe sahip olmasının en önemli etmenlerinden biri bireyin anlamlı ve tutarlı bir kimlik oluşturabilmiş olmasıdır. Beliren yetişkinler; ergenliğin getirdiği hızlı bir arayış sürecinin ardından nispeten daha durağan bir döneme girmiş, seçenekleri değerlendirerek yeni bir kimlik inşa etme aşamasına geçmiştir. Atak ve Çok'a göre beliren yetişkinlerin aşk ve iş alanındaki yönelimleri konusunda ergenlik dönemindekine göre daha ciddi ve daha yoğunlaşmış bir görünümde olsalar da, bu değişim bir anda değil zamanla gerçekleşir (11).

Arnett'e göre kimlik oluşturma süreci, hayatın birçok alanında birçok deneme yanılma sürecini de beraberinde getirir. Bu dönemi deneyimleyen bireylerin en kritik özelliklerinden biri de bireylerin başta meslek ve romantik ilişkiler olmak üzere pek çok alanda çeşitli imkan ve olasılıkları değerlendirmek amacıyla arayış içinde olmasıdır. Beliren yetişkinler bir yandan romantik ilişki ve meslek seçimiyle ilgili seçimler yaparken diğer yandan kendi kimliklerini sorgulayarak ortaya çıkarmaya çalışırlar. Yani bu arayışla birlikte ne istedikleri, kim oldukları hakkında daha fazla şeyler öğrenmeye çaba gösterirler(8).

Bununla birlikte bireylerin bu dönemde yaşadığı deneyimler zaman zaman olumsuz da sonuçlanabilmektedir. Duygusal konularda; reddedilme ve umutsuzluk, iş yaşamında; yetersizlik ve başarısızlık, dünya görüşü açısından; zaman zaman daha önceki yıllarda özellikle aileden gelen değerlerin reddedilmesi söz konusu olabilmektedir (8). Kimlik keşfi ile ilgili çeşitli düşünce ve kuramlara ayrıca yer verilmiştir.

2.1.4. Arada Hissetme

Beliren yetişkinlik döneminin kimlikle ilgili arayışları ve değişkenlik gösteren yapısı ona bir geçiş dönemi özelliği kazandırır. Atak ve Çok'a göre ergenlik döneminin sınırlamaları ve yetişkinlik döneminin sorumlulukları beliren yetişkinliğin arayış ve değişkenliğine sebep olur. Beliren yetişkinler, ne ergendirler ne de

yetişkindirler. Kendilerini yetişkinliğe adım atmış fakat henüz ulaşmak istedikleri noktaya ulaşmadıkları için bir geçiş döneminde ara bir dönem içinde hissederler (11). Arnett'e göre beliren yetişkinlerin belirledikleri yetişkinlik kriterlerine bağlı olarak elde ettikleri kazanımlar çerçevesinde süreç içerisinde adım adım yetişkinliğe geçiş yaparlar. Bu dönemi tecrübe eden bireylerin yaşadığı temel çıkmaz bireylerin yetişkin olma kriterleri konusunda yaşadığı kararsızlıktır (20). Beliren yetişkinlik; bireylerin ergenler gibi genellikle ebeveynleriyle birlikte yaşadığı, okul yaşamının aktif olarak devam ettiği bir dönem ile; büyük çoğunluğunun evlilik ve çocuk sahibi olmayı deneyimlediği, düzenli bir iş sahibi olduğu genç yetişkinlik dönemleri arasında kalmış bir gelişim dönemidir. Ergenlik yıllarında karşılaşılan sınırlamalar ile yetişkinlikte görülen sorumluluk alma davranışları beliren yetişkinlerin arayış ve istikrarsızlık olarak kendini gösterir (9).

2.1.5. Fırsatlar Dönemi

Beliren yetişkinlik pek çok alanda kararsızlık, arada kalmışlık gibi stresli bir dönem olmakla birlikte diğer yandan bir fırsatlar dönemidir. Ergenlik yıllarındaki toplumsal kontrol büyük ölçüde ortadan kalkmış bireyler daha özgür ve bağımsız bir yapıya kavuşmuştur. Birçoğu ailelerinden ayrı yaşamaya başlamış ve çeşitli alanlarda kararlar almaya başlamıştır. Ancak bilindiği üzere beliren yetişkinlik bireylerin sık sık karar değiştirdiği bir dönemdir. Tam da bu noktada beliren yetişkinlerin henüz yetişkinlerin sahip olduğu evlilik, sürekli bir iş, çocuk sahibi olma gibi ciddi sorumlulukları almadığını hatırlatmak gerekir. Bu kısmi bağımsız hayat tarzı bireylere hayatlarıyla ilgili yeni fırsatları deneme konusunda cesaretlendirmektedir. Sonuçta genelde kendi yaşamlarıyla ilgili kararlar vermekte ve bu durumdan kendileri etkilenmektedir. Aile, çocuk, iş gibi kalıcı ve daha ciddi sorumluluk gerektiren alanlarda henüz bir karara varmadıklarından bu dönem bireylere fırsatları mümkün olduğunca deneme imkanı sunmaktadır. Arnett' göre beliren yetişkinliği fırsatlar dönemi yapan temel özelliklerden biri bu dönemde bireylerin genel olarak ailelerinden ayrı yaşamaları, ancak buna rağmen henüz yeni ve ciddi sorumluluklar gerektiren ilişkiler ağına tam anlamıyla adapte olmamalarıdır (8). Beliren yetişkinlerin özellikle önceki gelişim dönemi olan ergenlere nazaran daha özerk bir yaşantı içinde olması kendi hayatları hakkında çeşitli denemeler yapma ve fırsatları özgürce değerlendirme olanağı sunar. Bu dönemde bireyler eğitimden mesleki

kariyere, romantik ilişkilerden kişiler arası ilişkilere kadar pek çok alanda seçenekleri değerlendirir ve bir karar vermeye çalışır. Beliren yetişkinlik döneminde bireyler ailelerinden ayrı yaşamakla beraber, yaşamları ile ilgili konularda karar verirken daha özgür bir yapıya sahiptirler (9).

Arnett'e göre beliren yetişkinler gelecek odaklıdır. İyi bir iş, gelir ve yaşam boyu devam edecek mutlu bir birliktelik ve çocuk sahibi olmayı hayal ederler (9). Ancak durum her zaman yukarda resmedilen tabloya benzemeyebilir. Bireyler iş yaşamında, meslek seçiminde ve iş bulma sürecinde, aşk yaşantılarında beklemedikleri hayal kırıklıkları da yaşayabilirler. Ancak beliren yetişkinler özellikle daha erken yaşlarda genel olarak iyimser bir havada olduğundan çoğu zaman bu tip olumsuzlukları pek de olası görmezler. Ancak yaşam deneyimlerinin de etkisiyle daha realist bir bakış açısına bürünürler (9)

2.2. Beliren Yetişkinlik ile İlgili Araştırmalar

Atak 2005 yılında Türkiye'de ilk kez beliren yetişkinliğin yaşanıp yaşanmadığına araştırmak üzere yaptığı çalışmada; 15-34 yaşları arasında olup yükseköğrenime devam eden ya da tam zamanlı bir işte çalışmakta olan toplam 673 katılımcı ile çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; 19 ila 26 yaşları arasındaki grup beliren yetişkin en yoğun yaşandığı dönem olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın verilerine göre 19 ila 26 yaşları arasında bulunan bireylerin %62'si kendilerini bazı açılardan yetişkin gibi bazı açılardan ise yetişkinliğe erişmemiş gibi hissettiğini belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 15-18 yaşları arasında bireylerin çoğu yetişkinliğe erişmediğini ifade etmiştir. 27 ila 34 yaşları arasındaki grubun da genel olarak kendini ergenlikle yetişkinlik arasında hissettiğini belirtmiş ve bu yaş grubundaki çok az katılımcı kendini yetişkinliğe ulaşmış olarak değerlendirmiştir. Çalışmaya göre sürekli bir işte çalışan katılımcıların çalışmayanlara nazaran daha yüksek oranda kendilerini yetişkin olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Eğitim hayatı devam etmekte olan bireylerin büyük çoğunluğunun kendilerini bazı konularda yetişkin bazı konularda ise yetişkin değil şeklinde tanımlamıştır. Evli bireylerin ise bekar katılımcılara nazaran kendini yetişkin hissetme oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre beliren yetişkinliğin temel özelliklerinden olarak belirtilen; kimlik keşfi, kararsızlık, kendine

odaklanma, fırsatlar gibi özellikler 20-22 yaşları arasında en yoğun şekilde yaşandığını göstermiştir. ortaya çıkan sonuçlar (22).

Vural Yüzbaşı yaptığı çalışmada; beliren yetişkinliğin Türkiye'de görülen bir olgu olduğu fakat görülme oranının çalışan gruplar arasında daha düşük olduğunu, üniversite öğrencilerinin diğer gruplara nazaran beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini deneyimlemeye daha meyilli olduğu sonucuna varmıştır. 18-25 yaşları arasında ve tam zamanlı bir işte çalışan ve lisans eğitimi almamış, lisans öğrencisi olup çalışmayan, lisans öğrencisi olup yarı zamanlı işlerde çalışan bireylerle çalıştığı araştırmada; üniversite öğrencilerinin tam zamanlı bir işte çalışan lisans eğitimi almamış bireylerden daha yüksek oranda beliren yetişkinlik özellikleri gösterdiği ve üniversite öğrencisi olduğu halde yarı zamanlı işlerde çalışan katılımcıların ise beliren yetişkinlik ile yetişkinlik arasında her iki gruba benzer özellikler gösterebildiğini ortaya koymuştur (23).

Eryılmaz ve Atak; beliren yetişkinlikte kimlik gelişimiyle alakalı olan aşk ile ilgili olarak romantik yakınlığı başlatan temel faktörleri incelemiş ve çalışmanın sonunda; kendilik bilgisi, kendilik algısı, sözel ifade ve bilişsel yakınlığın beliren yetişkinlerde romantik yakınlığı başlatmadaki en önemli değişkenler olduğunu saptamıştır (24). Yine Atak beliren yetişkinlikte beş etmen modeliyle yalnızlık ilişkisini araştırdığı çalışmasında beliren yetişkinliklerde yalnızlıkla duygusal dengesizlik(nörotizm) arasında pozitif; dışadönüklük ve yumuşak başlılık arasında ise negatif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (25). Atak beliren yetişkinliğin alt boyutları olup olmadığını araştırmış ve Türkiye'de beliren yetişkinliğin; yalancı beliren yetişkinlik(ortalama 19 yaş grubunda), orta beliren yetişkinlik(ortalama 25,26 yaşları arasında) ve yetişkinimsi(ortalama 25,26) beliren yetişkinli,k olarak adlandırdığı üç alt boyut olduğunu ortaya koymuştur (26).

Zubaroğlu Avrupalı Amerikalı ve Türk beliren yetişkinlerin öz yeterlilik, psikolojik özerklik, ailevi sorumluluklar, kendini tanımlama ve değer verdikleri yetişkinlik kriterleri gibi farklı alanlarda karşılaştırdığı çalışmasında; Türk katılımcıların Avrupalı Amerikalı katılımcılara nazaran karşılıklı bağımlılık ve aile kapasitesi ile ilişkili yetişkinlik kriterlerine daha çok önem verdiğini fakat aynı zamanda bağımsızlık alt ölçeğinde de Türk katılımcıların daha yüksek puanlar

aldığını belirtmiştir. Toplumsal kurallara uyma, biyolojik ve rol geçişleri alt ölçeklerinde ise kültürler arasında bir fark olmadığını ortaya çıkmıştır (27).

Ergin; 18 ila 25 yaşları arasında bulunan 313 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmasında; katılımcıların Yaşam Görüşü Ölçeği'nden aldığı puanları; aktif çalışma, cinsiyet ya da öğrenci olma durumlarına göre karşılaştırmıştır. Çalışma sonuçlarına göre; kimlik keşfi-arada hissetme, olumsuzluk-kararsızlık ve olanakları deneme-kendine odaklanma alt boyutların her üçünde eğitim hayatı devam eden katılımcıların aktif çalışanlara göre, kimlik keşfi-arada hissetme, olumsuzluk-kararsızlık alt boyutlarında ise kadın katılımcıların erkeklere göre, ailelerinden ayrı yaşayanların aileleriyle yaşayanlara göre daha yüksek puan aldığı ortaya çıkmıştır. (28)

Parmaksız yaptığı çalışmada beliren yetişkinlik döneminin 18 ila 24 yaş grubu arasındaki bireylerde; kimlik keşfi, kararsızlık, kendine odaklanma, fırsatlar ve arada hissetme gibi özelliklerin yoğun olarak görüldüğü, 18-19 yaş grubundaki bireylerin büyük çoğunluğunun ve 20-24 yaş grubundaki bireylerin kendilerini ergenlikle yetişkinlik arasında bir geçiş döneminde hissettiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada evli, çocuk sahibi, sürekli bir işte çalışan bireylerin, beliren yetişkinlik özelliklerini gösterme ihtimallerinin diğer gruplara göre daha az olduğu belirtilmiştir (29).

Doğan ve Cebioğlu'nun yetişkinlik kriterlerine ilişkin yaptıkları çalışmada; üniversite katılımcılari arasında davranışların sorumluluğunu üstlenmek, erkekler için; çocukların bakımını sağlamak ve ev işlerini yürütebilmek, anne-baba ve çevredeki diğer yetişkinlerden bağımsız bir şekilde kendi değer ve dünya görüşünü oluşturmak, kadınlar için ise çocukların bakımını sağlayabilmek yetişkinlik kriterleri olarak belirtilmiştir (30). Doğan; beliren yetişkinliğin yaşanıp yaşanmadığını ilişkin yaptığı çalışmada ise araştırmaya katılan katılımcıların %54'ünün kendilerini bazı yönlerden yetişkin, bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissettiğini ortaya koymuştur. (31)

2.3. Yetişkinlik, Beliren Yetişkinlik ve Kültür İlişkisi

Yetişkinlik kavramı; tarihsel süreç içerisinde birçok değişikliğe uğramış bir kavramdır. Yetişkinlik kültürel farklılıklara göre de farklı anlamlara bürünebilmektedir. Bireylere yetişkinliğe ilişkin rollerinin ne zaman ve nasıl kazanılması gerektiğine dair esnek tutumlar içeren kültürlerde ergenliğin tam olarak ne zaman biteceği, buna karşın yetişkinliğin tam olarak ne zaman başlayacağı karmaşık bir hal alır (7). Toplulukçu kültürlerde yetişkinliğe ilişkin kriterler toplum tarafından belirlenirken bireyci toplumlarda yetişkinliğe ilişkin tanımlar daha bireysel bir hal alır. Hukuki açıdan yetişkinlik ise bireylerin reşit olma halini yani yasalar karşısında birtakım ödev ve sorumluluklar üstlendikleri yaş şeklinde tanımlanabilir; bu yaş ülkeden ülkeye değişse de genellikle 18 ile 21 yaşları arasında olduğu söylenebilir (32).

Arnett'e göre ekonomik açıdan gelişmekte olan ülkelerde, kırsal ve kentsel bölgeler arasında açık kültürel farklılıklar görülmektedir. Buna göre özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kentlerde yaşayan insanlar ile kırsal bölgelerde yaşayan insanlar arasında karşılaştırma yapılırsa kentte yaşayan bireylerin beliren yetişkinliği deneyimleme olasılığı daha yüksektir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerde kentsel alanlarda yaşayan insanlar, kırsal alanda yaşayan genç bireylere göre daha geç evlenir ve daha geç çocuk sahibi olurlar (2). Bununla birlikte kentlerde yaşayan bireylerin kırsaldakilere göre daha fazla ve daha kaliteli eğitim alırlar ve meslek seçimi, hayat tarzı ve eğlence gibi konular söz konusu olduğunda daha geniş seçeneklere sahip olduğu söylenebilir. Buna karşın kırsal alanlarda yaşayan genç bireyler kenttekilere oranla daha düşük nitelikte eğitim olanaklarına sahip olmakta, daha erken yaşlarda evlenmekte ve tarımsal faaliyetler dışında daha az iş olanağına sahiptir. Tüm bunlara ek olarak beliren yetişkinliğin deneyimlenmesini bireyin ait olduğu kültürel yapıdan çok içinde bulunduğu toplumsal sınıf etkilemektedir (9).

Yetişkinlik kavramının genellikle bireyin sosyal rolleri ve duygu bütünlüğünün yanı sıra bireyin karşılaştığı olay ve durumlara yönelik mantıklı analizlerde bulunması ve aynı şekilde mantıklı tepkilerde bulunmasına bağlı olarak tanımlandığını görmekteyiz. Celep'e göre yetişkinlik; fiziksel ve zihinsel gelişimin

tamamlanmasının yanı sıra sorumluluk alma, psikolojik olgunluğa erişme ve ekonomik bağımsızlığa göre değerlendirilir (33).

Aiken'e göre bir yetişkinin üstlenmesi gereken sosyal roller şunlardır: (34)

1. Bir meslek ya da kariyer ile ilgili eğitim almak
2. Bir işe girmiş olmak ve bu işe uyum sağlamak
3. Bir partnerle kalıcı ve uzun süreli bir ilişki yaşamak, evlenmek
4. Çocuk sahibi olup çocuk yetiştirmek
5. Aile ve arkadaş çevresiyle güçlü bağlar kurmak
6. Küresel ve toplumsal olaylara ilgi duymak ve bu olayları takip etmek
7. Güvenli ekonomik yatırımlar yapmak
8. Çocuğunun bakımını üstlenmek, eğitimini gözetmek ve çocuğun geleceğini planlamak
9. Boş vakitlerini çeşitli aktiviteler ile değerlendirmek
10. Kendi kişisel gelişimini fark etmek, ahlaki değerler oluşturmak ve yaşama dair tutarlı bir felsefe oluşturmak
11. Yaşa bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel değişimlere ve rahatsızlıklara ağlamak
12. Arkadaşlarının, aile bireylerinin ve yakın çevresindeki kayıplara uyum sağlamak ve bireyin kendi ölümü için de hazırlık yapmak

Ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak yetişkinliğe geçiş süreci giderek uzamış ve kültürel değişime bağlı olarak da yaşama dair beklentilerin birçoğu da değişime uğramıştır (35). Yaşam döngüsünün gittikçe bireyci bir hal alması, beliren yetişkinlerin yaşama dair tutumlarında da birçok farklılığa yol açabilmektedir. Bir yandan toplumsal süreçleri referans alarak yaşamını devam ettirmeye çalışan ve toplumun onlara biçtiği rolleri kabullenen bir grupla karşılaşırken diğer yandan toplumun bireylere biçtiği etnik köken, sosyal cinsiyet, sınıf, ekonomik engellere rağmen farklı alternatif ve fırsatları etkin bir şekilde kullanmaya çalışan beliren yetişkinler görmek mümkündür (36).

İnsanlar daha önce özellikle toplumsal yapının normatif gücü bulunan toplumlarda meslek, evlilik ve eğitim ile ilgili faaliyetlerini belirli kıstaslara göre planlamakla mükellefken, değişen toplumsal yapılarla birlikte bireyler artık

yaşamlarını herhangi bir sorumluluğa göre yapılandırmaktan bir bakıma azade olmuş ve bu tip toplumsal görevleri olabildiğine erteleme yoluna girmiştir. Burada göz önünde bulundurulması gereken bu tip bir yaşam döneminin bulunduğu toplumlarda toplumsal yapının da bireylerin bu davranışlarını destekleyen veya kayıtsız kalan yahut zorlayan (örneğin eğitim süresinin uzaması, mesleki donanım için yine eğitim süresinin uzaması; lisansın yetersizleşerek yerini lisansüstü eğitimin gereksinimlerin alması vb.) bir şekilde örgütlenmiş olduğunu belirtmek gerekir. Arnett'e göre kültürel açıdan beliren yetişkinlik sadece yetişkinlere ait rollerin ertelenmesine izin veren kültürlerde görülmektedir (8).

Çoğu Batı toplumunda, serbest piyasa yönelik politikalar ve tüketim temelli yaşam tarzı, toplum odaklı politikaların ve üretim tabanlı yaşam tarzlarının yerini almaktadır (37). Sonuç olarak, daha önce normatif olarak yapılandırılan yaşam tarzı olayları (örneğin, evlilik, toplumsal cinsiyet rolleri, dini inançlar), giderek artan şekilde bireylerin kendi başlarına karar vermek için bireylerin inisiyatifine bırakılmakta ve bireyleri yeni düşünce ve davranışlarından iyi ya da kötü olarak etkilenecek olan yeni sorumluluklarla karşı karşıya getirmektedir (38). Modernite ile birlikte gelen küreselleşme ve bununla beraber dünyaya yayılan yaşam biçimi modelleri özellikle eğitim sürecinin uzaması, düzenli bir iş bulma ve evlilik yaşının da ileri tarihlere ertelenmesiyle birlikte bireyleri uzun süre boyunca kalıcı bağlanmalar kurmaktan alıkoyacak şekilde, geçici, istikrarsız bir yaşam biçimine doğru yönlendirmektedir. Bireyler kim olacaklarına karar vermeden elbette hangi işle uğraşacaklarını, ne tür bir duygusal ilişki aradıklarını da belirleyemeyecek bu konudaki sorularına da cevap veremeyeceklerdir. Buna bağlı olarak beliren yetişkinler kimlik oluşumundan eğitime, kişiler arası ilişkilerden meslek seçimine kadar birçok alanda yaşam biçimlerini giderek artan bir şekilde bireyselleştirme eğilimi göstermektedir (36).

Arnett'e (4) göre kültürün beliren yetişkinlik üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Özellikle istihdam açısından değerlendirildiğinde beliren yetişkinlik kültürden kültüre göre farklılık gösterebilmektedir. Bununla birlikte düşük sosyo-ekonomik gelire sahip olmak beliren yetişkinliğin ayırt edici beş özelliği olan; kimlik keşfi, kararsızlık, arada hissetme, kendine odaklanma ve olasılıklar; beş temel özelliğin dördünü taşımakta ancak özellikle bir sorumluluk alma ve başkalarını

düşünme konusunda farklılık gördüğünü belirtir. Bu durumun geleneksel kültürel yapıyla açıklanabileceğini, kültürel yapıların bireylerin öznel açıdan yetişkinliğe ulaşmaya verdikleri anlama eder. Arnett (4) Amerika Birleşik Devleri'nde yaşayan bir bireyin 18-19 yaşında evden ayrıldığı ve ailesinden yeterince destek görmediği buna karşın Avrupa ülkelerinde gençlerin 30'lu hatta daha ileri yaşlara kadar aileleriyle yaşamaya devam edebildiği, özellikle bazı kuzey Avrupa ülkelerinde ise gençlerin sosyal destek gördüğü kültürel yapılarda gençlerimn sorumluluk almayı erteleyebildiği, böylece iş, eğitim ve aşk hayatında olasılıkları denemek için daha uzun bir zaman sahip olduklarını belirtir.

Arnett'e göre beliren yetişkinliğin evrensel bir gelişim dönemi olduğu söylenemez. Beliren yetişkinlik evlilik ve ebeveyn olmak gibi yetişkinliğe atfedilen rollerin daha ileriki yaşlara ertelenmesinde izin veren kültürlerde görülen bir olgudur. Bu bakımdan gelişmiş ve bireyci eğilimleri destekleyen Amerika, Avrupa, Kanada gibi birçok ülkede görülme olasılığı diğer kültürlere göre daha yüksektir (39). Beliren yetişkinler ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda toplulukçu ve azınlık kültürlerin hakimm olduğu toplumlarda beliren yetişkinliğin daha kısa sürdüğünü göstermektedir (40). Bununla beraber küreselleşen dünyada beliren yetişkinliğin de yaygınlık kazanması olasıdır (39).

2.4. Beliren Yetişkinlik ve Kimlik Keşfi

Aşkın'a göre psikolojide kişilik ve benlik kimliğin merkezinde yer alır ve bu açıdan kimlik çözümlenmeye ve tanımlanmaya çalışılır. Buna göre kimlik, kişiyi diğerlerinden ayıran tutarlı yapılanmış göstergeler olarak tanımlanabilir. Sosyoloji açısından ise kimlik daha çok toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilişkilidir. Felsefe açısından ise kimlik bireyin varoluşunun ontolojik, etik, epistomolojik ve estetik gibi tercihleri sonucu oluşmuş gerçeklik olarak tanımlanır (41).

Kimlik, gençler için temel bir psikososyal görevdir. Henüz ergenliğin ilk yıllarında ergenler "Ben kimim, bu hayatta neler yapıyorum, ne tür bir ilişki arıyorum, gelecekte ne tür bir işle uğraşmak isterim, inançlarım nelerdir?" gibi soruları sormaya başlar (42). Scwartz'a göre kimlik ile ilgili soruların ne zaman

başladığından çok ne zaman sona erdiği önemlidir (43). Kimlik oluşumu sürecinde özellikle bireyci batı toplumları gibi birden fazla alternatifin mevcut olduğu ve bunlardan hangisinin veya hangilerinin seçilebileceği ile ilgili bir sosyal bağlamın varlığı ve mevcut olasılıkları değerlendirebilecek yeterli zihinsel erginliğe ulaşmış olmak kimlik keşfi sürecinin başlangıcı kabul edilir (44). Kimlik ile ilgili alternatiflerin aktif bir şekilde değerlendirilmesi; kişinin yetişkin olma sorumluluklarını alması ve yerine getirmesi, kalıcı bir birliktelik(evlilik), kazanç sağlayan bir istihdam ve ebeveynlik olarak yorumlanabilir (45). Erikson Psikososyal Gelişim Kuramı'nda bir yandan Freud'un psikoseksüel kuramına yer vererek insanın biyolojik temelli özelliklerine ve çocukluk yaşantılarına dikkat çekerken diğer yandan insan gelişiminin yaşam boyu olduğuna vurgulamıştır. Bu bağlamda Erikson'un getirdiği temel farklılık kendi kuramındaki odak noktasının, toplumsal değerler ve yaşam boyu süren bir gelişim dönemi vurgusu olmuştur (46).

Beliren yetişkinlik kimlik keşfi çağı olarak tanımlanabilir. Aşk ve iş hayatı ile ilgili ihtimallerini keşfederken beliren yetişkinler kimlikleriyle yani kim olduklarına dair bilgi edinme çabasına girer. Beliren yetişkinlik bir bakıma bireylerin kimliklerini keşfetmeleri için onlara fırsat sunar. Beliren yetişkinler ergenlik dönemine göre ailelerinden daha bağımsız bir yapıdadır. Birçok beliren yetişkin evden ayrılmakla beraber düzenli bir iş bulmuş veya ebeveyn olma sorumluğunun henüz üstlenmemiştir. Bu süreç içerisinde beliren yetişkinler ne tam olarak ailelerine bağlıdırlar ne de bir yetişkinin alması gereken sorumlulukları taşımaktadır. İş hayatında ve duygusal anlamda farklı seçenekleri değerlendirme imkanına sahiptirler (47).

Beliren yetişkinlik demografi, öznel ve kimlik keşfi açısından farklı bir gelişim dönemidir. Birçok genç bu dönemde yaşamlarında değişime neden olabilecek tercihlerde bulunur. Bu süreçte bireylerin yaşamına yön veren iş, aşk ve dünya görüşü gibi alanlarda gençler birçok denemeye girişirler. Gençlerin önünde karar verilmesi beklenen birçok seçenek durmaktadır ve geleceğe dönük çok az şey netliğe kavuşmuştur. Beliren yetişkinlik süreci içinde, kimlik keşfi çoğu zaman basitçe bir eğlence biçimi, bir çeşit oyun görünümünde olup oturaklı ve düzenli bir hayata geçip bir yetişkin olarak sorumluluklarını almadan önce, bireyler için geniş bir yaşam deneyimi kazanma imkanı sunan bir süreçtir(8).

Arnett (9) beliren yetişkinlerle yaptığı ilk çalışmalarda kimlik konusunu göz ardı ettiği ve kimlik oluşumunun ergenlik dönemine ait olduğunu düşündüğü ancak daha sonra beliren yetişkinlerle yaptığı yarı yapılandırılmış görüşmelerde bu gelişim döneminde bulunan bireylerin romantik ilişkiler, eğitim ve meslek seçimi ile ilgili konulara sıkça yer verdiğini bu durumun da aslında kimlik keşfi ile ilgili olduğunu tespit emiştir. Bununla birlikte değer ve inançlarla ilgili bir dünya görüşüne sahip olmak için bireylerin kimlik keşfine yönelmelerinin mümkün olduğunu vurgulamıştır.

2.5. Kimlik Oluşumu ile İlgili Kuram ve Yaklaşımlar

Kimlik ile ilgili birçok kuram ortaya atılmıştır. Bunlardan ilk akla gelenlerinden biri de Erikson'un ergenlik döneminde kimliğin asıl çatışma konusu olduğu psikososyal gelişim kuramıdır. Bilindiği üzere Erikson'un psikososyal gelişim kuramında kimlik merkezi bir yerde durmaktadır. Erikson kimliği; kimlik bunalımına karşı kimlik kazanımı olarak ikili ve dinamik bir süreç olarak ele almıştır. Kimlik kazanımı süreç içinde durumlar arasında tutarlı bir içsel bütünlük duygusunu betimler (48).

Beliren yetişkinlik tartışılırken kimlik ile ilgili sorunlar önemli bir role sahiptir (36). Bu yeni dönemin olası kökenlerini incelerken, beliren yetişkinler için (örneğin, kariyer yolları, romantik bağlar ve dünya görüşleri) mevcut olan bir dizi yaşam alternatiflerinin genişlemiş olduğunu, ancak kimlik oluşumuna destek olacak toplumsal desteğin azalmış olduğu sosyolojik gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekir (49). Öte yandan beliren yetişkinlerin yirmili yaşlarda kalıcı bağlanmalar (örneğin, romantik ilişkiler, kariyer seçimi vb.) gerçekleştireceklerse; öncelikle bu bağlanmaya rehberlik edecek ve sürekliliğini sağlayacak psikolojik bir görev olan kimlik oluşturma sürecini başarıyla tamamlamış olmaları gerekir (36).

Schwartz'a göre bazı beliren yetişkinler, dışardan destek, rehberlik veya yardım olmaksızın uzun süreli kimlik oluşumunun gelişimsel görevini zor bulabilirler. Bununla birlikte, özellikle yüksek sosyo ekonomik gruplara mensup diğer bir grup beliren yetişkin ise aynı zamanda yetişkinliğe geçişi ertelemiş ve lise yıllarından sonra da kimlik ile ilgili sorunlarının keşfedilmesi için ortaya çıkan

fırsatlardan faydalanmayı tercih edecektir. Bu iki durum birlikte ele alındığında, beliren yetişkinliğin yapılandırılmamış doğası, çok çeşitli potansiyel kimlik seçimleri ve dış rehberlik eksikliği şu iki durumu ortaya çıkarabilir: 1.) Kimlik gelişiminin bireysel bir projeye dönüşmesi. Bu durumda kimlik gelişimini birçok beliren yetişkin yetişkin için kişisel bir proje haline dönüşmüş ve bazı durumlarda sürecin müzakere edilmesini gerektirebilir. 2.) Yetişkinliğe geçişi geciktirmek için karşılaşılan her türlü fırsatın değerlendirilmesi ve pazarlık konusu yapılması (43).

Kimlik; esasen kişinin kim olduğuyla ilgili soruya verdiği cevaptır. Bireyin duygu, düşünce ve davranışlarına dayanak sağlayan temel bir dayanak oluşturmanın yanı sıra evrende var olan bir canlı olarak kişinin kendi varoluşuna ve çevresine anlam verme çabasına katkıda bulunur. Maalouf'a (50) göre kimlik, bir yığın öğeden meydana gelir: İnsanların büyük çoğunluğu için dinsel bir geleneğe bağlılık söz konusudur, bir ulusa, bazen daha fazlasına, etnik ya da dilsel bir gruba, az veya çok geniş bir aileye, bir meslek grubuna, bir kuruma, belli bir sosyal çevreye vs. Ancak liste daha da uzundur, neredeyse sınırsızdır: insan bir eyalete, bir köye, bir mahalleye, bir kabileye, bir spor takımına ya da meslek kuruluşuna, bir arkadaş grubuna, bir sendikaya, bir işletmeye, bir partiye, bir derneğe, bir cemaate, aynı tutkulara sahip ya da aynı zararlı etkilere maruz kalan bir insan topluluğuna ait olduğunu hissedebilir. Maalouf'a göre aidiyetlerimizin hepsi aynı öneme sahip değillerdir, ama hiçbirinin de anlamsız olduğu söylenemez ve kişiliğimizin temelini oluştururlar.

Schopenhaur kimliği zaman ve irade kavramları ile birlikte ele alır ve eylemde bulunduğu sürece kişinin kendini var etmeye devam ettiğini savunur. Schopenhauer'a göre insan aradığı ve aramaya devam ettiği şeyin ne olduğunu görmek ve kendini anlayabilmek amacıyla yaşamda rol alır. Buna göre insan kim olduğu bilgisini dışarıdan edinir. İnsan kim ve/veya ne olduğunu yaşam deneyimleri aracılığıyla dışa vurarak belli eder ve kendini ifade edebildiği, açığa vurduğu kadar var olur. Hayat insanın kendini dışa vurmasıdır. İnsan yaşamda kendisine ait bir yansıma görebilsin diye değil, bu yansımaları kullanarak kendini tanıyabilsin, aynada gördüğü şeyin ne olduğunu anlayabilsin diye hayatı bir veri olarak kullanır. Schopenhauer kimliği zaman ve irade kavramları ile birlikte ele alır ve eylemde bulunduğu sürece kişinin kendini var etmeye devam ettiğini savunur (51).

Varoluşçu Psikoloji'nin öncülerinden Rollo May de Schopenhaur'a benzer bir şekilde kimliğin eylemle anlam kazandığını belirtmekle beraber kişinin duygu, düşünce ve eylemleriyle birlikte bir bütün olduğunu ifade eder. May bireyin kimliği bir benlik olarak algılamasının entelektüel bir süreç olmadığını dile getirir ve Fransız filozof Descartes ile ilgili şu efsaneyi anlatır: Descartes varlığının temel dayanak noktasını bulmak için bütün gün boyunca aynı konu üzerinde yoğunlaştıktan sonra şunu söyler: *"Düşünüyorum, öyleyse varım."* Bunun anlamı bir benlik halinde varım, çünkü ben düşünebilen bir yaratığım. Ancak bu yeterli değildir. İnsanlar kendilerini bir düşünce olarak değil, daha çok eylem halinde hayal eder ve eğer gerçekten o eylemleri gerçekleştirirlerse o eylemin sonunda ne hissedeceklerini düşünür. Yani biz insanlar kendimizi düşünen, hisseden, sezinleyen, eylemde bulunan bir bütün halinde görürüz. Bu yüzden benlik sadece bireyin üstlendiği rollerin basit bir toplamı değil bu rolleri üstlendiğini bilme kapasitesidir. Kişinin kendine özgü sözde ayırt edici yanları görerek farkına varmayı başardığı merkezdir (52).

Kimlik oluşumu ve dinamikleriyle ilgili birçok görüş vardır. Bu bölümde kimlik gelişimiyle ilgili bazı kuram ve yaklaşımlara yer verilmiştir.

2.6. Beliren Yetişkinlik, Modernite ve Kimlik

Beliren yetişkinlik; bireylerin bir karar verme, tercihte bulunma yaşam görüşü oluşturma dönemi olduğundan bu dönemin kimlik gelişimi ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Bilindiği üzere kimlik; bireylerin çeşitli aidiyetler ve içsel dinamiklere dayanarak yaşama dair genel bir bakış açısı, değerler ve ilkeler inşa ettikleri/kabul ettikleri; buna bağlı olarak yaptıkları tercihlerle olmak istedikleri ve/veya oldukları kişi olmaya karar verdikleri bir süreç içerir. Kimlik ve Beliren yetişkinlik olgularıyla ilgili olarak belirtilmesi gereken bir diğer husus da her iki kavramın modernite ile birlikte ortaya çıktığıdır. Giddens'a göre modernite; dışlama, fark ve marjinalleştirme üretir. Aynı şekilde modern kurumlar kendini gerçekleştirme imkanlarından ziyade benliğin bastırılmasına neden olan sistemler üretir. Beliren yetişkinlik ve kimlik olgularında görülen, kararsızlık ve anlam arama çabalarında modern yaşam biçiminin beraberinde getirdiği bu tarz görünürde özgürleştirici fakat esasen kısıtlayıcı ve engelleyici sistemlerin etkili olduğu söylenebilir. Yani bireyler toplumsal olarak

karşılaştıkları meydan okumalara karşı kimlik inşa ederek, kim oldukları sorusuna yanıt ararken bir yandan da aidiyet duygularına da cevap ararlar (53)

Bauman'a (54) göre kimlik, belirsizlikten kaçış çabasıdır. Kişi, nereye ait olduğundan şüphe ettiği zaman, kimlik üzerine düşünmeye başlar. Ortada görünen davranış kalıpları arasında kendisinin nerede durduğundan ve çevresindeki insanların kendisinin duruşunu doğru ve uygun olarak kabul edeceklerinden nasıl emin olacağı ile ilgili tereddütte kaldığı zaman, kimlik birey için önemli bir sorunsal haline gelir. Modernite ile birlikte hayatımızdaki birçok şeyin açık, sarih bir belirginliğie kavuşmaktan çok bir karmaşaya ve anlamsızlığa, geçiciliğe doğru gittiği söylenebilir. Bauman kimlik kavramını duruma göre değişen, kişinin içinde bulunduğu koşullara göre aldığı tavrı yansıtan bir dışavurum olarak görür. Bir tek kimlik olmadığını ancak bireyin çeşitli durumlarda kullandığı neredeyse sayısız kimlik olduğunu vurgular. Bireylerin farklı durumlara karşı takındıkları tavırlar olduğu söylenebilir. Ancak kişinin merkezi bir benlik algısı olduğu düşünüldüğünde bireyin farklı durumlara cevap veren birçok kimlik sahibi olduğunu söylemek güçtür. Yani kişinin farklı durumlara karşı takındığı tavır aslında kişinin geliştirdiği bir dünya görüşünün, anlam ve değer yargılarının yani inşa ettiği kimliğin tezahürleri olup bireyin her tutum ve davranışına ayrı bir kimik yakıştırması yapmak zorlama bir tanım olabilir. Ancak Bauman modernite ile birlikte kimliğin de dezenformasyona uğradığını ve kalıcılığını yitirdiğini savunur (54).

Bauman'a göre günümüz toplumları o kadar değişken bir hal almıştır ki artık toplumların akışkan olduğunu söylemek mümkündür. Bauman postmodern kavramı yerine de akışkan modernite kavramını tercih etmektedir (55). Bauman değişmeyen tek şey değişim ve kesin olan tek şeyin ise belirsizlik olduğunu belirtir. Bauman günümüz modernitesini katı halden sıvı hale geçmiş maddeye benzetir. Ona göre postmodernite ile birlikte kesin yargılar bir kenara bırakılmış ve somut amaçlar yerini geçici, akışkan görevlere bırakmıştır. Yüz yıl önce modernliğin anlamı en üst mükemmelliğe ulaşmak çabasını belirtirken günümüzde akışkan modernitenin anlamı uçsuz bucaksız bir gelişim-ilerleme süreci, ulaşılabilecek nihai bir hedefin veya bu anlamdaki istencin yitirilmesi anlamına gelmektedir (56). Modernite kesinliğin olduğu bir dünyanın yerine belirsizliğin başat aktör olduğu, düzenin değil kaosun hüküm sürdüğü başka bir dünya ikame etmiştir. Modernite ile birlikte kesin

yargılar bir kenara bırakılmış ve her şey izafi bir anlama bürünmüştür. Bugün doğru olan bir yargı yarın çok kolay bir şekilde yerini başka; sınanmış daha güvenilir bir bilgiye bırakabilir. Ancak bu bilginin de sürekliliği yoktur ve ilerde bu bilgi de kolayca yerini yeni bilgilere bırakabilir. Bauman'a göre müphemlik düzenleme kaygısından ortaya çıkar. Modernitenin düzenleyici rolü öyle bir hal almıştır ki bu düzenleyici tavır bir düzensizliğe, karmaşaya ve sonuç olarak kaygı verici durumun kendisine dönüşmüştür. Yaşam belirsizlikten bir kaçışı, karmaşanın yerini düzenin aldığı bir hal istese de modernitenin bu düzen kurma çabasındaki katı, kategorize edici, hapsedici tavrı gittikçe daha çok müphemlik yaratır (57).

Bauman'a göre pazar; ürettiği mutsuzlukla beslenir. Bu öyle bir hal almıştır ki pazarın körüklediği bireysel yetersizlik, korku ve endişeleri ve bu durumun yol açtığı acılar, pazarın devamı için vazgeçilmez nitelikte olan tüketici davranışını ortaya yönlendiren ana etken durumuna gelmektedir. Yine de birey tekin olmayan bir ortamda dahi olsa arzuladığı hemen her şeye bir şekilde erişme olanağına sahiptir. Ancak Pazar bireyin arzu ve ihtiyaçlarının ve hatta bireyin kendini bir birey olarak tanımlama şeklini yani kimliğinin belirlenmesi sürecine de etkin bir şekilde müdahale eder (58).

Bauman; modernitenin ayrıştırıcılığı üzerinde durur ve moderniteyi düzenin parçalanması olarak tanımlar. Paraçalanan düzenin yerine ise başka bir amaca yönelik inşa edilmiş akıl ve mantığın standartlarına uygun yeni bir düzen yerleştirilmiştir (59). Bauman'ın postmodernite olarak adlandırdığı bu süreçte kimlik keşfi ve inşa süreci de tüketim bazında tüketim politikasında yani pazara uygun bir şekilde gelip geçici bir hale bürünmüştür (60). Yanı sıra Bauman kimliği karşıtlık üzerinden tartışır ve aidiyet kavramına dikkat çeker. Aidiyet beraberinde bir dışlama getirir: Biz ve onlar (61). Beliren yetişkinlik göz önüne alınırsa özellikle bireyci toplumlarda yaygın olan beliren yetişkinliğin aile vb. kurumlardan kopuşu bireylerin aidiyetle olan bağlarını da koparmış ve onları neredeyse sonsuz seçenekler içinde yalnız bırakmıştır. Bireyler özgürdür ve özgür tercihler yapmakla mükelleftir. Tercihleri onlara bir kimlik kazandıracak ve geleceklerine yön verecektir. Ancak bu süreç sanıldığı kadar basit olmayabilir. Bauman'ın bakış açısında göre bireysel kimlik ben anlamını taşırken, toplumsal kimlik kişinin kimliğine bir anlam verir ve onu muhafaza eder. Bu sayede kişi kimlikle ilgili kaygılarını ve güvenlik ihtiyacını

karşılamak için “biz”e yönelir. “Biz” kabul edilmiş, onaylanmış ve güven telkin eden bir yapıya atıfta bulunur. Aidiyetin koruyucu kalkanı kişiyi ötekilerden korur (62).

Kimlikle ilgili bir diğer görüşte May içinde bulunduğumuz dışadönük ve konformist çağda bireylerin benliklerini kendi varlıkları boşalana kadar diğerlerine katılmak ve onlarla özdeşleşmek için yıkıcı bir çaba içine girdiğini söyler. Bu başkalarına uyum sağlama adına gösterilen yoğun çaba sonucunda bireylerin kendi istikrarının bozulduğunu, bireylerin anlamlarının da anlamsızlaştığını çünkü bu anlamın da aslında başkalarından ödünç alınmış bir anlam olduğunu ifade eder (52). Özellikle kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, popüler kültürün küreselleşmesi ve sosyal medya ve diğer çeşitli reklam araçlarıyla toplumların genel bilinci yönlendirilmekte, insanlara kim ve nasıl biri olmaları, ne yiyip içmeleri, nasıl giyinmeleri, ne tür bir evde oturmaları, hangi telefonu kullanacaklarına kadar her alanda bireyleri yönlendirir. Bireyler bu toplumsal süreçlerin altında çeşitli kabulleri benimser ve bu durum toplumsal bir algıya dönüşür. Toplum artık bireylerin kim olması gerektiğine de karar verir. Ancak kaçırılmaması gereken bir diğer konu aslında toplumun algılarının da çeşitli manipülasyonlarla yönlendirildiği gerçeğidir. Sonuç olarak bireyler içinde yaşadıkları toplumda anlamlı bir varlık olabilmek adına kendi değerlerini oluşturmak yerine doğru ya da yanlış olduğuna bakmadan yalnızlık duygusunun yaratacağı içsel gerilimi de azaltmak amacıyla toplumun önlerine sunduğu çeşitli kimlik alternatiflerinden birini seçer. Bu seçimin bir son olduğu ve bireyin kimlik ile ilgili geriliminin sona erdiği anlamına gelmez. Birey doğru olduğuna gerçekten ikna olduğu ve tutarlı bir kimlik inşa etmediği sürece bu gerilim devam eder. Beliren yetişkinlik döneminin bir tercih ve olasılıkları değerlendirme dönemi olduğunu belirtmiştik. Tam da bu noktada beliren yetişkinlerin günümüz dünyasında çeşitli kimlik denemelerine girdiği, deneme yanılma yoluyla doğruyu bulmaya çalıştığı söylenebilir. Birey bu dönemde Marcia’nın (63) kimlik statüleri kuramında da moratoryum olarak adlandırdığı döneme benzer bir şekilde yoğun bir araştırma sürecine(yüksek keşif) girmesine karşın herhangi bir alanda net bir karar verme noktasında kararsızlığı devam etmekte ve kesin bir karar vermekten kaçınmaktadır.(düşük bağlanma). Özkırımlı’ya göre postmodernizm ile birlikte modernitenin kesin ve kanıtlanabilir doğruları yerini bakış açısına göre değişebilen, bağlamsal, bireyin kişisel değer ve yargılarına göre anlam kazanan muğlak olasılıklara bırakmıştır (64).

Giddens'a modernite; gelenek ötesi fakat gelenek ve alışkanlıkların daha önce sağladığı kesinliklerin yerini rasyonel bilginin kesinliğinin almadığı bir sistemdir. Modern eleştirel bakış açısının bir uzantısı olan kuşku felsefeye olduğu kadar günlük hayata da sirayet etmiş ve çağdaş modern dünyanın genel varoluşsal bir sorunu haline dönüşmüştür. Öyle ki modernite kuşku ilkesini kurumsallaştırmış ve bilginin sadece hipotezler şeklini alacağını şart koşmuştur. Yani hipotezle büyük olasılıkla doğru olabilir ancak presipte her zaman gözden geçirilmeye, açıktır ve yeri geldiğinde terk edilebilir (53). Giddens'ın dikkat çektiği husus modernite ile birlikte ortaya çıkan beliren yetişkinlik gibi bir döneme ışık tutabilir. Nitekim beliren yetişkinlerin en önemli özelliklerinden biri kalıcı bir bağlanma gerçekleştirmekten kaçınmalarıdır. Bununla birlikte Giddens'ın bahsettiği durum belirli bir yaşam dönemini değil genel olarak belli bir toplumsal düzen içinde yaşayan herkesi içine almaktadır. Buradan hareketle beliren yetişkinlik döneminde yaşanan kararsızlık ve kimlikle ilgili arayışın aslında bütün insanların ortak paydası olduğu söylenebilir. Nitekim günümüzde etkili olan gelişim kuramı artık bireyi belli bir dönemde gelişimini tamamlayan bir aygıt olarak değil yaşam boyu devam eden bir süreç içinde ele alır. Bu bakımdan kimlik, kararsızlık vb. konuların sadece belli bir dönemde yaşandığını söylemek yerine diğer dönemlerde de yaşandığını söyleyebiliriz.

Giddens'a göre modern dünya "tehlikelerle" doludur. Modernite ise bir risk kültürüdür. Modernite sürekli bir şekilde geleceği şekillendirmeye çalışır. Tabiri caizse sürekli bir şekilde alan şekillendirir ve orayı kolonileştirir. Modern yaşam adeta bir kriz durumudur. Bu kriz aynı zamanda bireyin kimliğini de doğrudan etkiler. Modern çağlarda yaşayan insanlar tıpkı bir boşanma sonrası yeniden kendini bulmaya çalıian bireyler gibi yeni bir kimlik algısı bulmanın peşindedir. Bu süreç toplumsal şartlar tarafından herkese dayatılan bir süreçtir. Bununla birlikte modernite diğer birçok alanda olduğu gibi yaşam biçimine de etki etmiş ve artık bireysel bir hayat tarzından daha kurumsal bir düzleme geçilmiştir (53).

2.7. Varoluşçuluk

Temelde felsefede kendini gösteren birbirinden bağımsız birçok düşünürün temel ortak paydalar üzerine yaptığı vurgularla öne çıkan ve daha sonra bir akım

olarak adlandırılmaya başlanan varoluşçuluk; özellikle sorumluluk, tercih, ölüm kaygısı ve kimlik inşasına verdiği değerle beliren yetişkinlik üzerine yapılan incelemelerde ele alınması gereken bir felsefi akım olmakla birlikte insani bilimlerini de ciddi bir şekilde etkilemiş bir düşünce sistemidir. Farklı düşünürlerin varoluşçuluğu açıklayan farklı tanımlamalarına rastlamak mümkündür. Bezirci'ye göre varoluşçuluğun ne olduğunu sorgularken aynı hususa dikkat çeker ve söz gelimi Weile'e göre varoluşçuluk bir bunalım, Hamelin'e göre bunaltı, Mounier'e göre umutsuzluk, Banfi'ye göre kötümserlik, Wahl'a göre isyan, Marcel'e göre özgürlük, Benda'ya göre usdışıcılık(irrasyonalizm), Lukacs'a göre idealizm, Foulquiye'ye göre is saçmalık felsefesi olduğunu söyler (65). Öte yandan varoluşçuluğun tanımını şu şekilde yapılabilir: Her nesnenin bir özü bir de varlığı vardır. Öz değişmeyen nitelikler topluluğudur. Varlık (Varoluş) ise dünyada etkin olarak bulunma halidir. Birçok kimse önce özün sonra varoluşun geldiğine inanır. Örneğin; bir bezelye bezelyenin doğasına uygun bir şekilde filizlenir yuvarlaklaşır. Hıyarlar ancak hıyarlığın özüne uygun bir şekilde hıyar olur. Bu görüşe göre bütün insanları kapsayan ortak bir öz vardır. Varoluşçuluk ise tam aksini söyler yani insandan ve yalnız ve yalnız insanda varoluş özden önce gelir. Sartre bu sürecin dünyaya fırlatılarak, burada acı çekerek, savaşarak yavaş yavaş insanın kendi kendini inşa ettiğini, bu sürecin aralıksız bir şekilde devam eder. (65).

Kierkegaard'a göre insan sürekli olarak seçenek ve olasılıklarla karşı karşıyadır. İnsan bu olasılıklar içierisinden seçimler yaparak kimliğini inşa eder. Ben kimim sorusunda cevap veren kimlik; varoluşun merkezindedir (66). Jaspers varoluşu ben dasein(hissedilen, somut dünya), existence(fiziksel boyutun ötesinde ben olarak var olan, soyut varlık) ve transendent (aşkın varlık) kavramıyla açıklar. Jaspers'a göre fiziksel varoluşun ötesinde soyut olarak da var olan insan hem dasein hem de aşkın varlıkla ağ kurarak varoluşunu anlamlandırmaya çalışır. (imanın dinamikleri). Sartre'a göre seçim yapabilen insan kendi kaderini de tayin etmiş olur. Yani varoluşunu kendisi inşa eder (65).

Heidegger'e göre varlık; felsefenin ilk konusu olmasına karşın unutulmuş, göz ardı edilmiştir. Felsefe tarihi de aslında varlığın unutulmuşluğunun tarihidir. Varlık sorusuyla başlayan felsefe bir anlamda yörüngesini kaybetmiş, esas sorunsalını yitirmiştir. Varlık sorusu soruyu soranın kendi benliğinde kendini anlama çabasını

ifade eder. Varlık sorusu sadece öyle ya da böyle varolan şeyleri anlamaya çalışan, bu süreçte varlık anlayışı içinde devinen bilimin imkanlarının priori bir koşulunu değil, varlık ile ilgili bilimlere önem veren ve bu bilimleri temellendiren varlıkbilimsel bir yaklaşımdır (67). Heidegger'e göre varoluş "ben"in her zaman ben olarak kaldığı ancak hiçbir zaman tamamen diğer "ben" ve varlıklardan bağımsız olmadığı bir kavramı ifade eder. Benlik diğer benliklerden bağımsız değildir. Buna karşın diğer "ben" ve varlıklarla bağlamsal bir bütünlüğe sahiptir ve benliğin her koşul altında kendisi olduğu şey insan varoluşunun anlamını ifade eder (68).

Ritter'a göre varoluşçuluk; köklerinden kopmuş, geçmişe, tarihe güvenini kaybetmiş, temelini yitirmiş, topluma yabancılaşmış, huzursuz, mutsuz, insan varlığını ifade eden bir felsefedir. Bu felsefe daha çok; toplum içerisinde yaşayan bireyin tehdit altında olduğu, günümüz ile gelenek arasındaki bağın koptuğu, insanın anlamsız bir varlık haline dönüştüğü, kendi kendini yitirme tehlikesinin belirdiği yerde ortaya çıkar (65). Tillich'e göre ise varoluşçuluk köklerini sanayileşmeye bağlar. Üretimde makineleşme insan hayatında birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. İnsan bir yandan gitgide işlettiği makinelerin boyunduruğuna giriyor, benliğini, bilincini, özünü, kişiliğini gün geçtikçe yitirmeye devam ediyor. Tabiri caizse dönen çarkın bir vidası haline gelen insan günden güne metalaşıyor. Öte yandan ise özellikle Marksist düşünürlerin de belirttiği gibi makineleşmenin yeni toplumsal üretim sistemiyle bireysel mülkiyet sistemi arasındaki çelişki kişiyi endişeye sevk ediyor. İki düzen arasında bir denge ve uyum sağlamaya çalışan birey ise gittikçe kendine yabancılaşmış, saçma, güvensiz, yıkıcı, anlamsız bir ortamda bir bakıma hiçlikle karşı karşıya yaşamak zorunda kalmaktadır. Bu ikilem ve paradoksal durum, zamanla bireyin kişiliğini kaybetmesine, topluma yabancılaşmasına ve bunalıma sürüklenmesine yol açar. İnsanoğlu giderek Sartre'nin de belirttiği gibi zorunsuz, nedensiz, anlamsız bir varlık haline dönüşür (65).

Husserl'e göre ise "philosophia prima" yani felsefenin temel, ilk konusu fenomenolojidir. Mümkün olan bütün felsefi eleştiriler için bir temel oluşturur ve her türlü önyargı ve teoriden uzak bir tarafsızlıkla tartıştığından, fenomenoloji meşruiyetini yine kendisi sağlar (69). Husserl'e göre kendinde varlık, kendisinden başka bir dayanağı olmayan, varoluşu dış dünyanın varoluşuna bağlı olmayan mutlak

özü ifade eder. Bu yüzden kendinde varlık dışındaki bütün varlık alanları sadece varlığın salt bilinci sayesinde var olabilir (70).

Varoluşçuluk bireyin karşılaştığı durumu yerine göre yansıtan yerine göre ise tepki gösteren bir düşünce sistemidir. Bundan ötürü varoluşçu düşünürler çağımız insanının dünyaya terk edilmişliğini, yalnızlığını, çıkmazlarını, umutsuzluğunu ve güvensizliğini ifade etmekle kalmaz; kişinin kendini tanımasını, benliğini kazanmasını, özünü yaratmasını ve maruz kaldığı baskılardan kurtularak özgürleşmesini de ister. İnsanı nesneleştiren teknik düzene, kişinin benliğini silen toptancı toplum anlayışına ve bireyi pasifize eden zorbalığına karşı koyar ve gerekirse başkaldırır. Bu nedenle öznelliğe ve birey olmaya büyük önem verilir. Öznellikten hareketle bireyciliğe varılır (65).

2.7.1. Varoluşçuluğun Temel Kavramları

Varoluşçuluğun ısrarla üzerinde durduğu bazı kavramları ayrı ayrı ele almak bu düşünce sisteminin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Varoluşçuluk; sorumluluk, seçme

2.7.1.1. Ölüm

Tillich'e göre ölüm kaygısı diğer bütün korkulardaki kaygı ögesini belirleyen temel kaygıdır. Buna göre kaygı belirli bir nesneye yönelmediği takdirde her zaman mutlaka varolmama yani yokluk kaygısıdır. Bu bağlamda kaygı özel bir tehdit karşısında bireyin durumla başa çıkamamasının hissettirdiği acıdır. Burada insani bir durum söz konusudur. Her korkunun altında yatan temel sebep bireyin varlığını koruyamayacağına dair kaygıdır (71). Heidegger'e göre dünyada varolamak aynı zamanda ölümlü olmak anlamına gelir. Heidegger insanı zamansal bir olgu olarak ele alır ve buna göre zamansallık varlığın ölümlü olduğunun varoluşsal farkındalığına varmasıyla ortaya çıkar. Zamansallık, zamanın içinde, geçici ve ölümlü olmak demektir (72). Bu noktada her canlı, kendi ölümüyle tek başına yüzleşmek zorundadır (73). Marcel"e göre ise ölüm insan bilgisinin nesnesi olan bedenin, diğer bedenler içinde sıradan bir beden olan; büyüyen, gelişen ve ölen bedenin-nesnenin sonudur. Ancak Marcel ölüm bir yok oluş değildir. Benlik ve bedenin gizemli bir

birlikteliği olduğundan bedenin ölümü somut olanın yok oluşu değil aksine varoluşun ebediyete açılan bir kapısıdır (74)

2.7.1.2. Sorumluluk

Sartre'a göre insan önceden tanımlanamaz ve belirlenemez. Hiçbir şey değildir. Ancak daha sonra bir şey olacaktır ve kendini ne yaparsa öyle olacaktır. İnsan sadece kendini anladığı gibi değil aynı zamanda olmak istediği gibidir. İnsan var olduktan sonra kendini nasıl kavrıyorsa, düşünüyorsa öyledir. İnsan var olmak için yaptığı atılımdan sonra artık olmak istediği gibidir. Sartre varoluşun özden önce gelmesi nedeniyle insanın sorumluluğuna vurgu yapar. Ona göre insan ne olduğundan sorumludur. Varoluşçuluğun temel hedefinin de insanı kendi varlığına kavuşturmak olduğunu ve bireyin var olmanın sorumluluğunu alması gerektiğini söyler. Ancak bu yeterli değildir. Sartre insanın sorumluluk sahibi olduğunu söylerken sadece kendisinden değil fakat aynı zamanda bütün insanlardan, insanlıktan da sorumlu olduğunu belirtir (65).

Kierkegaard'a göre ise bireyin ödev ve sorumluluk dışında bir amacı yoktur. Burada esas olan bireyin kendi farkındalığıdır. Bu noktada birey; kendini bilen, kendine bakan, kendini kabul eden bir kişidir. Bu sayede ne olmak istediğini de belirleyerek ideal bir benlik inşa eder. Bu varoluşsal alanın temel meseleleriyse iyi, kötü ve ödevdir (75). En büyük sorumluluk bireyin kendisiyle ilgili bir seçimde bulunması ve "ben" olma ödevini gerçekleştirme sorumluluğudur (76).

2.7.1.3. Tercih/Seçme

İnsanın ne olacağı meselesi bilincin belirli bir mesafeden muhatap olduğu dünya karşısındaki tavrıyla ilgilidir. İnsan bu mesafeden kişiler ve şeyler karşısındaki bu bağımsızlık hali içinde kişilere ve şeylere nasıl bağlanacağına dair bir tercihte bulunur (75). Topçu'ya göre diğer bütün varlıklar önceden tayin edilmiş olmasına rağmen özgür olan ve sahip olduğu özgürlükle kendi özünü tayin eden sadece insandır. İnsan muayyen bir vaziyette birçok seçenekten sadece birini seçebilme yetisine haizdir (77).

Tercihte bulunma, seçme, varoluşçuların üzerinde en çok durdukları konulardan biridir. Zaten varoluş özden önce gelir derken de bireyin olmak istediği "şey" ne ise onu seçmesine atıfta bulunur. İnsan bir tercihte bulunur ve bu tercihten sonra kendini inşa eder. Ancak bu seçim sadece bireyi ilgilendiren basit bir konu değil fakat aynı zamanda bütün insanlığı ilgilendiren anlamlı bir seçiştir. Sartre *"insan kendini seçer"* derken çoğumuzun her bir kimsenin kendi kendini seçtiğini anladığımızı ancak bu seçimin bundan daha fazlası olduğu söyler. Ona göre insanın kendini seçmesi demek diğer bütün insanları yani insanlığı da seçmesi demektir. Yani olmak istediğimiz kişiyi oluştururken aslında diğer bütün insanların da nasıl olması gerektiğini tasarlamış oluruz. Bununla birlikte seçilen şey her ne ise insan bunun değerli olduğunu düşünerek onu seçer. İnsan iyiyi, iyi olduğunu düşündüğü şeyi seçer ve herkes için iyi olmayan şey bizim için de iyidir. Ya da bizim için iyi olan şey herkes için iyidir (65).

Kierkegaard özgürlük ve tercih kavramlarını birlikte ele alır. Buna göre iki tür tercihten söz edilebilir: Estetikçi ve etikçi tercih. Estetikçi tercih özgürlüğünü, özgür olmama yönünde özgür olmamak için seçerken, etikçi tercihte bulunan kişi ise benliğindeki tinsel ve özgürlüğü harekete geçirir ve ahlaksal benliğini inşa etmek için kendi kendini seçerek bunu eyleme dönüştürür. Estetikçi tercih ise özgür olmamayı seçtiğinden benlik inşa etme şansını da kaybeder (78).

2.7.1.4. Bunalım

Sartre'a göre insanlık bunalımdır. Bunalımın sebebi ise yukarda da bahsettiğimiz sorumluluk ve seçme eylemidir. Kişi olmak istediği kimseyi seçerken aslında tüm inasnlığın nasıl olması gerektiğine dair bir tasavvurda bulunur. İşte bu bütün insanlığı etkileyen ağır sorumluluk bireyde bunalıma sebep olur. Yaptığı davranışların sadece kendini bağladığını ifade eden kimse aslında kendini kandırıyor ve bunalımını maskeliyor demektir (65). Bunalım konusu birçok varoluşçuda kendini gösteren bir olgudur. Varoluşçu düşüncenin miamarı sayılan Kiergegaard bu durumu "İbrahim'in bunalımı" olarak niteler. Sartre buradan hareketle bireyin hem kendisi hem de bütün insanlık için yaptığı seçime ilişkin bireyin aslında bu konuda haklı olduğunu ispat edecek herhangi bir delile sahip olmadığını belirtir. Sartre her insanın bir edimde bulunurken kendine şu soruyu sorması gerektiğini belirtir: "Böyle hareket

etmekte haklı mıyım?" Eğer birey edimde bulunurken kendine bu soruyu sormuyorsa bunalımını maskeliyor demektir. Bununla birlikte bu bunalımın bireyde bir hareketsizlik-pasiflik oluşturmayacağını vurgular. Örneğin bir savaş sırasında sorumluluk sahibi olan bir komutan kendi hayatıyla birlikte emrindek askerlerin de hayatıyla ilgili bir karar vermek zorundadır (65).

Tillich'e göre kaygı varoluşun doğasında vardır ve kaygının temeli varlığın bir gün yok olacağına dair düşüncesidir. Kaygı sırasında deneyimlenen umutsuzluk hayvanlarda ve insanlarda benzer şekillerde gözlenir. Yön kaybı, tepkilerde yetersizlik, anlam taşıyan irade ya da bilgiyle bağlantılı olma manasında kasıtın olmayışı şeklinde ortaya çıkar. Kimi zaman dramatik bir şekle bürünen kaygının temel nedeni öznenin yani bireyin dikkatini verebileceği bir nesnenin olmayışıdır. Burada mevcut olan tek nesne tehdidin kaynağı değil, tehdidin kendisidir çünkü tehdit hiçliktir. Tilich'e göre kaygı ile Tanrı arasında da bir bağlantı vardır. Gerçek Tanrı ile yüzleşmek aynı zamanda varolmamakla ilgili mutlak tehditle de yüzleşmek anlamına gelir. *"Çıplak mutluluk, çıplak kaygı üretir; zira o sonu olan her öz olumlamanın tükenmesi demektir."* Sonuç olarak kaygıyı somutlaştırma çabaları beyhudedir. Çünkü temel kaygı sonlu bir varlığın yok bu sonucun farkında olmasıyla ilgilidir (71).

2.7.1.5. Özgürlük

Sartre: *"İnsan özgür olmaya mahkumdur"* der. Çünkü dünyaya bırakılmış-fırlatılmıştır bir kere. Bu nedenle insan her türlü eyleminden sorumludur (65). İnsanın özgürlüğü yine sorumluluk ve seçme konularında olduğu gibi sadece bireyi değil aynı zamanda bütün insanlığı bağlayıcıdır. Özgürlüğü istemek demek özgürlüğün tamamıyla başkalarının özgürlüğüne, başkalarının özgürlüğünün ise bizim özgürlüğümüze bağlı olduğu anlamına gelir. Bu nedenle insan hem kendi hem de diğer insanların özgürlüğünü istemek-savunmak zorundadır (79). İnsanın özgür olmasının gerekçesi insanın kendi özünü kendisinin seçmesine dayanır. Çünkü insan önce varolur ve daha sonra kendini inşa eder. İnsanı kendi varlığını oluşturma sürecinde absürtlükten anlamsızlıktan kurtaran şey özgürlük hissi ile evrene yönelmesidir. Buna göre özgürlük iradenin etkin olduğu tercihlerle gerçekleşir. İnsan tamamen özgürdür ve tercihte bulunmadan edemez. Bu bağlamda sorumluluk

tümüyle insandadır (80). Sartre özgürlüğü insanın yeryüzüne fırlatılmışlığı ve bu noktada destek alabileceği herhangi ilahi bir etikten mahrumiyetle açıklarken Jaspers özgürlüğü aşkınlık üzerinden ele alır. Jaspers'a göre birey kendiliğinden ve tek başına var olan bir varlık değildir. Özgürlük ise varoluşa mündemiçtir. Çünkü benlik kendi dışına çıkabilir ve özgürlüğü deneyimleyebilir. Buna göre en yüce özgürlük; zaman içinde dünyadan bağımsız ve aşkın olan varlığa en derin bir şekilde bağlılık olarak ifade edilir (81).

2.7.1.6. Bırakılmışlık

Varoluşçu düşünceye göre bireyin maruz kaldığı bunalımın temel sebeplerinden biri dünyaya bırakılmış olmasıdır. Sartre bu durmu insanın kendi kendine bir gelecek inşa etme zorunluluğu olarak betimler. Bırakılmışlık ise bunalımla ve umutsuzlukla birlikte ilerler. İnsan dünyaya bırakıldığı için; varoluşunu kendisi belirler. Umutsuzluğun sebebi irademize bağlı olan eylemlerimize yol açan ihtimallerin çokluğudur (65).

2.7.2. Varoluşçu Psikoloji

Varoluşçu felsefenin birbirinden bağımsız birçok düşünürün ortak bazı noktalar üerine yoğunlaşması ile ortaya çıktığını belirtmiştik. Varoluşçu psikolojinin öncülerinden May'e göre çağımızın ruhsal ve duygusal mizacının çeşitli görünümlerinin bir ifadesi olarak ortaya çıkan varoluşçu felsefenin kökleri psikolojik bunalımlarda ve benzer tarihsel süreçlerden alır ve aslında günümüz batılı insan tipini psikolojik açmazlarını betimler (18). Sanayileşme, modernite ve postmodernite ile bunalım ve beliren yetişkinlik arasında çeşitli bağlar kurulabilir. Nitekim her iki olgu modernite ile birlikte görünür olmuştur.

Hoffman'a göre varoluşçu düşünce ile postmodernizm arasında pek çok benzerlik olmasına rağmen aralarında çeşitli farklılıklar da olduğunu; her iki düşünce sisteminin de bilgiye ulaşmanın birçok yolu arasında değişik tercih seçenekleri sunduğunu, öznel deneyime önem verdiğini ve bireysel farklılıkları ön plana çıkardığını öte yandan varoluşçu teorinin daha somut olma konusunda bir seçim hakkı sunarken postmodernizmin fazlasıyla müstakil soyut bir girişim olduğunu bu

nedenle varoluşçuluğun, aynı metodolojik yaklaşımı kullanan ve bireyin yaşanmış deneyimleri daha fazla ön plana çıkaran bir yaklaşım olduğunu vurgulamak için varoluşçuluk için "somutlaşmış postmodernizm" kavramını kullanır (82).

May'e göre birey üç farklı unsuru bir arada deneyimleyen bir varlık olarak görür. Bu üç unsur; doğal çevre, sosyal dünya ve psikolojik dünyadır. Bireyin bir birey olarak gelişimini sürdürmesi bu üç sac ayağını ay anda deneyimlenmesine ve bu süreçte dengeli bir üç dünya, sosyal çevreye gerekli tepkilerin verilmesi ve doğal dünyaya uyum sağlamak şeklinde olur. May'e göre birey sahip olduğu, cesaret, irade ve özgürlük gibi kabiliyetlerle bu üç unsuru dengede tutar. Bununla birlikte May insanı ele alırken altı temel özelliğe dikkat çeker:

1. Her insan diğer insanlar gibi kendini merkeze alır.
2. Varolan her insanda kendini olumlama yani öz olumla niteliği ve merkeziliğini koruma ihtiyacı vardır. Bu öz olumlamanın adı cesarettir.
3. Varolan her insan bir başkasıyla paylaşımda bulunmak için kendi öz merkeziliğinden çıkma ihtimali ve ihtiyacı hisseder.
4. Merkeziliğin öznel yanı farkındalıktır.
5. Öz bilinç sadece insanda görülen bir farkındalık türüdür.
6. Kaygı kişinin kendisini yani varlığını imha edecek olan leye karşı verdiği mücadele sırasında insanın içinde bulunduğu durumu niteler.

May ilk dört özelliğin insanlarla birlikte diğer canlılarda da çeşitli yoğunlukta bulunduğunu ancak öz bilincin sadece insana has bir farkındalık türü olduğunu belirtir. Farkındalık bireyin bir tehditle yüzleştiği sırada nevrotik tepkilerinde olup biten şeylerin ta kendisidir. Ancak bilinç kişinin tehdit altında olan kişinin kendisi olduğunu bilme kapasitesidir (52).

Yalom ise varoluşçu psikoloji için *"bireyin varolmanın getirileriyle yüzleşmesinden kaynaklanan çatışma üzerinde durmaktadır."* der. Varolmanın getirilerinden kasıt olarak ise insanoğlunun dünyadaki varlığının bir parçası olan ve yaradılıştan gelen temel nitelikleri kastettiğini ve insanoğlunun temelde şu dört ana kaygıyla karşı karşıya olduğunu ifade eder: Ölüm, özgürlük, yalıtım ve anlamsızlık. Bireyin bu dört gerçeklikle karşı karşıya gelmesi dinamik bir çatışmanın kaynağını

teşkil eder. Yalom'a göre ölüm en göze çarpan insanı en kolay şekilde korkuya sürükleyen gerçeklik olarak tanımlar. Varolan bir bireyin bir gün öleceği yani olmayacığı düşüncesinin bireyde yoğun bir kaygıya neden olduğunu söyler ve Spinoza'nın şu sözünü aktarır *"Her şey, kendi varoluşu içinde sürüp gitmeye çabalar."* Yani bireyin asıl gerilimi ölümün kaçınılmaz gerçekliğinin farkında olan bireyin varoluşunu sürdürme arzusu olduğunu belirtir. (14).

Yalom genel kanıya göre özgürlüğün olumlu bir kavram olduğunu ancak aslında özgürlüğün de korkuyla bir arada olduğunu söyler. Varoluşçu bakış açısıyla özgürlük *"dışsal yapının yokluğuna gönderme yapmaktır."* Çoğu deneyimin tersine insanoğlu iyi yapılandırılmış bir sisteme girip çıkmamaktadır. Aksine insan kendi dünyasından ve yaşam biçiminden seçimlerinden ve edimlerinden tamamen sorumludur. *"Yani bunların yazarıdır."* Bu manada özgürlük korkunç bir anlam taşımaktadır: "*Altımızda bir zeminin olmadığı anlamına gelmektedir — altımızda hiçbir şey yoktur, sadece bir boşluk, bir uçurum vardır. 0 halde, anahtar durumundaki varoluşçu dinamik, zeminsizlikle karşı karşıya kalmamızla, zemin ve yapı için duyduğumuz arzu arasındaki çelişkidir."* Varoluşçu psikolojinin temel dört kaygısından bir diğer ise yalıtımdır. Yalom'a göre yalıtımdan kasıt bireyin kişilerarası ya da kendi içsel yalnızlığından çok "*yarattıklarından ve dünyadan*" yalıtımdır. Buna göre herkes yaşama tek başına başlar ve yanı zamanda yaşamı tek başına sonlandıracaktır. Bu yüzden varoşçuluk bireyin yalıtımının farkında olmasıyla, korunma, bağlantı kurma ve dah büyük bir bütünün haline gelme arasında yaşanan çatışmaya dikkat çeker (14). Yalom'a göre dördüncü nihai kaygı ise anlamsızlıktır. Eğer insan ölümlüyse ve dünyaya fırlatılmış bir varlık olarak kendi dünyasını oluşturmak zorundaysa ve bu süreç içinde yalnızsa öyleyse *"Hayatın anlamı nedir, neden yaşıyoruz, nasıl yaşayacağız?"* soruları insanı huzursuz eder. Bu durumda insan hayatın anlamını bulmak zorundadır. Ancak insanın kendisinin yarattığı anlam ne güvenilir olabilir? Bu çatışmanın kaynağı "*Bir anlamı olmayan evrene fırlatılmış, anlam arayışı içindeki yaratığın ikileminden kaynaklanmaktadır."* Görüldüğü üzere Yalom varoluş psikolojisini dört temel kaygı üzerinden açıklamakta ve bireyin yaşadığı ruhsal ve duygusal gerilimleri bu dört kaçınılmaz kaygıyla bireyin karşılaşmasına bağlamaktadır. Konuyu açıklığa kavuşturmak adına bu bölümde Yalom'un bahsettiği bu dört temel kaygıyı başlıkla halinde ele aşınmıştır.

2.7.2.1. Ölüm

Martin Heidegger ölüm düşüncesinin insanı nasıl koruyabileceği sorusunu ele almış ve insanın ölümün farkında olmasının onu bir varoluş şeklinden daha yüksek bir varoluşa sevk ettiğini belirtmiştir. Heidegger'e göre dünya da iki türlü varoluş şekli vardır: Varolmayı unutmak ve varolmayı düşünme hali (83). Eğer kişi varolmayı unutarak yaşıyorsa maddi dünyada yaşayarak kendini sıradan bir şekilde oyalamaya karıştırmıştır. Tabiri caizse o kişinin "düzeyi düşmüştür" kendini "boş gevezeliğe" kaptırmıştır. Kendini sıradanlığa işlerin geliş gidiş şekliyle alakalı kaygılara bırakmıştır. Öte yandan varolmayı düşünen kişi ise işlerin geliş gidişine değiş oluşuna odaklanır ve hayranlık duyar. Bu tarz bir varoluş sürekli bir şekilde varolmanın farkında olmak demektir. Varolmak burada Yunanca varoluş anlamına gelen ontos kelimesindeki anlamıyla ontolojik bir varoluştur. Bu varoluş şeklinde insan sadece varolmanın basit kırılganlığını değil aynı zamanda kendi varoluşuna ait sorumluluğu da düşünür. İnsan ancak bu tarz ontolojik bir varoluşla yaradılışıyla ilişki kurar ve kendini değiştirebilme gücünü elde edebilir (14).

Yalom'a göre ölüm korkusu içsel yaşantımızda önemli bir role sahiptir. Ölümden başka hiçbir şeyin başaramadığı bir şekilde başımıza bela olur ve yüzeyin altında sürekli olarak homurdanır. Ölüm rahatsızlık veren ve bilincin sınırlarını zorlayan karanlık bir korkudur. Hayatın il yıllarındaki bir çocuk bile geniş kapsamlı olarak karşı karşıyadır ve çocuğun en önemli gelişimsel görevi dehşet veren korkunç yok olma korkusuyla başa çıkmaktır. İnsanlar bu korkuyla baş edebilmek için çeşitli savunma mekanizmaları geliştirir. Bu savunma mekanizmaları genelde inkara dayanır yanlış uyuma neden olur. Bu durum bireyde çeşitli sendromların ortaya çıkmasına sebep olur. Yani psikopatoloji ölüm korkusuyla baş etmek için doğru olmayan yöntemler kullanılması sonucu ortaya çıkar (14).

Fromm'a göre insanın ölümlü bir varlık olması yani insanoğlu için ölümün kaçınılmaz oluşu insanı derinden etkilediğini ve iki türlü ölüm kaygısı olduğunu söyler. Bunlardan birincisi ölümün kaçınılmaz oluşundan kaynaklanan ve normal olarak nitelendirilebilecek bir korkudur. Diğeri ise insanı sürekli bir şekilde tedirgin eden ölüm kaygısıdır. Bu kaygının sebebi yaşam konusunda başarızlılığa uğramak ve hayatı iyi değerlendiremekten kaynaklanır (84). Ölüm her ne kadar insanda ciddi bir

kaygıya neden olsada bu kaygı ve farkındalık bireyi daha anlamlı bir yaşam sürme yoluna da itebilir. Ölümlü olduğunu bilen insanoğlu sahip olduğu bu şansı en iyi şekilde kullanma yolunu seçerek anlamlı ve kayda değer bir yaşam sunmak için de çaba gösterebilir. Ölümlü olduğunun farkında olan insanoğlu kişisel yaşamını ve onu çevreleyen gerçeklik hakkında değerlendirmelerde bulunur (85). Jung ölümü anlamdan mahrum basit ve pasif bir duruş, bekleyiş olarak görmektense hayatın anlamını tamamlayıcı bir etken olarak görmek insanın genel yapısına daha uygun olduğunu söyler (86). Hayatını anlamlandırmaya çabalayan insanoğlu ölüm karşısında hayatı tamamıyla daha yoğun ve daha güzel yaşamaya çalışabilir (87).

Yalom'a göre hayat ve ölüm birbirine bağlıdır. Ölümün kesinliği insanoğlunu tahrip etse de ölüm fikri insanı korur. Ölümün kabul edilmesi yaşama bir keskinlik hissi katar ve yaşam görüşünde kökten değişimlere neden olur. Ölümün gerçekliği insanı çeşitli basit oyalanmalardan, önemsiz kaygıların belirlediği bir hayat tarzından daha otantir bir yaşam tarzına taşıyabilir (14).

2.7.2.2. Özgürlük

Özgürlük kavramı felsefeden hukuka, politikadan psikoloiye kadar birçok alanda tartışılan bir kavramdır. Her bilim dalı özgürlüğü kendi bakış açısına göre ele almakta ve yorumlamaktadır. Varoluşçu psikoloji için özgürlük; bireyde kaygıya neden olan temel vurgulardan biridir. Yalom'a göre bir filozof için özgürlük yaygın; kişisel, politik ve toplumsal anlamları olan bir kavramdır. Ancak bu konu dışında özgürlük tartışmalı bir kavramdır (14). Maslow ise psikolojik özgürlük kavramına ortaya atar. Buna göre birey kendisini kuşatan sosyal çevrenin değil, kendi arzu ve tasarımlarının birincil belirleyicisi olması durumuna psikolojik olarak özgürdür (88). May özgürlüğü çeşitli seçenekler arasından yapılan seçimlerle açıklar. Buna göre özgürlük mümkün olan durumlarda bireyin mevcut seçeneklerden birisi için bireyin irade beyanında bulunması yani seçeneklerden birini seçmesi demektir (52).

Yalom ise özgürlüğü sorumluluk, istek, seçme, hareket özgürlüğü ve değişim özgürlüğü kavramlarıyla ele alır. Yaloma'a göre sorumluluk yaratmak demektir. Sorumluluğunun farkında olmak, bireyin kendi özünü, hayat şartlarını, kaderini, olumlu ya da olumsuz duygularını kendisinin yarattığının farkında olmasıdır.

Yalom'a göre bireyin sorumluluğunun farkında olması tek başına yeterli değildir. Sorumluluk aynı zamanda değişim için eyleme geçmektir. Sorumluluk kelimesinin kendisi bu yeteneği ifade eder. Yani birey değişim için önce sorumluluğunun farkına varmalı sonra de bu değişimi gerçekleltirmek için tepki vermeli yani eylemde bulunmalıdır (14). Yalom'un sorumluluk anlayışı bireyi pasif bir şekilde kaygılarla boğuşan bir varlık olarak değil fakat sorumluluklarının bilincinde ve eylemde bulunan, varoluş sürecinde aktif bir rol alan bir varlık olarak ele alır.

Öte yandan May bireyi temel olarak üç farklı dünyada yaşayan bir varlık olarak değerlendirir. Bu üç dünyayı doğal çevre, sosyal dünya ve psikolojik dünya olarak adlandırır. Bireyin kimlik gelişimini devam ettirmenin yanı sıra iç dünyasını da dengede tutmasına, dış çevrenin taleplerine karşılık vermesine ve aynı zamanda doğal dünyaya da uyum sağlamasına bağlıdır (52). May, bireyin bu ontolojik görevleri sahip olduğu özgürlük, irade ve cesaret yeteneklerini kullanarak yerine getirebileceğini belirtir (89). May bireyi içsel ve dışsal dinamiklerle bir bütün halinde ele alır. Dış dünyanın insan üzerindeki etkisini kabul etmekle beraber don tahlilde "varoluş özden önce gelir" ilkesine uygun bir şekilde bireyin kendi varoluşunu yarattığını kabul eder. Bununla birlikte May'e göre bireyi sadece dış faktörler tarafından yönlendirilen etkisiz bir şekilde ele almak en basit anlamda bireyin iç dünyasını ve sahip olduğu kapasitenin farkında olmamak anlamına gelir (52).

Yalom'a göre (14) sorumluluk varoluşu açıklar. Birey özgürdür ve özgürlük bireyin eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmesiyle ortaya çıkar. Birey yapıp ettikleriyle kendi kimliğini inşa eder. Elbette ki birey sosyal ve fiziksel çevrenin uyaranlarına açıktır, ancak her şeye rağmen birey kendi varoluşunu gerçekleştirebilmek için ihtiyaç duyduğu kapasiteye sahiptir. Bununla beraber özgürlük genel olarak sorumlulukla doğrudan ilişkilidir. May; eylemi dilek ve irade kavramlarıyla değerlendirir ve önceden bir dilek varolmaksızın herhangi bir eylemin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını vurgular (90). Yalom'a göre insan özgürlükten vazgeçince artık düden değil güdülen bir varlık haline gelir. Bununla birlikte sorumluluğunu yerine getirmeyen insan suçluluk duygusuyla karşı karşıya kalır. Bireyin mevcut potansiyelini ortaya koymaması suçluluk duygusunun kaynağıdır. Bireyin ancak yaşamının sorumluluğunu aldığında özgürleşir (14).

Görüldüğü üzere varoluşçu bakış açısı özgürlük kavramını; sorumluluk, dilek, irade ve eylemle birlikte tartışır. Birey özgürleşmek için belli bir tasarım çerçevesinde edimde bulunmalıdır. Varoluşunun sorumluluğunu alamayan birey suçluluk duyar. Sorumluluk ve suçluluk her ne kadar bir arada görünse de birey yaşamının sorumluluğunu alarak bu suçluluğu yenebilir. Nihai olarak birey özünü oluşturmak zorundadır. Bundan kaçınmak ancak psikopatolojik sonuçlara yol açacaktır. Bu nedenle bireyin özgürleşmek için sorumluluk alarak eylemde bulunması kaçınılmazdır.

2.7.2.3. Yalıtım

Varoluşçu psikolojiye göre bireyin karşı karşıya kaldığı dört temel kaygıdan biri de yalıtımdır. Yalıtım sosyal bir çerçevede gerçekleşebileceği gibi içsel anlamda da kendini gösterebilir. İnsan yalnız bir varlıktır ve bu gerçekle yüzleşmek zorundadır. Bu dünyaya yalnız gelir ve ölürken de yalnız olacaktır. Bu nedenle birey yalnız olduğunun farkında olarak varoluşunu sürdürmek ve oluşturmak zorundadır. Yalom'a göre dünyadaki herkes aslında yalnızdır. Bu zor bir durumdur ancak kişinin bu yalnızlıkla yüzleşmesi gerekir (91). Kişilerarası yalıtım, çoğunlukla yalnızlık olarak deneyimlenir ve diğer insanlarda uzak olmayı ifade eder. Kişinin kendi içinde yaşadığı yalıtım ise bireyin bazı parçalarının birbirinden ayrılması şeklinde gerçekleşen bir yalıtımdır. Yalıtım sadece şekil olarak bir savunma mekanizması biçiminde değil aynı zamanda insan benliğinin herhangi bir şekilde parçalanmasını ifade etmek içinde kullanılır (14). Kişinin yalnız ve yalıtılmış olma gerçeği ile bütünleşme arzusu kaygıya neden olur. Varoluşsal yalıtım bireyin tam anlamıyla dünyadan soyutlanmasını ifade eder. Kaygıyı doğuran esas çatışma, varoluşsal tam yalıtım isteği ile ait olma ve korunma arzusu arasında ortaya çıkan çatışmadır (92). Yalom'a göre insan yaşamından sorumlu olduğu kadar yalnızdır aynı zamanda. Çünkü sorumluluk yaratıcılık gerektirir (14).

Fromm insanın; yalnızlık ve tek başınalığın, doğa ve toplumsal güçler karşısında duyduğu çaresizliğin farkında olmasının ayrı ve bağımsız bir varoluşu dayanılmaz bir hapishaneye dönüştürdüğünü, ayrılığın kaygıya sebep olduğunu belirtir. Ona göre ayrı olmak demek; insanın varolan kapasitesini kullanamayarak hayat ile olan bağının kesilmesi demektir. Bundan dolayı ayrı olmak; çaresiz kalmak,

dünyayı etkili bir şekilde kavrayamamak anlamına gelir. Bireyin karşı koyamadığı bir istilaya uğramaktır (93).

Yalom'a göre insan üç tip yalıtım ile karşı karşıyadır: kişilerarası yalıtım, bireyin kendi içinde yaşadığı yalıtım ve varoluşsal yalıtım. Kişilerarası yalıtım çoğunlukla yalnızlık şeklinde görünür ve kişilerden uzak olmayı betimler. Bu durum birçok faktörün işlevidir: uygun sosyal becerilerin yetersizliği, coğrafik yalıtım, yakınlık kurma ile ilgili bazı çatışmalı duygular ya da doyurucu bir sosyal etkileşime engel olabilecek kişilik tarzı(narsistik, şizoid, yargılayıcı ya da sömüren vb.). Kültürel faktörler de kişilerarası etkileşimde önemli bir yere sahiptir. Yakınlığı destekleyen sosyal kurumların ortadan kalkması modern toplumlarda kişilerarası yalnızlığı kaçınılmaz bir hale getirmiştir. Kişinin kendi içinde yaşadığı yalıtım ise bireyin bazı parçalarının birbirinden ayrılmasını ifade eder. Freud'un yalıtım kavramı özellikle nevrozlarla belirginleşen bir savunma mekanizması olarak ortaya çıkan bir duruma atıfta bulunur. Varoluşçu yaklaşımda yalıtım biçimsel bir savunma mekanizması olarak değil aynı zamanda benliğin herhangi bir yerinde bir şekilde ortaya çıkan parçalanma durumunu da ifade etmek için kullanılır. Yani kişinin kendi içindeki yalıtım insanın duygu ve isteklerini bastırdığı, "meli, malı" gibi kendisine ait olmayan dilekleri kendi dilekleri gibi kabul ettiğinde, kendi yargılarına güvenmediğinde ve varolan potansiyelini bastırdığında ortaya çıkar. Varoluşsal yalıtım ise insanın kendisi ve başkaları ile olan kapatılamayan uçuruma gönderme yapar. Hatta daha temel bir yalıtıma yani bireyin kendisi ile dünya arasındaki ayırıma atıfta bulunur. Yalom bu durumu dünyadan ayrılma şeklimde ifade etmiştir (14).

2.7.2.4. Anlamsızlık

İnsanoğlu tarih boyunca dünya üzerinde yaşayan bir varlık olma gerçeğini anlamlandırmaya çalışmıştır. Bazıları hayatın bir anlamı olmadığına karar vermiş bazıları mutluluk ve hazzı anlam olarak ele almış bazıları da anlamı tinsellikte aramıştır. Şu bir gerçek ki insan anlamlı bir varlık olma eğilimindedir. Anlamsızlık ve belirsizlik çoğu zaman bireyde kaygıya neden olmaktadır. Zaten kaygı da böyle bir olgudur. Sebebi net olarak ortaya konamayan bir duygu. İnsan anlamlandırdığı şeyi tanır ve buna karşı kendini güvende hisseder ancak anlamadığı durumlar karısında ise kaygı duyar. Anlamsızlık kaygı verici ve güvensizdir. İnsan çevresini

anlamaya hatta bu çevreye müdahale etme isteği taşır. Bu nedenle anlam insan hayatı için kaçınılmaz bir sorgulamadır. Frankl anlam kavramını üçe ayırır; yaratıcı çalışmaya verilen anlam, deneyimlerden çıkarılan anlam, acıya ve kadere karşı geliştirilen anlam (94).

Yalom anlam kavramını tartışırken insanın bir ikilemle karşı karşıya olduğunu belirtir. Buna göre insanın; değer, amaç ve ideallerden yoksun bir şekilde yaşaması önemli bir kaygı sebebidir. Öte yandan hiçbir şeyin kesin olmadığı, kesin olan tek şeyin kesinlik diye bir şeyin olmadığı, varolan her şeyin başka türlü de olabileceği, anlamsız bir evrende anlam arayan insan çıkmaz bir çelişkiyle karşı karşıyadır. Yani varolmak için anlama ihtiyacı olan insan anlamsız bir evrende nasıl anlam bulacaktır? (14). Bu soru insanı derin bir ikiliğe sürüklemektedir.

Yalom anlam ve amacın birbirinden ayrılması gerektiğini söyler. Buna göre anlam; tutarlılık ya da manaya göndermede bulunur. Bir şeyi ifade etmek için kullanılan genel kavramdır. Anlam arayışı da aslında bir tutarlılık arayışıdır. Amaç ise niyet, hedef ve işlevle ilgilidir. Bir şeyin amacını sorguladığımızda onun rolünü ve işlevini de sorgulamış oluruz (14). Hoffman'a göre anlam genellikle baş döndürücü ve şaşkınlık yaratan bir dünyada istikrarlı ve merkezileştirici bir etki sağlar. Varoluşçu bakış açısından bakılacak olursa anlam; nihai bir başa çıkma mekanizmasıdır, ama aynı zamanda çok daha fazlasıdır; anlam temel bir insan gereksinimidir (82).

Frankl'a göre, üç faktör insan varlığını karakterize eder: maneviyat(tinsellik), özgürlük ve sorumluluk. Manevi boyut yani tinsellik, insanlığımızın özüdür, insanlığın özüdür. İnsan ruhunun meydan okuyan gücü, stresli durumların, kronik hastalığın veya geçmişin ağır yükünün zarar verici etkilerini aşmak için manevi boyuta dokunma kapasitesini ifade eder. Hastane ve toplama kamplarında kalan danışanlarla yaptığı çalışmalara lişkin gözlemlerine dayanarak, Frankl anlam ve kendini aşma isteğinin hayatta kalma ve iyileşme için gerekli olduğu sonucuna varmıştır (95). Anlamsız bir şekilde acı çekmek çaresizliğe ve depresyona yol açar. Anlamı acı katlanılır hale getirir. Doğru olanı yaparak yani inanç ve vicdanımızla ve en yüksek değerlerimizle tutarlı olan bir anlam keşfederiz. Her birimiz yaşamın ve

çeşitli koşulların bizden talep ettiği durumlara karşı bir cevap verme özgürlük ve sorumluluğuna sahibiz (95).

Anlam insanoğlunun vazgeçemediği bir yaşam kaynağıdır. Anlam kaybolunca insanın artık tutunacak bir dalı kalmaz. Her yana savrulmaya müsait bir yaprak gibi ortada kalır. Bu yüzden insan yaşadığı ruhsal gerilimleri de anlamlı kılmaya çalışır. Ölüm, özgürlük ve yalıtımla birlikte anlam bireyde kaygıya neden olan temel varoluşsal kavramlardan biri olmasına rağmen bireyin anlamlı, tutarlı bir yaşam sürebilmesi için aynı zamanda olumlu yönde bir güdüleyici rolü üstlenir.

2.7.3. Varoluşçuluk ve Beliren Yetişkinlik

Varoluşçuluğun bireyin farklı değişkenler arasında sıkışıp kalmış, kararsız, bunalımlı ve özellikle kimlik inşa etme sürecinde yaşadığı çelişki ve bireyin neredeyse kişiliğini kaybetmesine yol açacak etmenlerle yaptığı mücadeleye yaptığı vurgu; beliren yetişkinlik döneminin beş karakteristik özelliklerinden olan arada kalmışlık, kararsızlık duyguları ve kimlik keşfi sürecinde yaşadığı çalkantılı ve stresli sürece benzerlik göstermektedir. Ancak varoluşçuluk bireyin bu tarz bir karmaşayı hayatının belirli bir döneminde değil hayatının her evresinde yaşayabileceğini hatta bu sorgulamanın ömür boyu devam ettiğini savunur. Bununla beraber varoluşçulukta görülen umutsuz ruh haline karşın Arnett'e göre beliren yetişkinler çoğu zaman olumsuzlukları göz ardı ederler. Bize kalırsa Arnett'in beliren yetişkinleri genelde bu şekilde ümitli bir yapıda olduğunu belirtmesi bir çelişki olabilir. Çünkü yoğun bir kararsızlık, arada kalmışlık, kimlik keşfi gibi önemli düşünsel ve gelişimsel görevleri yerine getirmeye çabalayan bireylerin iyimser bir havada olması çelişki gibi görünmektedir. Arada kalmışlık ve belirsizlik duygularının insanda iyimserlik yerine kaygı yaratması daha olası görünmektedir. İyimserliğin sebebi birçok varoluşçunun üzerinde durduğu bireyin kendini inkar etmesi yani sorumluluk almayı reddetmesidir. Nitekim beliren yetişkinlerin ciddi bir sorumluluk almaktan kaçındıkları, gelişimsel görevlerini sürekli bir şekilde ileriye atmaya çabaladıkları görülmektedir. Bu bakımdan beliren yetişkinlerde görüldüğü söylenen iyimserlik bir anlamda bireylerin kendi varoluşlarını reddetme ve sorumluluktan kaçınma davranışı olarak değerlendirilebilir.

Tillich varoluşun nihai kaygılarını üç başlık altında ela almıştır: Kader ve ölüm, boşluk ve anlamsızlık, suçluluk ve kınanma (71). Daha sonra Yalom bu ikili kaygı durumlarını ayrıştırmış ve ölüm, özgürlük, yalıtılmışlık ve anlamsızlık olarak dört başlık altında ele aldı (14). Koole ve diğerleri "The Big Five" (The Big Five'ın Türkçe'ye çevirisi için araştırmada temel beşli kavramı kullanılacaktır.) adlandırdıkları kuramlarıyla bu kaygılara kimlik olgusunu da ekleyerek beş temel kaygı ileri sürmüştür (96). Wong ise insanın varlığının anlamı ile ilgili en önemli ve kalıcı beş soruyu şu şekilde tanımlamaktadır: (a) Ben kimim? (b) Neden buradayım? (c) Nereye gidiyorum? (d) Acı ve ölümün anlamı nedir? (e) Anlamlılığı ve mutluluğu nasıl bulabilirim? (97). Bu sorularda da bireyin varoluşunun anlamıyla ilgili sorgulama yaparken sorduğu ilk sorunun "Ben kimim?" olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bilinç sahibi bir organizma olan insanın varoluşunun temel sorunsallarından biri kim olduğuyla ilgilidir. Wong tarafından anlam ve kimliğin bir arada alınmış olması da bir tesadüf değildir. Kimlik ve anlam birlikte ilerleyen süreçlerdir. Beliren yetişkinlere bakıldığında birçok açıdan bireylerin kimlik ve anlam inşa etmeye çalıştığı görülmektedir. Kimlik ve anlam konusunda belirli bir noktaya erişen bireylerdeki kararsızlık ve arada kalmışlık zamanla ortadan kalkmakta ve yerini yetişkin tutumlara bırakmaktadır.

Kimlik ve anlam kavramlarının farklı kavramsal kökenlerine rağmen, güçlü bir şekilde birbirleriyle ilişkilidirler. En önemlisi, aynı varoluşsal sorulara cevaplar vermeleridir. Bunu yaparken, bu yapılar, geçmiş, şimdiki zaman ve beklenen gelecek arasında bir süreklilik duygusu sağlamak; kişisel olarak belirgin kabul edilen yaşam alanları arasında tutarlılık için bir temel oluşturmak; ne yapılacağı ve nasıl yapılacağı hakkında karar vermede rehberlik ederler. Muhtemelen, bunların en önemlisi, kimlik algısı ve ortaklaşa sağlanan anlamdır, çünkü bu, birinin geleceğe yönelik projeksiyon yapmasına, hem kim olduğunu hem de kim olmak istediğini bilmesine olanak sağlar (98).

Bununla birlikte seçenekler ve tercihte bulunma kavramları da beliren yetişkinlik ve varoluşçuluğun diğer bir ortak noktasıdır. Fromm'a göre varlığı kendisi için sorun olan ve bu sorunu çözmek zorunda olan tek canlı insandır (99). Beliren yetişkinlikte sonsuz tercihler arasında kararsızlık ve arada kalmışlık duygularıyla mücadele eden birey varoluşçulukta özgürlüğünü kullanmak ve özünü

oluşturmak için tercihte bulunurken varoluşun sorumluluğunun kaygısını yaşar. Bu bağlamda kararsızlık beliren yetişkinlikte her ne kadar başıboş bir görünüm arz etse de aslında bireyin varoluşuyla kaygısıyla benzer bir karmaşa olduğunu söylemek mümkündür. Beliren yetişkinlik dönemimde bireyin vereceği kararlar ileriki yaşamını, meslek, evlilik ve kimlik gibi konularda doğrudan etkileyeceğinden birey kim olacağıyla ilgili karar vermeden önce ciddi bir kararsızlık geçirmektedir. Aynı şekilde varoluşçulukta birey özgürlüğünü tercihleriyle hayata geçirir ve kim olduğuna bu şekilde karar verir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma bir araştırma modelidir. Çalışmanın nicel araştırma bölümünde tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişte veya günümüzde var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay ya da birey kendi şartları içinde ve olduğu gibi anlatılmaya çalışılır. Onları, hiçbir şekilde değiştirme ya da etkileme çabası gösterilmez (100). Bu çalışma, sözel ve sayısal verinin bir arada işlendiği karma-tip araştırma yönteminde yürütülmüştür.

Araştırma karma bir model olarak tasarlanmış olmakla beraber nitel yöntem ağır basmaktadır. Çalışmada elde edilen sözel veri nitel araştırma yöntemlerinden fenomonolojik yaklaşım ile çözümlenmiştir. Fenomonolojik yaklaşım birkaç kişinin bir olgu/fenomen veya kavram ile ilgili olarak yaşadığı deneyimleri tanımlar ve neyin nasıl tecrübe edildiğini bütünleştiren; bireylerin deneyimlerinin özünün tartışma konusu olduğu betimleyici bir süreci ifade eder (101). Fenomenolojik yaklaşımda derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmak istenen olgulara odaklanılır (102). Patton'a göre ise fenomonolojik yaklaşım insanların olguları nasıl algıladığı, nasıl tanımladığı ve onlarla ilgili ne tür bir deneyim yaşadıklarına ilişkin bir çalışmayı belirtir (103).

Nitel araştırmalar yapılandırılmamış gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel süreçlerin izlendiği araştırmalardır (102).

Çalışmanın nicel araştırma bölümünde, katılımcılara uygulanan Yaşam görüşü ölçeği uygulanarak beliren yetişkinlik konusundaki görüşleri incelenmiştir. Çalışmanın nitel kısmında yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla örneklem grubundaki bireylerin beliren yetişkinlik konusundaki görüşleri incelenmiş ve nicel kısımda elde edilen bulgularla birleştirilerek tartışma bölümünde değerlendirilmiştir. Ekiz'e göre yarı yapılandırılmış görüşme sırasında görüşme yapılan kişilere kısmi bir

esneklik sağlanmakta, sorular gerektiğinde yeniden düzenlenmekte, tartışılmaktadır. Bu tür bir görüşmede, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur (104).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmış görüşmelerden daha esnektir. Bu teknikte; sormayı planladığı soruları önceden form olarak hazırlar. Ancak araştırmacı görüşmenin seyrine göre farklı yan ya da alt sorularla görüşmenin akışına müdahale edebilir ve katılımcının yanıtlarını detaylandırmasını sağlayabilir. Eğer katılımcı görüşme sırasında sorulması planlanan soruların yanıtlarını başka sorularda vermiş ise araştırmacı bu soruları sormaktan vazgeçebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği belirli düzeyde standartlık içermesinin yanı sıra esnek olması nedeniyle araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır (104). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sağladığı en önemli kolaylıklardan biri de görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme formuna bağlı olarak sürdürülmesi nedeni ile daha sistematik ve öngörülebilir bilgi sunmasıdır (102).

3.2. Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu

Çalışma evrenini, Ankara ilinde lisans ve lisansüstü öğrenim görmeye devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde, çalışma evreninden, nitel araştırma geleneği ile ortaya çıkan amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitleme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çeşitleme olarak ise 19-27 yaşları arasında lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimine devam eden bireyler seçilmiştir. Bu şekilde, 19-27 yaşları arasındaki 18 kişinin seçilmesiyle çalışma grubu oluşturulmuştur. Merriam birden fazla durum ya da karşılaştırmalı durum incelemeleri için bu örnekleme yönteminin kullanılmasını önermektedir (105). Bu yöntem, ortaya konulmak istenen süreçle ilgili farklı bakış açılarının yansıtılmasına yönelik olanaklar sunmaktadır (106). Maksimum çeşitlilik gösteren küçük bir örneklem oluşturmak; örnekleme dahil her durumun özgün yönlerini ayrıntılı olarak tanımlayıp, büyük ölçüde farklılar gösteren durumlar arasındaki ortak temaların ve bunların değerinin ortaya çıkarılmasına sağlar (107).

Amaçsal örnekleme yönteminde, araştırmacı kimlerin çalışma grubuna dahil edileceği konusunda kendisi değerlendirme yapmakta ve araştırmanın amacına en

uygun, araştırma konusuna ilişkin zengin tecrübeye ve bilgiye sahip olduğunu öngördüğü/düşündüğü katılımcıları tespit etmektedir (108).

Araştırmaya katılan bireylere ilişkin kişisel bilgi formundan elde edilen tanıtıcı bilgiler şu şekildedir:

Berke: 2000 doğumlu, lisans öğrencisi, ailesiyle birlikte yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini yetişkin olarak hissetmiyor.

Cem: 2000 doğumlu, lisans öğrencisi, arkadaşlarıyla yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini yetişkin olarak hissetmiyor.

Batuhan: 1999 doğumlu, lisans öğrencisi, arkadaşlarıyla yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini yetişkin olarak hissetmiyor.

Kevser: 1994 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, , ailesiyle birlikte yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Rüveyda: 1994 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, , ailesiyle birlikte yaşıyor, düzenli bir işi yok, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Rukiye: 1998 doğumlu, lisans öğrencisi, ailesiyle birlikte yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Semih: 1995 doğumlu, lisans öğrencisi, arkadaşlarıyla yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Burçin: 1995 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, partneriyle yaşıyor, düzenli bir işi yok, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Burçak: 1996 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, yalnız yaşıyor, düzenli bir işi var, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Cemre: 1993 doğumlu, doktora öğrencisi, yalnız yaşıyor, düzenli bir işi var, kendini yetişkin gibi hissediyor.

Gökçe: 1995 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, yalnız yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Hikmet: 1995 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, yalnız yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Hümeyra: 1996, yüksek lisans öğrencisi, ailesiyle yaşıyor, herhangi bir işte çalışmıyor, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Mete: 1995 doğumlu, yüksek lisans öğrencisi, ailesiyle yaşıyor, düzenli bir işi yok, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Melis: 1994 doğumlu, doktora öğrencisi, partneriyle yaşıyor, düzenli bir işi var, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Remzi: 1994, doktora öğrencisi, ailesiyle yaşıyor, düzenli bir işi var, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

Ecrin: 1993 doğumlu, doktora öğrencisi, yalnız yaşıyor, düzenli bir işi var, kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor

Ramiz: 1994 doğumlu, doktora öğrencisi, yalnız yaşıyor, düzenli bir işi yok, E kendini bazı yönlerden yetişkin gibi bazı yönlerden ise yetişkin değilmiş gibi hissediyor.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada nitel ve nicel veriler toplanmıştır. Nicel verinin toplanması için Kişisel Bilgiler Formu ile Yaşam Görüşü Ölçeği kullanılmıştır

Nitel verinin toplanması için 15 sorudan oluşan, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. "Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerle eposta üzerinden irtibat kurulmuş, kendileri için en uygun zaman kararlaştırılarak her bir katılımcı ile farklı zamanlarda belirlenen yerde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır."

Araştırmaya katılan bireyler görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmasına onay vermiştir. Görüşmeler, katılımcıların rızasıyla ses kayıtları ve araştırmacının tuttuğu fiziki notlarla kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerde katılımcıların görüşlerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri için gerekli güven ortamı oluşturulmuştur. Görüşme boyunca katılımcılara görüşlerini ifade ederken herhangi bir müdahalede bulunulmamış, görüşlerini aktarabilecekleri yeterli süreye dikkat edilmiş, katılımcılardan gelen geribildirim ve cevaplar doğrultusunda görüşmeler sürdürülmüş ve istedikleri zaman sonlandırılabileceği açıkça ifade edilmiştir. Gerek görüşmelerin gerçekleştirilmesi gerekse araştırma bütünü içerisinde bilimsel etik kurallarına azami ölçüde dikkat etmeye özen gösterilmiştir.

3.2.1. Ölçekler

Çalışmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır: Kişisel Bilgiler Formu ve Yaşam Görüşü Ölçeği

3.2.1.1. Kişisel Bilgiler Formu

Kişisel bilgiler formu katılımcıların cinsiyet, eğitim düzeyleri (halihazırda devam etmekte oldukları), medeni durumları, kim ya da kimlerle birlikte yaşadıkları, istihdam durumları, çocuk sahibi olup olmadıkları ve kendilerini bir yetişkin olarak

ifade edip etmedikleri konularındaki görüşlerini belirlemeye dönüktür. (Ek 2'de verilmiştir.)

3.2.1.2. Yaşam Görüşü Ölçeği

Arnett, Reiffman ve Colwell (109) tarafından geliştirilen Views of Life Survey (Yaşam Görüşü Ölçeği) adlı ölçeğin geçerlik, güvenirlik ve faktör analizi çalışmaları yapılarak Türkçe'ye uyarlanmış hali kullanılmıştır. Orjinal ölçek 31 maddeden oluşan 4 dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçek, "Kimlik keşfi, Deneme-yanılma, Olumsuzluk-kararsızlık, Kendine odaklanma, Başkalarına odaklanma ve Arada hissetme" alt faktörlerden oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerden "Kimlik keşfi, Deneme-yanılma, Olumsuzluk-kararsızlık, Kendine odaklanma ve Arada hissetme" ölçekleri beliren yetişkinlik kuramıyla ve beliren yetişkinlik döneminin özellikleriyle uyumlu, "Başkalarına odaklanma" alt faktörü ise beliren yetişkinlik kuramına ve bu dönemin özelliklerine ters olan maddeleri içermektedir. Türkçe'ye uyarlanma süreci içinde yapılan faktör analizinde "Başkalarına odaklanma" alt ölçeğine ait maddeler madde yük değerleri düşük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır (22).

Temel Bileşenler Analizi sonunda ölçeğin 3 faktörlü bir yapıda olduğu ve açıkladığı toplam varyansın 44,81 olduğu bulunmuştur. Analiz sonucunda, birinci faktör, beliren yetişkinlik döneminin "kararsızlık, değişkenlik ve olumsuzluk" gibi özelliklerine ilişkin maddeleri içerdiği için "Olumsuzluk/Kararsızlık (M2, M3, M4, M5, M6, M10, M12)", ikinci faktör beliren yetişkinlik döneminin kim olduğunu bulma ve kendini bir geçiş döneminde hissetme gibi özelliklerine ilişkin maddeleri içerdiği için "Kimlik keşfi/Arada hissetme (M7, M16, M17, M18, M19, M20)" olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör ise, beliren yetişkinlik döneminde bireyin kendine ve kendi yaşamına odaklanma, yeni şeyleri fark etme, deneme ve keşfetme gibi temel özelliklerine ilişkin maddeleri içermektedir; "Deneme/Kendine odaklanma (M1, M8, M9, M11, M13, M14, M15)". Ölçekten alınacak en düşük puan 20, en yüksek puan ise 80' dir. Yapılan faktör analizi sonunda, 20 maddelik ölçekte 3. maddenin tersten yorumlanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach) α=,69 bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlik kat sayısı ise 81 bulunmuştur (22). Bu çalışma için örneklemden alınan veri üzerinde iç tutarlılık katsayısı 0.655 olarak hesaplanmıştır.

3.2.1.3. Görüşme Formu

Araştırmada veri toplamak amacıyla yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Form katılımcıların yetişkinlik konusundaki görüşlerini ve beliren yetişkinlik bağlamında kendilerine yönelik bakışlarını ortaya çıkarmaya dönük 15 soru içermektedir.

Görüşme formu oluşturulurken beliren yetişkinliğin beş temel ayırt edici özelliği olan; kimlik keşfi, kendine odaklanma, fırsatlar dönemi, kararsızlık ve arada kalma boyutlarının yanı sıra varoluşçu düşünce ve psikolojinin temel konularından olan özgürlük, anlam, yalıtılmışlık ve sorumluluk gibi kavramları inceleyecek sorulara yer verilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel ve nitel iki ayrı kaynağından toplanan veriler, farklı yöntem ve tekniklerle çözümlenmiştir.

3.4.1. Sayısal Verinin Analizi

Örneklem grubuna uygulanan kişisel bilgiler formu, Yaşam Görüşü Ölçeğinin uygulanmasından elde edilen veri düzenlenerek elektronik ortamda kayıt altına alınmış ve SPSS 26 istatistiksel analiz paket programında çözümlenmiştir.

Katılımcı öğrencilerin Yaşam görüşlerinin kişisel değişkenlere göre farklılaşma durumunu test etmek amacıyla ikili küme karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi, ikiden çok küme karşılaştırmalarında da Kruskal Wallis testi yapılmıştır.

3.4.2. Sözel Verinin Analizi

Çalışmada veri toplamak üzere yapılan görüşmeler gönüllülük esasına dayalı şekilde gerçekleştirilmiş, veriler rapor hale getirildikten sonra bilgisayar ortamına aktarılmış, tekrar her bir katılımcının onayı alınacak ve bu yolla araştırmanın "inandırıcılığı" sağlanmıştır. "Aktarılabilirliğin" sağlanabilmesi için her bir görüşme öncesinde araştırma süreci hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir."

Katılımcı öğrencilerle yapılan görüşmelerde alınan ses kayıtları elektronik ortamda çözümlenerek dökümleri alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen dökümler bir başka kişiye inceletilerek tutarlılığı test edilmiştir. Görüşme dökümleri üzerinde yazım hataları dışında herhangi bir kısaltma ya da düzeltme işlemi yapılmamış, görüşme dökümleri elektronik ortamda kayıt altına alınmıştır.

Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde çalışmanın katılımcılar kısmında detayları verilen kodlamalar kullanılmıştır. Görüşme dökümleri incelenirken katılımcılara yukarda belirtilen kurgu isimler (kod adlar) verilmiştir.

Ankara'daki üniversitelerde öğrenim gören bireylerle yapılan görüşmelerden elde edilen görüşme kayıtlarının dökümleri alınmış ve görüşmelerden elde edilen veriler Nvivo 12 programına aktarılmıştır. Araştırmada belirlenen ana temalara dayalı olarak görüşme dökümleri detaylı bir biçimde incelenmiş, kodlar ve kategoriler oluşturulmuştur. Elde edilen kodlar ve temalarla Nvivo 12 programında çeşitli grafikler oluşturularak hazırlanan veriler hem daha anlamlı hem de görsel olarak çalışmaya eklenmiştir.

4. BULGULAR

Çalışmada Ankara'daki üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim gören katılımcılarden elde edilen sayısal verinin yanında yine aynı katılımcı katılımcılarle uygulanan görüşme formu kullanılarak, katılımcıların yaşam görüşleri üzerinden beliren yetişkinlerin yaşam görüşünü etkileyen temel dinamikler varoluşçu bakış açısıyla incelenmiştir.

Araştırmada ulaşılan bulgular iki grupta incelenmiştir. İlk grupta Yaşam görüşü ölçeğinin uygulanmasından elde edilen veriler çözümlenmiş ve ölçeğe ilişkin betimsel bulgular, cinsiyet, eğitim düzeyi, birlikte yaşanılan kişiler, istihdam ve yetişkinlik kriterleri başlıkları altında detaylandırılmıştır.

Görüşme dökümlerinin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular ise, katılımcı görüşlerine ilişkin betimsel bulgular kısmının yanında, çalışmada oluşturulan temalar bağlamında "yetişkinlik, özgün yaşam, sorumluluk, kararsızlık ve boşlukta hissetme, yaşamın anlamı, sosyallik ve yalnızlık, ilgi, fırsatlar, kaygı ve stres ile ölüm" konularına ilişkin bulgular olmak üzere on bir alt başlıkta detaylandırılmıştır.

4.1. Nicel Veriye İlişkin Bulgular

Çalışmada katılımcılara Yaşam görüşü ölçeği uygulanmıştır. Ölçeğin uygulanmasından elde edilen veri öncelikle minimum ve maksimum değerler ile aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak çözümlenmiştir. Devamında madde bazında ölçeklerden elde edilen ortalamalar değerlendirilmiştir. Katılımcıların Yaşam görüşü ölçeğinden elde ettikleri minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.1'de verilmiştir:

Tablo 4.1. Yaşam görüşü ölçeği.

Ölçek	N	Minimum	Maximum	X	SS
Olumsuzluk Kararsızlık	18	18	25	21.72	2.02
Kimlik Keşfi / Arada Hissetme	18	16	24	20.89	2.37
Deneme / Kendine Odaklanma	18	21	28	24.39	2.33
Ölçek Bütün	18	57	75	66.56	4.93

Tablo 4.1'e göre katılımcılar Yaşam görüşü ölçek bütününden X:66.56 ortalama elde etmişlerdir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puanın 80 olduğu düşünüldüğünde katılımcılarınyüksek ortalama elde ettikleri söylenebilir. Ölçeğin değerlendirme ölçütüne göre, katılımcıların yaşam görüşlerinin ve yetişkinliğe yönelik algılarının yüksek düzeyde olumlu olduğu söylenebilir.

Katılımcıların ölçeğin maddelerinden elde ettikleri ortalamalar Tablo 4.2'de verilmiştir:

Tablo 4.2. Yaşam görüşü ölçek maddelerinden elde edilen ortalamalar.

Madde	Min	Max	X	SS
11. Kendine yetme zamanıdır.	1	4	3.72	0.75
1. Keşif zamanıdır.	1	4	3.67	0.77
8. Bağımsızlık zamanıdır.	3	4	3.61	0.50
16. Kendini tanımlama zamanıdır.	3	4	3.61	0.50
18. Kendi inanç ve değerlerine karar verme zamanıdır.	2	4	3.56	0.71
20. Yavaş yavaş yetişkin olma zamanıdır.	2	4	3.56	0.62
7. Kim olduğunu bulma zamanıdır.	2	4	3.50	0.62
9. Açıkça seçimler yapma zamanıdır.	3	4	3.50	0.51
15. Anababalardan ayrılma zamanıdır.	3	4	3.50	0.51
17. Bir anlam duygusu arama zamanıdır.	2	4	3.50	0.62
2. Kafa karışıklığı zamanıdır.	1	4	3.44	0.86
10. Belirsizlikler zamandır.	2	4	3.39	0.70
4. Stres altında kalmış hissetme zamanıdır.	2	4	3.33	0.59
5. Kararsızlık zamanıdır.	2	4	3.28	0.58
14. Kendine odaklanma zamanıdır.	2	4	3.22	0.73
12. Pek çok kaygının yaşanma zamanıdır.	2	4	3.17	0.62
13. Yeni şeyleri deneme zamanıdır.	1	4	3.17	0.99
19. Kendin için düşünmeyi öğrenme zamanıdır.	2	4	3.17	0.62
3. Kendini kısıtlanmış hissetme zamanıdır.	2	4	2.72	0.67
6. Büyük baskılar zamanıdır.	1	4	2.39	0.85

Tablo 4.2 incelendiğinde Yaşam görüşü ölçeğinden en yüksek ortalamaları, "11. Kendine yetme zamanıdır. X: 3.72", "1. Keşif zamanıdır. X: 3.67", "8. Bağımsızlık zamanıdır. X: 3.61" ve "16. Kendini tanımlama zamanıdır. X: 3.61" maddelerinden elde etmişlerdir. Bu bulgulara dayalı olarak katılımcıların içinde bulundukları yaşam konusunda *kendi kedilerine yetebilmeyi, dünyayı tanımayı, bağımsız olmayı ve kendini içinde bulunduğu durumlar karşısında yeniden tanımlamayı* ön plana çıkardıkları söylenebilir.

Katılımcılar arasındaki en düşük ortalamalar ise “3. Kendini kısıtlanmış hissetme zamanıdır. X: 2.72” ve “6. Büyük baskılar zamanıdır. X: 2.39” maddelerinden elde etmişlerdir. Bu bulguya dayalı olarak katılımcı üniversite katılımcıları için yaşamda kendini kısıtlanmış hissetme ile dış dünyadan büyük baskılar görme durumlarının en az karşılaşılan konular olduğu söylenebilir.

Üniversite katılımcıların yaşam görüşü ölçeğinin maddelerinden elde ettikleri ortalamalar bir bütün olarak incelendiğinde, genel olarak özgürlüklerine düşkün oldukları, bağımsız olmayı ve hayatlarını kendi istedikleri şekilde kurgulamayı yaşamlarının merkezine aldıkları, diğer taraftan dış dünyadan gelebilecek engellerle karşılaşmayı ise çok istemedikleri söylenebilir.

Katılımcı üniversite öğrencilerinin yaşam görüşü ölçek bütünü ve alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların kişisel özelliklerine göre farklılaşma durumlarını incelemek için farklı analizler yapılmıştır. Yapılan analizler ile bunlara ilişkin yorumlar alt başlıklarda verilmiştir.

4.1.1. Cinsiyete Göre Yaşam Görüşü

Araştırmada katılımcı lisans ve lisansüstü öğrencilerinin yaşama ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan (3 yaşam görüşü x 2 cinsiyet) istatistiksel çözümleme sonucuna göre cinsiyetlerine göre katılımcıların yaşama ilişkin görüşleri arasında farklılık gözlenmiştir. Gözlenen farklılığın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4.3’te verilmiştir:

Tablo 4.3. Cinsiyetlerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar.

Ölçek	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Mann-Whitney U	Z	p
Olumsuzluk Kararsızlık	Kadın	10	10.5	30	-0.908	0.364
	Erkek	8	8.25			
	Total	18				
Kimlik Keşfi/Arada Hissetme	Kadın	10	11.05	24.5	-1.41	0.159
	Erkek	8	7.56			
	Total	18				
Deneme/Kendine Odaklanma	Kadın	10	8.2	27	-1.171	0.242
	Erkek	8	11.13			
	Total	18				
Ölçek Bütünü	Kadın	10	10.55	29.5	-0.94	0.347
	Erkek	8	8.19			
	Total	18				

Tablo 4.3'teki bulgular incelendiğinde erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam görüşü ölçek bütünü ile Olumsuzluk Kararsızlık, Kimlik Keşfi/Arada Hissetme ve Deneme/Kendine Odaklanma alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, katılımcı lisans ve lisansüstü öğrencilerinin yaşama ilişkin görüşlerinin erkek ya da kadın olmalarına göre anlamlı olarak değişmediği söylenebilir.

4.1.2. Eğitim Düzeyine Göre Yaşam Görüşü

Araştırmada katılımcı lisans ve lisansüstü öğrencilerinin yaşama ilişkin görüşlerinin öğrenim gördükleri eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan (3 yaşam görüşü x 3 eğitim düzeyi) istatistiksel çözümleme sonucuna göre eğitim düzeylerine göre katılımcıların yaşama ilişkin görüşleri arasında farklılık gözlenmiştir. Gözlenen farklılığın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4.4'te verilmiştir:

Tablo 4.4. Eğitim düzeylerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar.

Ölçek	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	p
Olumsuzluk Kararsızlık	Lisans	5	11.8	1.373	2	0.503
	Yüksek Lisans	8	8.81			
	Doktora	5	8.3			
	Total	18				
Kimlik Keşfi/ Arada Hissetme	Lisans	5	5.4	4.624	2	0.099
	Yüksek Lisans	8	11.75			
	Doktora	5	10			
	Total	18				
Deneme/ Kendine Odaklanma	Lisans	5	8.2	1.479	2	0.477
	Yüksek Lisans	8	8.81			
	Doktora	5	11.9			
	Total	18				
Ölçek Bütün	Lisans	5	8	0.569	2	0.752
	Yüksek Lisans	8	9.94			
	Doktora	5	10.3			
	Total	18				

Tablo 4.4'teki bulgular incelendiğinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaşam görüşü ölçek bütünü ile Olumsuzluk Kararsızlık, Kimlik Keşfi/Arada Hissetme ve Deneme/Kendine Odaklanma alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgulara dayalı olarak, katılımcıların yaşam görüşünün lisans, yüksek lisans ya da doktora düzeyinde öğrenim görmelerine göre anlamlı olarak değişmediği söylenebilir.

4.1.3. Birlikte Yaşanılan Kişilere Göre Yaşam Görüşü

Araştırmada katılımcıların yaşam görüşünün yaşamlarını birlikte geçirdikleri, birlikte yaşadıkları kişilere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan (3 yaşam görüşü x 4 birlikte yaşanılan kişiler) istatistiksel çözümleme sonucuna göre birlikte yaşanılan kişilere göre katılımcıların yaşama ilişkin görüşleri arasında farklılık gözlenmiştir. Gözlenen farklılığın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4.5'te verilmiştir:

Tablo 4.5. Birlikte yaşadıkları kişilere göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar.

Ölçek	Kimlerle Birlikte Yaşıyor	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	p
Olumsuzluk Kararsızlık	Ailemle birlikte yaşıyorum	7	12.79	6.074	3	0.108
	Yalnız yaşıyorum	6	5.67			
	Arkadaşlarımla birlikte evde yaşıyorum	3	10			
	Partnerimle birlikte yaşıyorum	2	8.75			
	Total	18				
Kimlik Keşfi/ Arada Hissetme	Ailemle birlikte yaşıyorum	7	10.5	1.421	3	0.701
	Yalnız yaşıyorum	6	10.17			
	Arkadaşlarımla birlikte evde yaşıyorum	3	6.5			
	Partnerimle birlikte yaşıyorum	2	8.5			
	Total	18				
Deneme/ Kendine Odaklanma	Ailemle birlikte yaşıyorum	7	7.07	3.293	3	0.349
	Yalnız yaşıyorum	6	12.33			
	Arkadaşlarımla birlikte evde yaşıyorum	3	9			
	Partnerimle birlikte yaşıyorum	2	10.25			
	Total	18				
Ölçek Bütün	Ailemle birlikte yaşıyorum	7	9.79	0.078	3	0.994
	Yalnız yaşıyorum	6	9.25			
	Arkadaşlarımla birlikte evde yaşıyorum	3	9			
	Partnerimle birlikte yaşıyorum	2	10			
	Total	18				

Tablo 4.5'teki bulgular incelendiğinde katılımcılarınyaşam görüşü ölçek bütünü ile Olumsuzluk Kararsızlık, Kimlik Keşfi/Arada Hissetme ve Deneme/Kendine Odaklanma alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların birlikte yaşadıkları kişilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

4.1.4. İstihdam Durumuna Göre Yaşam Görüşü

Araştırmada katılımcıların yaşam görüşünün istihdam durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan (3 yaşam görüşü x 3 istihdam durumu) istatistiksel çözümleme sonucuna göre istihdam durumlarına göre katılımcıların yaşama ilişkin görüşleri arasında farklılık gözlenmiştir. Gözlenen

farklılığın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4.6'da verilmiştir:

Tablo 4.6. İstihdam durumlarına göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar.

Ölçek	İstihdam	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	p
Olumsuzluk Kararsızlık	Çalışmıyorum	7	12.07	2.842	2	0.241
	Düzenli olmayan bir işte çalışıyorum	6	7.5			
	Düzenli bir işte çalışıyorum	5	8.3			
	Total	18				
Kimlik Keşfi / Arada Hissetme	Çalışmıyorum	7	8.14	0.872	2	0.646
	Düzenli olmayan bir işte çalışıyorum	6	9.92			
	Düzenli bir işte çalışıyorum	5	10.9			
	Total	18				
Deneme/ Kendine Odaklanma	Çalışmıyorum	7	8.36	0.648	2	0.723
	Düzenli olmayan bir işte çalışıyorum	6	9.75			
	Düzenli bir işte çalışıyorum	5	10.8			
	Total	18				
Ölçek Bütün	Çalışmıyorum	7	9.71	0.056	2	0.973
	Düzenli olmayan bir işte çalışıyorum	6	9.08			
	Düzenli bir işte çalışıyorum	5	9.7			
	Total	18				

Tablo 4.6'daki bulgular incelendiğinde katılımcılarınyaşam görüşü ölçek bütünü ile Olumsuzluk Kararsızlık, Kimlik Keşfi/Arada Hissetme ve Deneme/Kendine Odaklanma alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların çalışıp çalışmamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

4.1.5. Yetişkinlik Düşüncesine Göre Yaşam Görüşü

Araştırmada katılımcıların yaşam görüşlerinin kendilerinin yetişkin olup olmadıkları konusundaki düşüncelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan (3 yaşam görüşü x 3 yetişkinlik düşüncesi) istatistiksel çözümleme sonucuna göre yetişkinlik düşüncesine göre katılımcıların yaşama ilişkin görüşleri

arasında farklılık gözlenmiştir. Gözlenen farklılığın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Bu konuda ulaşılan bulgular Tablo 4.7'de verilmiştir:

Tablo 4.7. Yetişkinlik konusundaki düşüncelerine göre katılımcıların yaşam görüşü ölçeği ortalamaları arasındaki farklar.

Ölçek	İstihdam	N	Sıra Ortalaması	Kruskal-Wallis H	sd	p
Olumsuzluk Kararsızlık	Evet	1	5	0.794	2	0.67
	Hayır	3	10			
	Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır	14	9.71			
	Total	18				
Kimlik Keşfi/ Arada Hissetme	Evet	1	1	3.764	2	0.15
	Hayır	3	7.33			
	Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır	14	10.57			
	Total	18				
Deneme/ Kendine Odaklanma	Evet	1	4.5	1.415	2	0.49
	Hayır	3	11.67			
	Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır	14	9.39			
	Total	18				
Ölçek Bütün	Evet	1	1	2.781	2	0.25
	Hayır	3	10.67			
	Bazı yönlerden evet, bazı yönlerden hayır	14	9.86			
	Total	18				

Tablo 4.7'deki bulgular incelendiğinde katılımcıların yaşam görüşü ölçek bütünü ile Olumsuzluk Kararsızlık, Kimlik Keşfi/Arada Hissetme ve Deneme/Kendine Odaklanma alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamaların kendilerini yetişkin hissedip hissetmemelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

4.2. Nitel Verilere İlişkin Bulgular

Çalışmada, katılımcı üniversite öğrencileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve görüşme kayıtlarının dökümleri alınarak elektronik ortamda kaydedilmiştir. Veri üzerinde betimsel analiz ve içerik analizleri yapılarak çalışmada

lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ürettikleri kodlar kategori ve temalarla ilişkilendirilmiştir.

Yapılan görüşmelerden elde edilen veri çözümlendiğinde, ilk olarak katılımcıların beliren yetişkinler konusunda genel olarak ortaya koydukları görüşlerin 10 tema altında toplanmasına karar verilmiştir. İlk tema "yetişkinlik" konusundadır ve birinci ve ikinci araştırma sorularına yanıt aranan bu temada katılımcılara sorulan ilk iki soruya ilişkin çözümlemelere yer verilmiştir. İkinci tema "özgün yaşam" konusundadır ve üç ve dördüncü araştırma sorularına yanıt aranmıştır. İkinci temada katılımcılara görüşmelerde sorulan üçüncü ve dördüncü sorulara ilişkin analizlere yer verilmiştir. Üçüncü tema "sorumluluk" konusundadır ve beşinci araştırma sorusuna yanıt vermektedir. Dördüncü tema "kararsızlık ve boşlukta hissetme" konusundadır ve altıncı ve sekizinci araştırma sorularına yanıt vermeye dönüktür. Beşinci tema "yaşamın anlamı" konusundadır ve yedinci araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür. Altıncı tema "sosyallik ve yalnızlık" konusundadır. Altıncı tema dokuzuncu araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür ve on birinci görüşme sorusuna ait dökümler çözümlenmiştir. Yedinci tema "ilgi" konusundadır ve onuncu araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür. Sekizinci tema "fırsatlar" konusundadır ve on birinci araştırma sorusuna yanıt vermektedir. Dokuzuncu tema "kaygı ve stres" konusunda olup on ikinci araştırma sorusunun yanıtı aranmıştır. Onuncu ve son tema "ölüm" konusundadır ve on üçüncü araştırma sorusuna yanıt vermektedir.

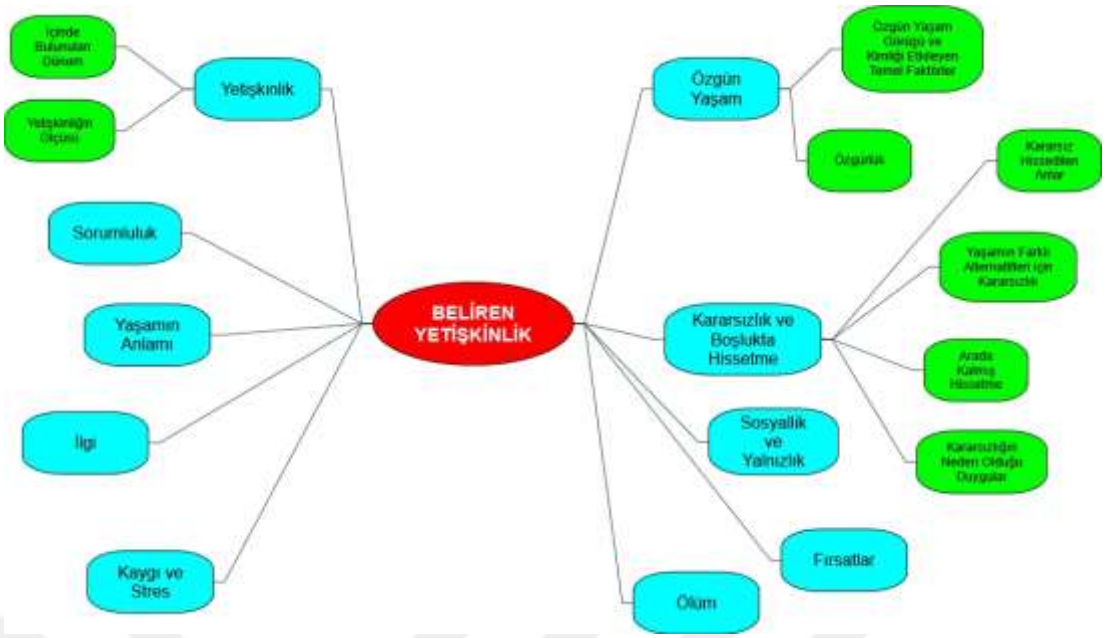
4.3. Katılımcı Görüşlerine İlişkin Betimsel Bulgular

Görüşmelerden elde edilen veriler üzerinde içerik çözümlemesiyle kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar benzer özelliklerine göre bir araya getirilerek kategoriler altında toplanmıştır.

Yapılan görüşmelerden elde edilen veri çözümlendiğinde, ilk olarak katılımcıların yaşam görüşü konusunda genel olarak ortaya koydukları görüşlerin 10 tema altında toplanmasına karar verilmiştir. İlk tema "yetişkinlik" konusundadır ve birinci ve ikinci araştırma sorularına yanıt aranan bu temada öğrencilere sorulan ilk iki soruya ilişkin çözümlemelere yer verilmiştir. İkinci tema "özgün yaşam" konusundadır ve üçüncü ve dördüncü araştırma sorularına yanıt aranmıştır. İkinci

temada öğrencilere görüşmelerde sorulan üçüncü ve dördüncü sorulara ilişkin analizlere yer verilmiştir. Üçüncü tema "sorumluluk" konusundadır ve beşinci araştırma sorusuna yanıt vermektedir. Üçüncü temada beşinci görüşme sorusunun verisi çözümlenmiştir. Dördüncü tema "kararsızlık ve boşlukta hissetme" konusundadır ve altıncı ve sekizinci araştırma sorularına yanıt vermeye dönüktür. Bu temada altıncı, dokuzuncu ve onuncu görüşme sorularının dökümleri analiz edilmiştir. Beşinci tema "yaşamın anlamı" konusundadır ve yedinci araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür. Bu temada yedinci görüşme sorusuna ait dökümler çözümlenmiştir. Altıncı tema "sosyallik ve yalnızlık" konusundadır. Altıncı tema dokuzuncu araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür ve on birinci görüşme sorusuna ait dökümler çözümlenmiştir. Yedinci tema "ilgi" konusundadır ve onuncu araştırma sorusuna yanıt vermeye dönüktür. Bu temada on ikinci görüşme sorusuna ait dökümler incelenmiştir. Sekizinci tema "fırsatlar" konusundadır ve on birinci araştırma sorusuna yanıt vermektedir. Bu temada on üçüncü görüşme sorusunun dökümleri incelenmiştir. Dokuzuncu tema "kaygı ve stres" konusunda olup on ikinci araştırma sorusunun yanıtı aranmıştır. Bu temada on dördüncü görüşme sorusuna ait dökümler incelenmiştir. Onuncu ve son tema "ölüm" konusundadır ve on üçüncü araştırma sorusuna yanıt vermektedir. Bu temada on beşinci görüşme sorusuna ait dökümler çözümlenmiştir.

Çalışmada öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin ön incelemesinde oluşturulan 10 tema araştırmacı tarafından belirlenen alt kategoriler ile ilişkilendirilmiştir. Bu konuda elde edilen bulgulardan yararlanılarak Şekil 1 oluşturulmuştur:

Şekil 4.1. Araştırmanın tema ve kategorileri.

Şekil 1'deki grafik incelendiğinde *beliren yetişkinler* konusunda yürütülen çalışmada yapılan görüşmelerden elde edilen dökümlerin, on tema etrafında yapılandırıldığı görülmektedir. İlk tema birinci ve ikinci araştırma sorularına aranan yanıtlarla ilgilidir. Bu temada katılımcıların içinde bulundukları dönemi tanımlamaları ile onlara göre yetişkinliğin ölçüsü, diğer bir ifadeyle yetişkin olarak tanımlanmak için gerekli olan özellikleri ve davranışlar incelenmiştir.

İkinci tema özgün yaşam konusundadır ve katılımcıların özgün yaşama ilişkin görüşlerini belirleyen ve yetişkin kimliğini etkileyen temel faktörler ile özgürlük konusundaki görüşlerine odaklanmaktadır.

Üçüncü tema sorumluluk konusunda olup, katılımcı üniversite öğrencilerin beliren yetişkin olmaya başlamakla birlikte üzerlerinde daha fazla görülmeye başlanan ve yeni eklenen sorumluluk alanlarını irdelemektedir.

Dördüncü tema öğrencilerin yaşadıklarını düşündükleri kararsızlık durumları ile kendilerini boşlukta hissetmeleriyle ilişkilidir. Bu temada katılımcıların kendilerini kararsız hissettikleri alanlar, yaşama ilişkin arayış içinde oldukları konular, hayatın farklı alternatifleri için yaşadıkları kararsızlıklar, tercihler karşısında arada kalmış olarak hissetmeleri ve kendilerinde kararsızlığa neden olan duyguları irdelenmiştir.

Beşinci tema yaşamın anlamına dönüktür ve katılımcı üniversite öğrencilerin varoluşun bu temel sorusuna bakışı incelenmiştir.

Altıncı tema sosyallik ve yalnızlık konularındadır. Bu temada öğrencilerin kendilerini sosyal hissetme durumları ile yaşadıklarını düşündükleri yalnızlığa ilişkin görüşleri incelenmiştir.

Yedinci temada katılımcıların yaşamlarının odağına aldıkları ve ilgi duydukları konular incelenmiştir. Öğrencileri ilgi duydukları konular günlük yaşamdan örneklerle ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Sekizinci tema yaşamın bu dönemde kendilerine sunduğu fırsatlar konusundadır. Bu temada katılımcılara göre beliren yetişkinlik döneminin bir fırsatlar dönemi olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, eğer bir fırsatlar dönemi olarak nitelendirilebilecekse bu fırsatların neler olduğu irdelenmiştir.

Dokuzuncu tema kaygı ve stres yaratan durumları incelemeye dönüktür. Üniversite öğrencilerinin yetişkinlik dönemine girmeye başlamakla birlikte kendilerinde kaygı oluşturan durumlar ile düşündüklerinde strese girdikleri konular incelenmiştir.

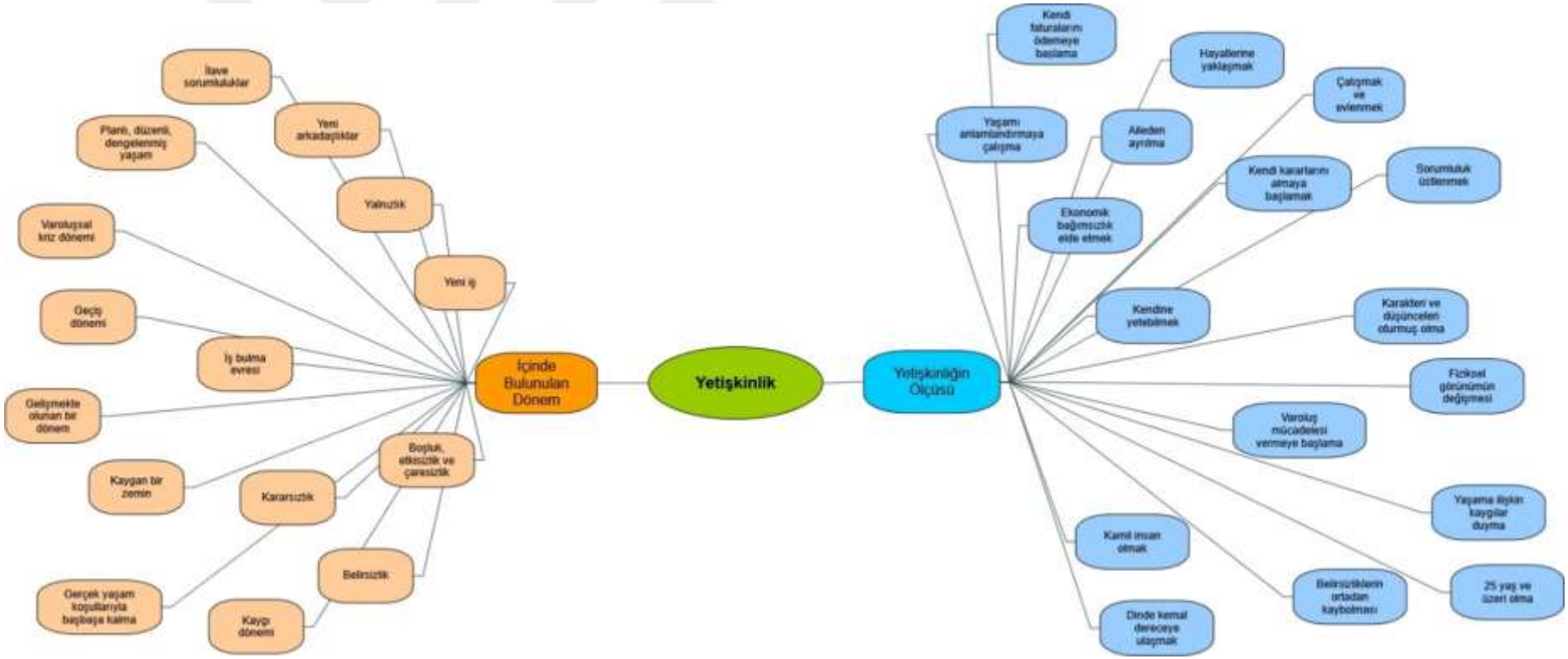
Onuncu ve son tema ölüm konusundadır. Tema, öğrencilerin ölüm gerçeğine nasıl yaklaştıkları, varoluşsal olarak ölümün onlarda hangi duygu ve düşünceleri tetiklediğini irdelemeye dönüktür.

Çalışmaya katılan tüm öğrencilerin araştırma konusuyla ilgili görüşleri bir arada değerlendirildiğinde, görüşmelerde öne çıkan konu ve kavramlar seçilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede katılımcıların çalışma konusunda en fazla kullanmayı tercih ettikleri kavramların alfabetik olarak *"Aile, Allah, Amaçlar, Arayış içinde olma, Belirsizlik yaşama, Boşlukta hissetme, Duygusal eğilimler, Ekonomik bağımsızlık, Evlilik, Fırsatları değerlendirme, Geleceğe hazırlanmak, Hayal kurmak, İlgilerinin odağına bakmak, İnanç, İş planları yapma, Karar alabilme, Kararsızlık yaşama, Kariyer hedefi, Kaygı taşıma, Meslek planları yapma, Ölümü düşünme, Özgürlük, Sorumluluk, Sosyal konulara odaklanmak, Sosyalleşme arayışında olma, Stres, Toplumsal etkiler, Yalnızlık, Yaşama dönük ilkeler, Yeni durumlara uyum sağlama ve Yetişkinlik" "* konularında olduğu görülmüştür.

4.3.1. Yetişkinlik Konusundaki Bulgular

Araştırmaya katılan ve Ankara'daki üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın birinci teması olan "yetişkinlik" bağlamında iki soru yöneltilmiştir. Sorular "*Hayatınızın içinde bulunduğunuz dönemini nasıl tanımlarsınız?" ve "Bir insan ne zaman, neleri başardığında ya da hangi görevleri yerine getirdiğinde yetişkin olarak tanımlanabilir?"* biçimindedir ve katılımcıların içinde bulundukları dönemi ve yetişkin olmanın ölçütleri konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda yetişkinlik konusunda görüşlerin içinde bulunulan dönem ve yetişkinliğin ölçüsü gruplarında toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu gruplar aynı zamanda bu temanın kategorilerini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu iki konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 2'deki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.2. Öğrencilerin yetişkinlik konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Öğrencilerin yetişkinlik konusunda ürettikleri kodların içinde bulunulan dönem ve Yetişkinliğin ölçüsü kategorileriyle ilişkilendirmesi konusundaki bulgular takip eden kısımda her bir kategori için alt başlıklar halinde detaylandırılmıştır.

4.3.1.1. İçinde Bulunulan Yaşam Dönemine İlişkin Bulgular

Birinci Araştırma Sorusu: Katılımcılar içinde bulundukları yaşam dönemini nasıl tanımlamaktadır?

Görüşme sorusu: Hayatınızın içinde bulunduğunuz dönemini nasıl tanımlarsınız?

Katılımcıların yaşamın içinde bulunulan dönemi konusunda *"yeni iş, iş bulma evresi, yeni arkadaşlıklar, ilave sorumluluklar, yalnızlık, planlı, düzenli, dengelenmiş, geçiş dönemi, varoluşsal kriz dönemi, boşluk, etkisizlik ve çaresizlik, kararsızlık, belirsizlik, kaygı dönemi, gerçek yaşam koşullarıyla baş başa kalma, kaygan bir zemin, gelişmekte olunan bir dönem"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Kimi katılımcılar bu dönemi "yeni" bir dönem olarak görmekte ve bu döneme yönelik olarak *iş bulma, yeni arkadaşlar edinme, yeni sorumluluklarla başbaşa kalma* konuları öne çıkarırken, kimileri de bu dönemi bir *geçiş dönemi* olarak nitelemektedir. O nedenle bu dönemde *her şeyin netleştiği ve düzene girdiği, kariyer basamaklarının başladığı ve hayatın dönüm noktası* olduğu görüşünde olan katılımcılar da bulunmaktır. Diğer taraftan kimi katılımcılar için ise bu dönem bir *belirsizlik, kararsızlık, geleceğe yönelik kaygı, karmaşanın hâkim olduğu kaygan bir zemin, boşluk, etkisizlik ve çaresizlik dönemi* olarak nitelenebilir

Bazı atılımcıların içinde bulundukları yaşam dönemine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

Berke: Kararsız ne yapacağını ilerde ne olacağını bilmeyen üniversiteden mezun olucam şunun

Cem: Ya vallahi şu an içinde bulunduğum yaşam dönemi yani tam böyle hani büyümeyle hani bu ergenlik dediğimiz kısım arasında git gel yaşadığımız dönemler var ya tam o dönemde gibi hissediyorum hani çünkü bazı şeylerden aile yönünden

sana yükleniyor hani bazı şeyleri aile aile yönünden sen hani hala küçükmüşsün gibi tam arada olduğundan dönem hemen tam bir belirsizlik dönemi yani şu an tam dönem içinde hissediyorum kendimi şu an yirmi yaşındayım hani böyle bazı şeyler senin üstüne hani bazı şeyleri hala sen küçükmüşsün gibi tam o arada bi dönem var ya Hani herkesin bir yaşadığı illaki o dönem olmuştur tam o dönemdeyim

Rüveyda: Duygusal olarak yani bence gelişmekte olduğum bir dönem şu dönem çünkü hani dediğim gibi işe yeni girdim ama ıı hani şey de değil girdim ama sabit bir şey de değil yani hayatta şu an ki dönemimde eee raylar yerine oturmuş şekilde değil aslında kendi hayat planımda böyle yani gençken daha yaşın küçükken planladığım da bu yaşlarda her şeyin daha sabit olmasını bekliyordum hani işim belli olacak nerede yaşamı devam ettireceğim belli olacak falan ama öyle olmadığını gördüm yani daha çok gelişmekte olduğum bir dönem kariyer anlamında da yani çünkü ne tarafa yöneleceğim şu anda eee belirlemeye çalışıyorum hani işte sivil toplumda mı kalacağım kamuya mı geçeceğim akademide mi ilerleyeceğim ben o açıdan değişik bir dönem ama yine de memnun olduğum bir dönem en azından bir şeylere başlamış oldum hani bir şeyleri tutmuş oldum çünkü öğrenciyken hep plan aşamasında kalıyorsun hani şunu yapacağım bunu yapacağım hani planlıyorsun ama eh hani elinde somut bir şey yok şimdi o somut şeylere başlamış oldum yani bu şekilde.

Cemre: "Aslında iki farklı düşünceye sahibim. Zaman zaman değişmekte. Birçok yönden artık her şeyin netleştiği ve düzene girdiği bir dönemde olduğumu düşünüyorum. Diğer yandan istersem kurduğum bu düzeni değiştirebileceğimi ve şu anki farklı bir yaşantıya geçebileceğimi biliyorum. Şu an korona gibi bir problemle karşı karşıya olsak da yaşadığım anlardan zevk almayı öğrendim. Bazen ifade ederken karamsar cümleler kursam da içimde biliyorum ki şu an hayatım olması gerektiği gibi."

4.3.1.2. Yetişkinlik Kriterlerine İlişkin Bulgular

İkinci Araştırma Sorusu: Katılımcılara göre yetişkin olarak tanımlanmak için yerine getirilmesi gereken görevler nedir?

Görüşme sorusu: Bir insan ne zaman, neleri başardığında ya da hangi görevleri yerine getirdiğinde yetişkin olarak tanımlanabilir?

Katılımcıların yetişkinlik konusunda *"aileden ayrılma, meslek edinmek, evlenmek, ekonomik bağımsızlık elde etmek, kendi kararlarını almaya başlamak, sorumluluk üstlenmek, kendine yetebilmek, fiziksel görünümün değişmesi, varoluş mücadelesi vermeye başlama, yaşamı anlamlandırmaya çalışma"* gibi alt başlıklar oluşmuştur.

Bazı katılımcıların yetişkinlik ölçütlerine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

Ramiz: Bir insan sanırım kendi sorumluluğunun yanında bir başkasının ya da başkalarının sorumluluğunu üstlenmeye başladığında bu kişiye yetişkin diyebiliriz. Ayrıca mesela ekonomik ve bireysel özgürlüğünü de kazanmış olması gerekir.

Kevser: Bazen evet bazen hayır Eee üniversite mezunuyum yani belli bir eğitim seviyesine baktım yani belli bir eğitim seviyesindeyiz diğer yönden de ekonomik olarak aileme bağımlı olduğu için yetişkin olduğumu hissetmiyorum Yani evet Eee üniversite mezunu olmak Yani üniversiteden mezun olmak vesaire onları evet yapıyorum ama diğer manada baktığımız zaman tabii ki de bir işim yok bir kazancım yok bu konuda hayır yani tam olarak yerine getirebildiğimi düşünmüyorum

Semih: Yetişkin adam şimdi hangi açıdan yetişkin olduğuna bağlı bana göre yetişkinlik dinde kemal olmaktır yani nasıl dünyayla ahireti bir arada götürebilen ibadetlerini eksiksiz yapabilen evlenebilen çalışabilen Evet Çalışabilen doğru kararlar verebilen mesela adamın elinde para vardır gider hepsini sadaka verir mesela halbuki peygamber efendimiz (asm) öyle söylemedi Kuran öyle söylemiyor yani yani Kuran'ın çizdiği olgunluk düzeyine gelebilmektir olgunluk yani mesela sen ihtiyaç halindeyken başkasına verme diyor önce kendin sonra zelil olursun diyor ayette ama olgun olmayan adam ne yapar ben bunu yaptım yani cebimdeki son parayla gidip adama çiğ köfte aldım yani durduk yere yani cömertlik yapacağım diye ama o para bana lazımdı yani sonra aç kaldım milletin eline baktım yani olgunluk her şeyi taşları yerli yerine oturan kemal olmaktır yani insanı kamil olmaktır yani bana göre böyle.

Burçin: Kendi yaşamını idame ettirebilecek ekonomik yeterliliğe sahip olma, parayı ve zamanı yönetebilme yetisine sahip olma, hayatına dair alacağı önemli kararlar(iş değişikliği, eş, ev değişikliği vs) +/- analizi yaparak menfaatine olacak şekilde kararlar verebilme, özeleştirisini yaparak öğrenerek deneyimleyerek yaşamını sürdürebilme davranışlarını yerine getirebiliyorsa yetişkin olarak tanımlanabilir.

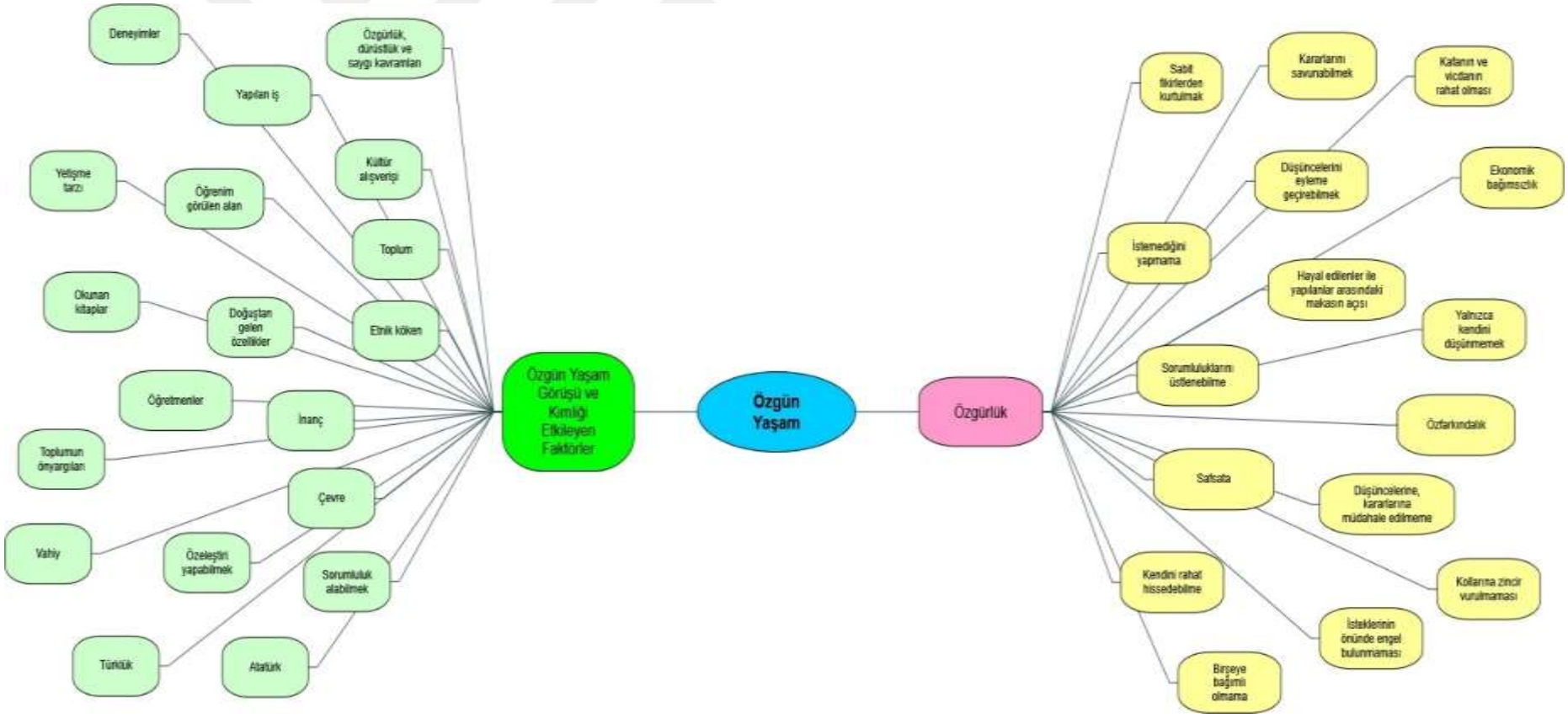
Cemre: "Hayal ettiği şeyler için adım atması ve attığı bu adımların sonuçlarını görmeye başlaması yeterli. Tabi ki bu düşünce içinde yaşadığımız toplumun beklentileriyle pek örtüşmüyor. Çalışmak ve evlenmek topluma göre bizi yetişkin yapıyor. Bu da genç yetişkinlik döneminde olan bireyleri çelişkiye düşürüyor"

4.3.2. Özgün-Otantik Yaşam Konusundaki Bulgular

Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara çalışmanın ikinci teması olan "özgün yaşam" bağlamında iki soru yöneltilmiştir.

Sorular *"Kendinize ait tutarlı bir yaşam görüşü veya kimlik oluşturduğunuzu düşünüyor musunuz? Yaşam görüşünüzü ya da kimliğinizi oluşturan temel etmenler nelerdir? kaynakları neler?" ve "Sizin için özgürlük ne ifade eder?"* biçimindedir ve katılımcıların tutarlı ve özgün bir yaşam ile kendilerine özgün kimlikler oluşturmanın temel belirleyicilerini ve özgürlüğün ifade ettiği anlam konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda özgün-otantik yaşam ile ilgili görüşlerin özgün yaşam görüşü ve kimlik oluşumunu etkileyen faktörler ile özgürlük başlıkları altında toplandığı gözlenmiştir.

Şekil 4.3. Katılımcıların özgün yaşam konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 3 incelendiğinde katılımcıların özgün-otantik yaşamı kimlik ve özgürlük kavramlarıyla ilişkilendirdiği görülmektedir. Katılımcıların özgün- otantik yaşam konusunda ürettikleri kodların özgün yaşam görüşü ve kimlik oluşumunu etkileyen faktörler ile özgürlük kategorileriyle ilişkilendirmesi ile ilgili bulgular takip eden kısımda her bir kategori için alt başlıklar halinde detaylandırılmıştır.

4.3.2.1. Özgün Yaşam ve Kimlik Algısına İlişkin Bulgular

Katılımcıların özgün yaşam görüşü ve kimliği etkileyen temel faktörler konusunda *"deneyimler, yetişme tarzı, okunan kitaplar, öğrenim görülen alan, yapılan iş, toplum, kültür alışverişi, özgürlük, sorumluluk alabilmek, özeleştiri yapabilmek, doğuştan gelen özellikler, etnik köken, inanç, çevre, öğretmenler, Türklük, Atatürk, toplumun önyargıları, vahiy"* gibi alt başlıklar oluşturmuşlardır.

Burçak: Tutarlı bir yaşam görüşünün nasıl olması gerektiğini planlamış, doğruluğunu kabullenmiş ancak uygulamaya koymakta zorlanmış hissediyorum. Bu görüşü tecrübeler, yetişme tarzı ve okunan kitapların oluşturduğunu düşünüyorum.

Hikmet: Düşünüyorum. İçinde bulunulan toplum ve kültür alış-verişinin etkili olduğu kanaatindeyim

Ramiz: Kendime ait tutarlı bir yaşam görüşüm olduğunu söyleyebilirim. Beni tanımlayan bir kimliğim de var diyebilirim. Kimliğimi ya da yaşam görüşümü oluşturan temel faktörler sanırım birkaç parçadan oluşuyor. Doğuştan sahip olduğum bazı özellikler var. Bunları bir anlamda ben seçmedim ama kimliğimi inşa ederken bunları kullandım. Yani işlevsel bir rol de üstlendi bu verili kimliğim. Bunun dışında yaşa deneyimleri de kimliğimi inşa ediş sürecinde önemli katkılar sağladı. Yine de kimliğimi daha çok etnik köken ve inanç ikilisi arasında bir yerde konumlandırıyorum

Cemre: Neyi isteyip neyi istemediğimi eskiye göre daha iyi biliyorum ve farkındayım. Muhtemelen bunu oluşturan etmenler ailem, arkadaşlarım, okuduğum bölüm, yaptığım iş. Özellikle son yıllarda arkadaş çevrem birbirinden uzak çok farklı uçlarda oldu. Bu durumun beni etkilediğini göz ardı edemem

4.3.2.2. Katılımcıların Özgürlük Algısına İlişkin Bulgular

Katılımcılar; özgürlük konusunda *"kafanın ve vicdanın rahat olması, kararını savunabilmek, sabit fikirlerden kurtulmak, yalnızca kendini düşünmek değil, ekonomik bağımsızlık, düşüncelerini eyleme geçirebilmek, istemediğini yapmama, sorumluluklarını üstlenebilme, hayal edilenler ile yapılanlar arasındaki makasın açısı, safsata, özfarkındalık, kendini rahat hissedebilme, düşüncelerine, kararlarına müdahale edilmeme, bir şeye bağımlı olmama, isteklerinin önünde engel bulunmaması, kollarına zincir vurulmaması"* kodlarını oluşturmuşlardır

Batuhan*: Özgürlük ne ifade ediyo bence özgürlük hani insanlar diyo ya düşünce özgürlüğü falan filan bence ben de onlara katılıyorum yani düşünce özgürlüğü olsun hareketlerdeki davranışlarda ki özgürlük olsun özgürlük bence bu*

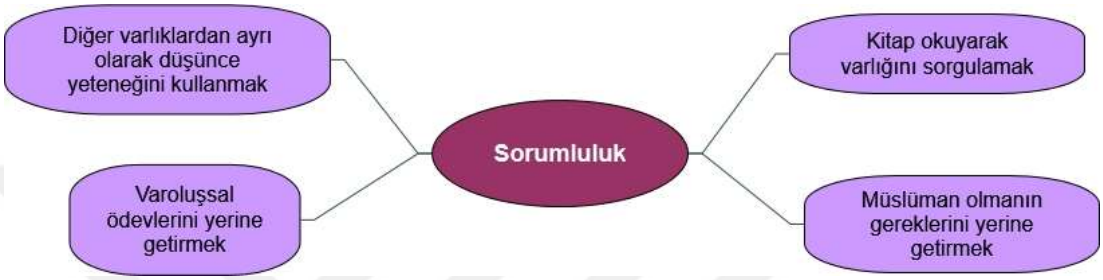
Kevser*: Evet şöyle mi soru eh senin için özgürlük nedir ya da özgür olman için ne olması gerektiği gibi bir kişi Galiba ekonomik olarak bağımsız olduğum zaman özgür hissediyorum kendimi yani kendi paramı kendi kazandığım zaman Yani kendi paramı daha hesapsız harcayabilicem için kendi kendime karşı sorumlu hissedeceğim o zaman şu an aileme karşı sorumlu hissediyorum kendimi hani onlar bana bi eh işte imkân sağlıyorsa ben bunun karşılığını yüzde yüz vermeliyim sonuna kadar kendi çabamı göstermeliyim diye düşünüyorum ondan kaynaklı Özgürlük nedir ama şimdi özgürüm ya ailem çok kısıtlamaz beni düşüncelerim olsun*

Rukiye*: Bir şeye bağımlı olmadan yani daha rahat istediğini yapabilme ekonomik olarak paranın her şeye iyi yetebilmesi mesela bu da böyle ailen falan bir şey kısıtlamadan gezmek falan bunlar özgürlük bence): Başka özgürlük evet şu an istediğim zaman çıkıp farklı bi ülkeye gidebilseydim özgürüm derdim Tamam duysun o zaman Tamam o zaman Yani bi nevi*

Ecrin*: Hayal ettiklerimizle yaşadıklarımız arasındaki makas ne kadar kapalıysa o kadar özgür olabildiğimizi düşünüyorum. Bu, bizi kısıtlayan durumların azlığına ya da bu durumlarla baş etme kapasitemizin etkin olduğuna işaret. Kontrolün elinizde olduğu her an gücü de elinizde tutmuş oluyorsunuz ve bence özgür bir ruh kişinin sahip olabileceği en büyük güçlerden biri*

4.3.3. Sorumluluk Konusundaki Bulgular

Araştırmaya katılan, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın üçüncü teması olan "sorumluluk" bağlamında beşinci görüşme sorusu yöneltilmiştir. Soru *"Yaşantınızla ilgili olarak gerekli sorumlulukları üstlendiğinizi düşünüyor musunuz?"* biçimindedir ve katılımcıların yetişkinlik dönemine geçiyor olmakla birlikte üzerlerine aldıkları ya da yaşamın onlara yüklediği sorumluluklar konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Şekil 4.4. Katılımcıların sorumluluk konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 4 incelendiğinde katılımcıların sorumluk kavramına bireysel ve evrensel anlamlar vermenin yanı sıra varoluşsal ve dinsel bir anlam da yükledikleri görülmektedir.

Katılımcılar sorumluluk konusunda *"diğer varlıklardan ayrı olarak düşünce yeteneğini kullanmak, kitap okuyarak varlığını sorgulama, varoluşsal ödevleri yerine getirmek ve inançlı olmanın gereklerini yerine getirme"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında her ne kadar yetişkinlik dönemine geçiş yapıyor olsa da "sorumluluk almaktan hoşlanmayan" katılımcılar bulunmakla birlikte, sorumluluk almanın bu dönemin bir gereği ve doğal bir sonucu olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Bunun yanında genel olarak yetişkin olmaya geçişin avantajlarını kullanmak istemekle birlikte sorumluluk alma konusunda aynı isteği duymadıkları söylenebilir.

Berke: sorumluluklar ben hani hep sorumluluklarla yaşadım işte dışarda okuduğum için belli başlı sorumluluklarım oldu benim hani annemle babam çalışıyordu en basitinden küçükken hani ilkokulda bile kendim geliyodum işte kendi sorumluluklarım vardı sorumluluklarla aram iyi aslında sorumluluk almayı

sahiplenmeyi seven bir insanım ama hani aşırı olmadığı insanı sıkmadığı kısıtlamadığı sürece sorumluluğu severim

Gökçe: Kesinlikle düşünmüyorum. En çok da iş hayatına atılmadığım ve bundan hep bir şekilde kaçtığım için. Ama bu konuda yalnız olmadığımı biliyorum ve çok haklı nedenlerle çalışma hayatına atılmadığımı düşünüyorum. Öncelikle zaten şuanda yüksek lisans eğitimimin birinci yılındayım, ikinci olarak da nerede yaşayacağımı bile bilmiyorum, yani hangi ülke, hangi şehir, hangi ilçe, nasıl bir kurum gibi sorulara kendimce cevap veremedim henüz.

Hümeyra: Şöyle söyleyeyim, evdeki işlerde annem olabildiğince yardım etmeye çalışıyorum yani ev çerçevesinde düşünürsek, yani bu sonuçta onun görevi değil, herkesin işinden tutması lazım tabii ki de hoşlanmaz insan bulaşık yıkamaktan evi temizlemekten çok hoş olmaz ama bunun sorumlu olduğumu hissettiğim için yardım ediyorum. dışarıdaki dünyada da bir iş aramam herhalde bununla alakalıdır. yani bir başkasına yük olmadan da bu sorumluluğunu almak. başkasına yük olmadım. yani babamlara yük olmam. yani daha doğrusu babam bunu bu şekilde değerlendirmez. ama bir yerden sonra insan bunu düşünüyor. yani bu şekilde. herhalde tam olarak yetişkin değilim. ama hala değilim bu ama şeyle de alakası var galiba şuanda ortanca çocuğum belki ablam da bu çok daha fazladır muhtemelen yani o sorumlulukbi yere gireyim çalışayım bir işim olsun elimde şu anda biraz daha küçük benim kardeşimde bu biraz daha az bence. 19 üniversiteye girecek Allah nasip ederse o kızı gördüğüm erkek yani onun da aklı başında ama yine de bu herhalde büyük çocuklar küçük çocuğa doğru azalan bir şey.

Ramiz: Sorumlulukları hiç sevmem ama maalesef sorumluluk aldığımda üstlendiğim sorumlulukların gereğini yerine getirmeye çalışırım.

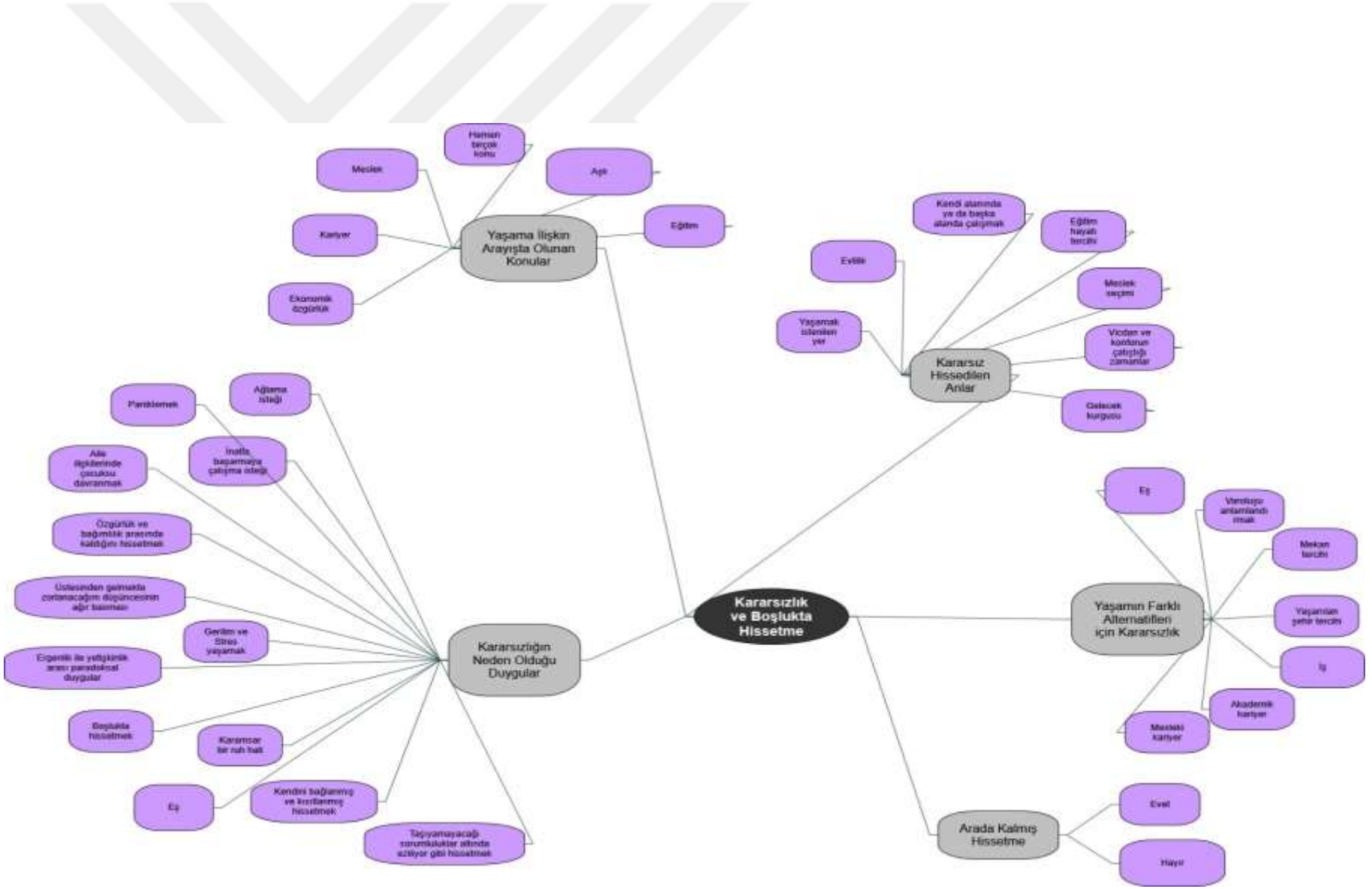
4.3.4. Kararsızlık ve Boşlukta Hissetme Konusundaki Bulgular

Araştırmaya katılan, Ankara'daki üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın dördüncü teması olan "kararsızlık ve boşlukta hissetme" bağlamında üç soru yöneltilmiştir.

Sorular *"Yaşamınızın bu döneminde kararsız hissettiğiniz oluyor mu? Eğer cevabınız evetse hangi alanlarda ne tür kararsızlıklar yaşıyorsunuz?", "Hayatınızda*

yer alan farklı alternatifler içinde kararsızlık hissettiğiniz oluyor mu?", "Kendinizi ergenlik ve yetişkinlik veya özgürlük ve bağımlılık gibi konularda arada kalmış hissediyor musunuz? Eğer cevabınız evetse; bu tür durumlarda neler hissettiğinizi aktarabilir misiniz? biçimindedir ve katılımcıların yetişkinlik dönemine geçmekte oldukları bu dönemde hangi alanlarda kararsızlık yaşadıkları, kendilerini önlerine gelen fırsatlar ve kimi olaylar karşısında arada hissedip hissetmedikleri konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Öğrencilerin görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda yetişkinliğe geçiş döneminde yaşanan kararsızlıklar ve kendini arada ya da boşlukta hissetme konusunda görüşlerin *kararsız hissedilen alanlar, yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık, arada kalmış hissetme ve kararsızlığın neden olduğu duygular* gruplarında toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu gruplar aynı zamanda bu temanın kategorilerini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 5'teki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.5. Katılımcıların kararsızlık ve boşlukta hissetme konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 7'de katılımcıların yetişkinlik dönemine geçişle birlikte yaşadıkları kararsızlık ve boşluk hisleri konusuna yönelik ürettikleri kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan beş kategoriye yer verilmiştir. Öğrencilerin yetişkinliğe geçiş döneminde yaşadıkları kararsızlıklar ve bunların önlerine gelen fırsatlar için kararsızlık yaşamalarına etkileri konusunda ürettikleri kodların kararsız hissedilen alanlar, yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık, arada kalmış hissetme ve kararsızlığın neden olduğu duygular kategorileriyle ilişkilendirmesi konusundaki bulgular takip eden kısımda "kararsızlık ve boşlukta hissetme" alt başlıkları altında detaylandırılmıştır.

4.3.4.1. Katılımcıların Kararsızlık Algısına İlişkin Bulgular

Katılımcıların kararsızlık yaşadıkları alanlar konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Berke: meslekle ilgili büyük bir kararsızlık hani gelecek kaygısı hani napıcaz işte iş bulucaz mı yoksa çalışacağım işi severek mi yapıcam …ıı gelecek kaygısı genelde…

Burçin: Birden çok alanda ve çok sık kararsız hissettiğim oluyor. Yaşayacağım semt, evlilik tarihi, iş değişikliği, eş seçimi konusunda sorgulamalar..

Cemre: Kararsız hissetmezsek karşılaştığımız olanakları bir bir yok etmez miyiz? Sabit fikirli olmanın hayatı kolaylaştırdığını biliyorum ama kararsız olmak karşımıza çok fazla seçenek sunabiliyor

Gökçe: Tam da önceki soru da cevap verdiğim şey. Hayatımla ilgili çok büyük kararsızlıklar yaşıyorum. Bir mesleğim var ama hangi mesleği yapacağıma dahil emin değilim. Sanki her şeyi tek tek gözden geçirip en güzel seçeneği seçmek zorunda gibi hissediyorum. Aslında bunun birçok nedeni var ben mesleğimi yapabileceğime emin olsam kendi mesleğimi yapardım ama çok fazla etken nedeniyle kararlarımı fazlasıyla sorguluyorum

Remzi: Oluyor mesela nasıl bir eş ile birlikte olmam gerektiği konusunda kararsızlıklar yaşıyorum açıkçası. eş profili noktasında. ondan sonra akademik kariyer ya da mesleki kariyer anlamında bir kararsızlık yaşıyorum açıkçası. en

azından sabit meslek olacaksa da o mesleğin içinde nasıl bir kariyer olacak bununla ilgili bi kararsızlık yaşıyorum. onun haricinde nasıl bir insan olmam gerektiği ile ilgili de aslında kararsızlık yaşıyorum mesela bu üç alanda da aslında şunu istiyorum, yani az önce de söyledim, ilerde dönüp geçmişteki yaşantıma baktığımda aslında pişman olmayacağım şeyler olsun istiyorum. bu kararsızlıklarımın da bir şeye hizmet ettiğine de inanıyorum açıkçası daha otantik bir yaşama hizmet ediyor açıkçası en azından bu hayatı ben seçtim, kendi kararlarımla böyle bir yol izledim e e e bu dolayısıyla daha çok kendimi ait hissettirir bu sürece. kararsızlık? yo yani kararsızlığın ilerde hizmet ettiği şeyden bahsediyorum. . ama kararsızlık yaşamayan insanlar ne yapıyor? genelde çok düşünmeden e e e birilerinin belki söylediği bir şeyi hemen hayatına uygulayarak çok da uzun vadeli düşünmeyerek bir karar alabiliyorlar. ben böyle olsun istemiyorum açıkçası. bu çok abartılı olduğu zaman bazı şeyler kaçırabiliyorsunuz. mesela bu kararsızlık eğer 3 5 yıl daha devam edecek olursa bu sefer bazı yaşamanız gereken şeyleri de kaçırmanıza sebep olabilir. ama en azından benim hayatıma uzun vadede olumlu etkisi olacağını düşünüyorum bu kararsızlıkların.

4.3.4.2. Katılımcıların Arada Kalmışlık Durumuna İlişkin Bulgular

Katılımcıların ergenlik, yetişkinlik ve bağımlılık konularında *"ağlama isteği, paniklemek, inatla başarmaya çalışma isteği, aile ilişkilerinde çocuksu davranmak, özgürlük ve bağımlılık arasında hissetmek, gerilim ve stres yaşamak, boşlukta hissetmek, üstesinden gelmekten zorlanacağım düşüncesi ağır basıyor, ergenlik ile yetişkinlik arası paradoksal duygular, karamsar bir ruh hali, kendini bağlanmış ve kısıtlanmış hissetmek ve taşıyamayacağı sorumluluklar altında eziliyor gibi hissetmek"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında özgürlük ve bağımsızlık konularında arada hissedenler bulunduğu gibi, genç yetişkinlik dönemine adım atıyor olmakla birlikte aile ilişkilerinde fazlaca çocuksu davranma eğilimini devam ettirmeye çalışanlar da bulunmaktadır. Arada kalma durumlarını sık sık yaşayan katılımcıların gerilme, stres olma, karar verirken, tercihte bulunurken zorluklar yaşadıkları gözlenmiştir. Tüm bunlar kimi katılımcılarde boşlukta hissetmeye ve karamsar ve kaygılı ruh haline yol açabilmektedir.

Bir öğrenci *"ne olduğumu daha tam kestiremiyorum hani ergen miyiz yeri geliyor ne hani bazı düşüncelerine göre diyorum ben ergen miyim hani yeri geliyor illaki üstüne sorumluluklar yükleniyor öyle bir şeyler oluyor demek ki ben büyümüşüm ki böyle oluyor"* derken, bir başkası *"ergenlikle yetişkinlik arasında yaşıyorum*" demiş, bir başkası da "*ruh hali olarak karamsar olmakla iyimser olmak arasında sürekli gider gelirim kalırım."* biçiminde görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcıların ergenlik, yetişkinlik ve bağımlılık konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade aşağıdaki gibidir:

Rukiye: Bağımlılık bir şeyden yoksun kalınca artık onsuz yapamamak gibi bir şey Var mı olduğum bir şey ya bir şey belki telefon O zaman bu şey aile sayılabilir mi): Aile o zaman kurtulmak ta istemiyorum yani uzağa gidince tabii çok özlüyorum alıştığım için Balıkesir bağımlılık işte çünkü alışkanlık binevi ama böyle burada olunca da bazen işte onu yapma buraya çıktın şu kadar geç kaldın bu kadar geç gelme falan fazla sinirleniyorum Ailemle mi Evet aslında rahat izin vericiler ama yine de bazen şeyler oluyor Her alanda desteklerler yani bu akademik alan bunu yapmak istiyorum bu sene buna çalışcam dedim mi tamam derler yani diğer sene başka yapacağım dedim mi tamam derler sen yaparsın falan böyle arkamda dururlar

Burçin: özgürlük ve bağımlılık konusunda arada kalmış hissediyorum. Çok uzun zamandır ebeveyn denetiminden uzak kendi yaşamımı sürdürdüğüm için idarecilerim veya hayatımdaki kişi tarafından kısıtlandığımı veya onlara bağlı hareket etmem gerektiği zamanlarda tepkisel ve öfkeli tutum sergileyebiliyorum. Kendimi baskı altında hissediyorum.

Hümeyra: yani bazı dönemlerde bunu kendimde sorguluyorum ama galiba tam olarak değil, özellikle bazı konularda mesela bir arkadaşım arkadaşlık ilişkilerinde çok kıskançtır bunun için kavga etmişliğimiz de vardır ben bundan çok hoşlanmam. yani lisede olurdu ortaokulda olurdu başka bir kızla konuşma. o kadar kıskanç.. yani sen benim arkadaşda sorun var, ileri versiyonu kızlar arasında çok fazla oluyor bu işte bana fazla geliyor. yani ya da diğer insan ilişkilerinde tam olarak yetişkin miyim? belki değilim, çocuksu davranışları ama her insan olur yani 40 yaşında birinin de oluyor çocuksu davranışları ama genel anlamda bazı kararları alırken daha olgun olduğumu düşünüyorum. yani kendi nefsim için değil bu durumda

ne gerekiyor? yani biraz daha ona göre aldığımı düşünüyorum hangi durumlarda? yani siz ilk defa görüyorsunuz, nasıl bir intiba uyandırdı bilmiyorum ama ben biraz daha şeyimdir. taklit yapan geveze, ailemle çok şakalaşan. yani o anlamda bazen ileriye gidiyorum. yani fazla çocuksu davranıyorum, bu anlamda biraz daha. yani hal böyle çok şey söyleyebilirim

Melis: Özgürlük ve bağımlılık konusunda bazen arada kalmış hissettiğim oluyor. Böyle anlarda geriliyorum, stres oluyorum, karar vermekte tercih yapmakta zorlanıyorum. Eğer bağımlılık içeren seçeneği tercih edersem(ki çoğunlukla tercihim bu yönde olmuyor) yaşadığım pişmanlık duygusu diğerinden fazla oluyor. Diğer seçenekte zorlansam da, tercihimden dolayı zorluk-saçmalıklarla karşılaşsam da kararımın arkasında daha içim rahat bir şekilde duruyorum.

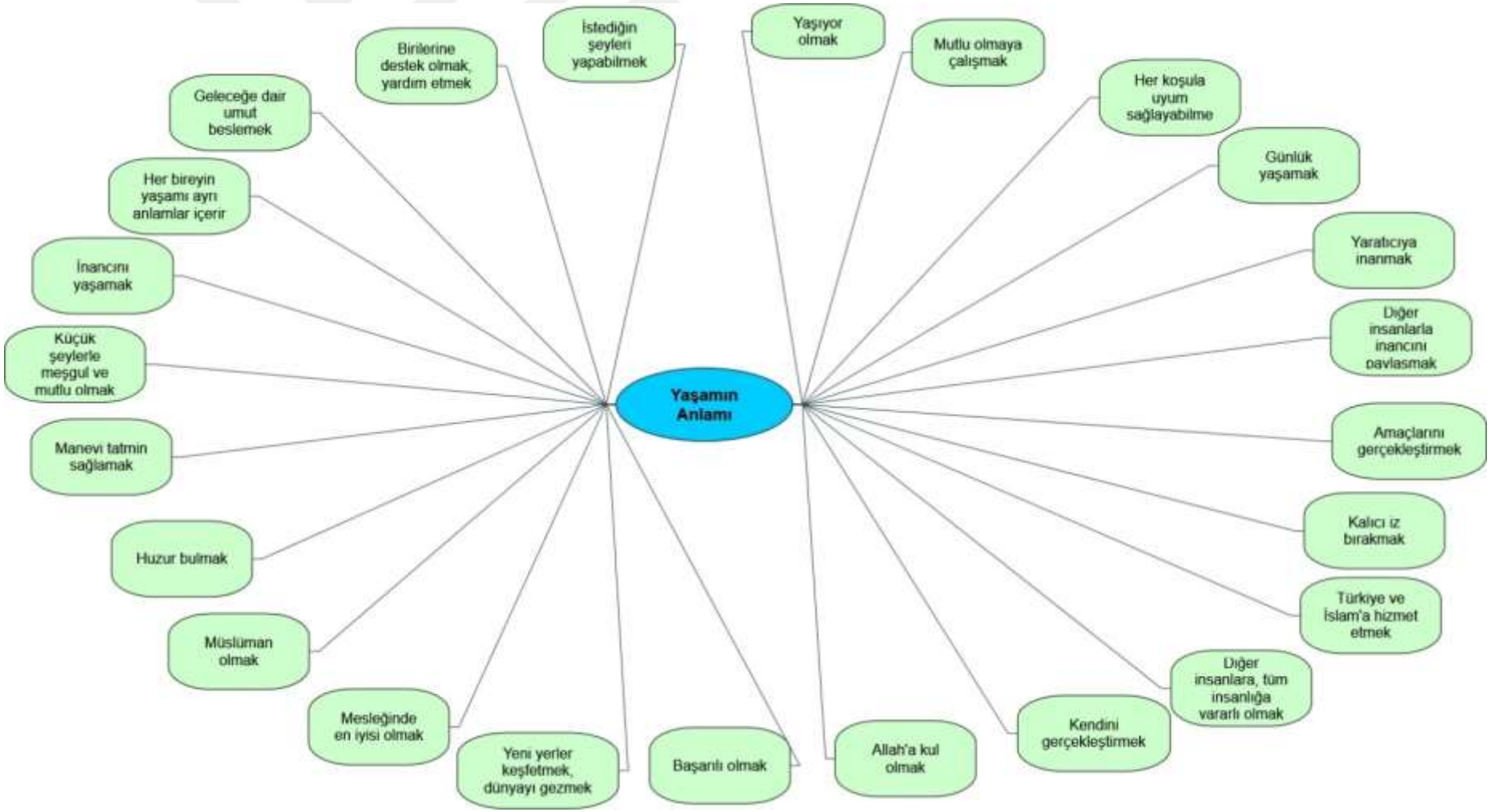
Ramiz: Ergenlikle yetişkinlik arasında hissetmiyorum. Ana özgürlük ve bağımlılık zaman zaman kafamı kurcalıyor diyebilirim. Bu her insanda olabilir. Sonuçta bizi çevreleyen bir yığın dış faktör var ve biz bunların arasında bir yaşam mücadelesi veriyoruz.

Remzi: Yani evet tabii bunlarla ilgili zaten konuştuk aradığım şeyler tam da bunlar aslında mesela bu üç alanda da aslında şunu istiyorum, yani az önce de söyledim, ilerde dönüp geçmişteki yaşantıma baktığımda aslında pişman olmayacağım şeyler olsun istiyorum. bu kararsızlıklarımın da bir şeye hizmet ettiğine de inanıyorum açıkçası daha otantik bir yaşama hizmet ediyor açıkçası en azından bu hayatı ben seçtim, kendi kararlarımla böyle bir yol izledim eee bu dolayısıyla daha çok kendimi ait hissettirir bu sürece. Ama kararsızlık yaşamayan insanlar ne yapıyor? genelde çok düşünmeden uı birilerinin belki söylediği bir şeyi hemen hayatına uygulayarak çok da uzun vadeli düşünmeyerek bir karar alabiliyorlar. ben böyle olsun istemiyorum açıkçası. bu çok abartılı olduğu zaman bazı şeyler kaçırabiliyorsunuz. mesela bu kararsızlık eğer 3,5 yıl daha devam edecek olursa bu sefer bazı yaşamanız gereken şeyleri de kaçırmanıza sebep olabilir. ama en azından benim hayatıma uzun vadede olumlu etkisi olacağını düşünüyorum bu kararsızlıkların.

4.3.5. Yaşamın Anlamı Konusundaki Bulgular

Araştırmaya katılan, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın beşinci teması olan "yaşamın anlamı" bağlamında yedinci görüşme sorusu yöneltilmiştir. Soru *"Yaşamınızın tatmin edici bir amacı ya da anlamı olduğunu düşünüyor musunuz?"* biçimindedir ve katılımcıların yetişkinlik dönemine geçmekte oldukları zaman diliminde yaşamın anlamına ilişkin görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda yaşamın anlam ve amacı konusundaki görüşlerin yaşamın anlamı grubunda toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu grup aynı zamanda bu temanın tek kategorisini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 6'daki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.6. Katılımcıların yaşamın anlamı konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 6'da katılımcıların yaşamın anlamı konusuna yönelik ürettikleri kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan kategoriye yer verilmiştir. Yaşamın anlam ve amacı hakkındaki bulgular aşağıda verilmiştir.

Katılımcılar yaşamın anlamı konusunda *"istediğin şeyleri yapabilmek, birilerine destek olmak, yardım etmek, yaşıyor olmak, mutlu olmaya çalışmak, geleceğe dair umut beslemek, her koşula uyum sağlayabilme, her bireyin yaşamı ayrı anlamlar içerir, günlük yaşamak,, küçük şeylerle meşgul ve mutlu olmak, yaratıcıya inanmak, inancını yaşamak, diğer insanlarla inancını paylaşmak, manevi tatmin sağlamak, kalıcı iz bırakmak, huzur bulmak, amaçlarını gerçekleştirmek, inançlı olmak, mesleğinde en iyisi olmak, diğer insanlara, tüm insanlığa yararlı olmak, yeni yerler keşfetmek, dünyayı gezmek, kendini gerçekleştirmek, başarılı olmak ve Allah'a kul olmak"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında yaşamın anlamı konusunda hayatın anlamını amaçları bağlamında açıklayanlar da bulunmaktadır. Böyle düşünen katılımcı katılımcılar yaşamlarını anlık, günlük ve uzun süreli amaçlar bağlamında değerlendirdikleri gözlenmiştir. Katılımcıların yaşamın anlamını çoğunlukla inanç kavramıyla açıklamaya çalışmaları dikkat çekicidir.

Katılımcıların yaşamın anlamı konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade aşağıdaki gibidir:

Batuhan: var yani hayatımın tatmin edici anlamı yani uı nasıl desem eee çok şükür elimizde imkanlar var hani bunlardan tad almaya bileceksin amaç bence amacımız hani benim şu anki amacım okulumu bitirip güzel bir mühendis olmak iyi bir mühendis olmak elimden güzel işlerin çıkmasını sağlamak şu andaki amacım bu

Kevser: Yani ne yaparsam yaşamda tatmin olmuş olurum): Bu hayattaki amacım evet gerçekten yani Türkiye ve İslam'a gerçekten iyi hizmet edebilmek galiba amacım bu yani Ya biraz ailem biraz çevrem biraz okul biraz bölümüm hepsi üst üste geldi geldi evet Konuşmamayı tercih ederdim Aslında bizim fikirlerimizi yani Turancı olmasam ne olurdum yine Turancı olurdum başka başka yok başka yok ya böyle ne bileyim

Rukiye: Var herkesin bi amacı vardır bence kendime iyi yerlere getirip böyle fayda sağlayabilmek ve yeni yerler keşfedebilmek galiba herkesin genel fikstir bu dünyayı gezmek falan Yani kendini geliştirmek en üst seviyeye çıkarabilmek Anlamlı bir şey çünkü yani kendimi zaten iyi bir yere getirdiğimde bilmiyorum kendimi tamamlamış olurum diye düşünüyorum burada iyi bir yerlerde çalışsam iyi bir yerlere gelsem bu benim için tatmin edici olur Evet aynen başarımla söz şey söz sahibi olabilmek yani başarımla gündeme gelmek Yok yok öyle öyle ünlü olmak değil de böyle ne bileyim UNICEF'te falan çalışıp böyle yani başarımla Aynen yani böyle öldükten sonra falan bir şeyler bırakmış olmak güzel Yazı yani çok değil

Melis: Herkesin- her varlığın kendi içinde bir yaşam-var olma amacı olduğunu düşünüyorum, pek tabi kendim için de öyle, bununla birlikte bazen hayatımın amacı-anlamı yokmuş gibi hissettiğim de oluyor. Ayrıca hayatımın en büyük amacı şu ya da bu diyebileceğim bir şey yok, genelde daha küçük ve anlık amaçlarım oluyor. Örnek verecek olursam, şu dersi halledeyim, tezi bir bitireyim, şu sorunu da halledeyim gibi..

Ecrin: Kesinlikle evet. Ben insanlara yardım etmek ve kendilerini iyi hissetmelerini sağlamak amacıyla yaşamımı kurguluyorum daha doğrusu yaşam amacımın bu olduğuna inanıyorum. Bunun için daha çok donanıma sahip olmam ve kendimi sürekli geliştirmem gerektiğini düşünüyorum. Söylediklerim ve yaptıklarım arasında bir uçurum olmaması gerek ki ben örnek olabileyim. İnsanların hayatlarına olumlu manada dokunabilmek bana manevi tatmin sağlıyor.

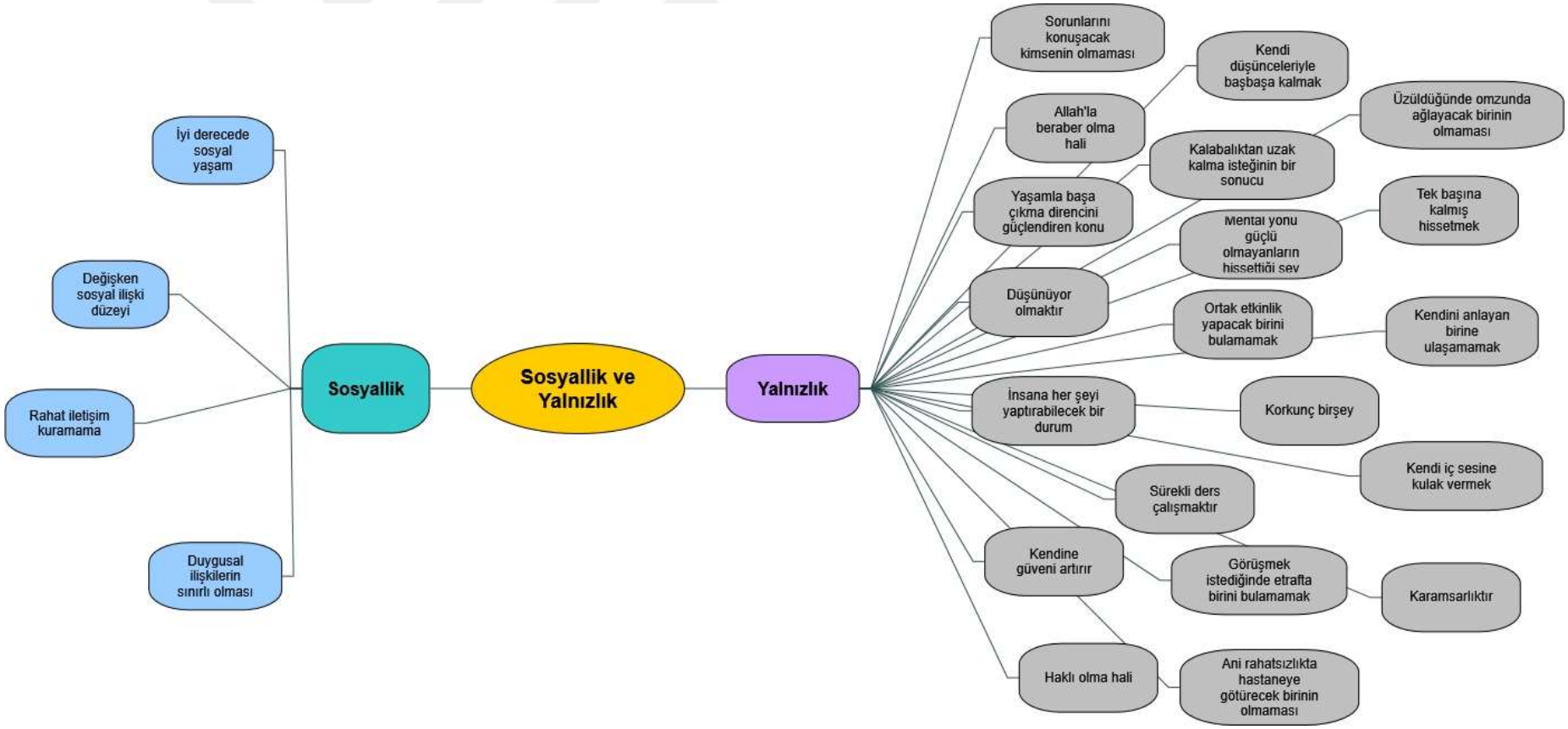
Ramiz: Tatmin edici bir amacım var mı, galiba evet. Bu hayatta kalıcı bir iz bırakmak istiyorum. Ayrıca yaşadığım hayatı anlamlandırmaya çalışıyorum. Yani amacım aslında amacımı ve varsa yaşadığım hayatın anlamını bulmak. Kısır bir döngüye benziyor ama hayat da zaten böyle değil mi? Sürekli bir döngünün içindeyiz.

4.3.6. Sosyallik ve Yalnızlık Konusundaki Bulgular

Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcı katılımcılara, çalışmanın altıncı teması olan "sosyallik ve yalnızlık" bağlamında bir soru yöneltilmiştir.

Görüşme sorusu *"Duygusal ve sosyal anlamda ilişkileriniz ne durumda? Yalnızlık hissettiğiniz olur mu? Size göre yalnızlık nedir?"* biçimindedir ve katılımcıların sosyal ilişkilerinin ne düzeyde olduğu ve günlük yaşamlarında yalnızlık hissedip hissetmedikleri konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda sosyallik ve yalnızlık konusundaki görüşlerinin sosyallik ve yalnızlık gruplarında toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu gruplar aynı zamanda bu temanın kategorilerini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu iki konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 7'deki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.7. Katılımcılarım sosyallik ve yalnızlık konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 7'da katılımcıların sosyallik ve yalnızlık konusuna yönelik ürettikleri kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan kategorilere yer verilmiştir. Sosyallik ve yalnızlığa ilişkin bulgular aşağıda detaylandırılmıştır.

Katılımcılar yalnızlık konusunda *üzüldüğünde omzunda ağlayacak birinin olmaması, ani rahatsızlıkta hastaneye götürecek birinin olmaması, sorunlarını konuşacak kimsenin olmaması, görüşmek istediğinde etrafta birini bulamamak, ortak etkinlik yapacak birini bulamamak, kendini anlayan birine ulaşamamak, korkunç bir şey , insana her şeyi yaptırabilecek bir durum, kalabalıktan uzak kalma isteğinin bir sonucu, mental yönü güçlü olmayanların hissettiği şey, yaşamla başa çıkma direncini güçlendiren konu, kendi güveni artırır, kendi iç sesine kulak vermek, tek başına kalmış hissetmek, karamsarlıktır, sürekli ders çalışmaktır, kendi düşünceleriyle başbaşa kalmak, düşünüyor olmak, haklı olma hali ve Allah'la beraber olma hali"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcı üniversite öğrencilerinin yalnızlık konusunda oldukça farklı yaklaşımlara sahip oldukları gözlenmiştir. Bir öğrenci yalnızlığı *"Yalnız yaşamak değil, görüşmek istediğinde ya da bir aktiviteye katılmak istediğinde yanına kimseyi bulamamak"* biçiminde değerlendirirken, bir başkası da *"Bir derdin olduğunda yani bi sıkıntın olduğunda konuşacak kimsen yoksa o zaman yalnızsındır"* şeklinde tanımlamaktadır. Yalnızlık konusuna farklı bir açıdan yaklaşın bir başka öğrenci *"Mental olarak güçlü olan bireylerin yanlızlık teması ile alakalı bir sorunu olacağına inanmıyorum."* şeklinde düşündüğünü ifade etmiştir. Diğer taraftan yalnızlığın iyi olduğunu düşünen katılımcılar de vardır: *"Zaman zaman yaşanılan bu tarz yalnızlıkların kişiye yarar sağladığını düşünüyorum. Hayatla başa çıkabilme direncinizi ve kendinize güveninizi artırıyor diye düşünüyorum."*.

Katılımcıların sosyallik ve yalnızlık konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Berke: Yalnız hissettiğim hani gerek sosyal çevrem gerek romantik çevrem varken yalnız hissetmiyorum ama bunların eksikiliğinde yalnız hissettiğim oluyor. şu an yok..herşey yolunda şükür…yapacak bi ilgi alanının olması seni olumlu etkiliyor… evet yani yalnızlığa karşı hani yalnız olsamda bi şeyleri seversem bi ilgi alanım varsa onu yaparken hani mutlu olabiliyor bi insan yani yalnızlığı çok

hissetmiyor... yalnızlık o ayrı başına bi karamsarlıktır.yalnızlık yani böyle bi karasızlığı da getirir insdanı bi boşluk içine atar insanını yalnız kalması hani bi şeyleri paylaşamadığı zaman insan zaten dolup taşar .apayrı bir karamsarlıktır..

Batuhan*: Sosyalleşme insanlarla sosyalleşmeyi falan çok severim ailemle aramı iyi yani dışarıdan insanlar görüyor ailenle hani ne kadar iyi falan diyorlar ıı aileme vakit ayırırım bak ailemele beraber gezmeyi bir şeyler yapmayı çok severim onun dışında arkadaşlarıma daha çok vakit ayırırım sosyalleşirim dışarı çıkarız gezeriz beraber oturur ders çalışırız eee romantiklik anlamında da ya kişiden kişiye de değişir şimdi yani iyi olduğumu düşünüyorum o konuda insanlarla güzel ilişki kurabilirim mesela işte yeni bir yere gidiyorsun en kötü arabanın sanayiye götürüyorsun selamünaleyküm aleykümselam insanlarla muhabbet edelim ilişkileri olabildiğince düzeyli tutmaya çalışırım yani güzel yani insanlarla ilişkim öyle bir sıkıntım yok asosyallik falan öyle bir sıkıntım yok çok şükür*

Gökçe: Aslında bundan 2 yıl öncesine kadar yalnızlıktan nefret ettiğimi ve kendimle vakit geçirmeyi sevmediğimi düşünürdüm. Ama 2 yıl öncesinde yalnız yaşamak zorunda kaldığımda aslında kendimle vakit geçirmeyi çok sevdiğimi fark ettim. Çünkü çok özgürüm tekken! O süreden sonra gerçek yalnızlığın yalnız yaşamak değil, görüşmek istediğinde ya da bir aktiviteye katılmak istediğinde yanına kimseyi bulamamak olduğunu anladım. Bu durumda hiç olmadım. Ama bu sene yaşadığım varoluşsal kriz yüzünden muhtemelen çevremdeki insanların %90'ında aslında hiç hoşlanmadığımı, onlarla aynı dili konuşmadığımı fark ettim ve giderek onlara karşı tahammül seviyem azaldı. Yakın gördüğüm bir kaç kişi var ve evet onlar da olmasa boş kalabalığı saymaz ve yalnız olduğumu düşünürdüm.

Hikmet:İletişim konusunda güçlü olduğumu düşünüyorum. Duygusal anlamda katı olduğum bir süreçteyim. Yalnızlığa gelirsek; Kalbine dokunan insanlar olduğu sürece yalnız değilsinizdir bu konuda da dertli değilim

Melis: İlişkilerim tekdüze değil, dönem dönem, zaman zaman değişen bir durum bu. Yalnız kalmayı kendimle kalmak olarak düşünürsem bunu seviyorum, huzur buluyorum. Ancak ihtiyaç duyduğumda o şey-kişinin olmaması olarak düşünürsem bu durum beni rahatsız eder, üzer.

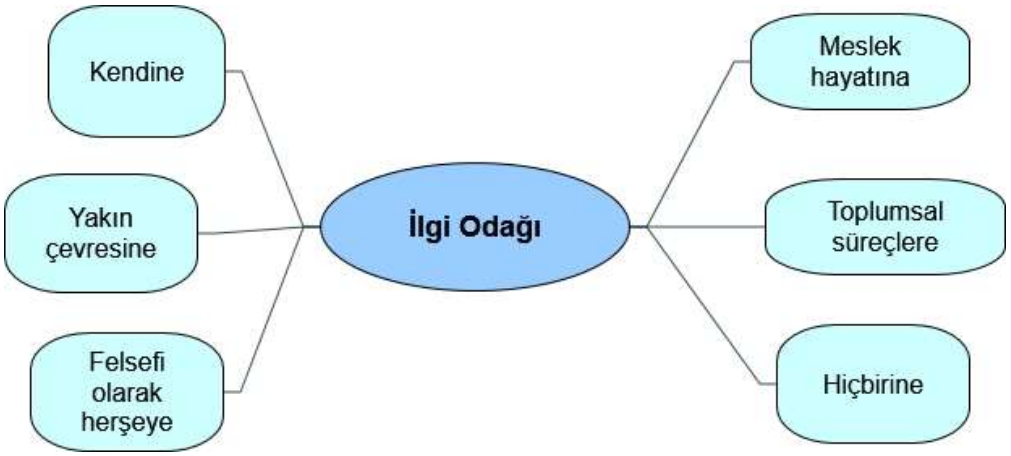
***Ramiz**: Yalnızlığı severim. Yalnızlık kafa dinlemektir, iç sesine kulak vermektir. Bu nedenle sosyal çevrem daha doğrusu yakın sosyal çevrem pek de geniş değildir. Daha samimi ve yakın arkadaşlarımla kaliteli zaman geçirmeyi severim. Bunun dışında boş aktivitelerden hoşlanmam. Zaten yalnız kalmayı da seviyorum. Kendine has güzel bir duygusu var.*

4.3.7. İlgi Konusundaki Bulgular

Çalışmaya katılan Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın yedinci teması olan "ilgi odağı" bağlamında on ikinci görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Görüşme sorusu *"Yaşamınızın bu döneminde daha çok kendinize mi çevrenize mi ya da örneğin toplumsal süreçler, felsefe gibi konulara mı odaklandığınızı düşünüyorsunuz?"* biçimindedir ve katılımcıların yetişkinliğe geçmeye hazırlandıkları bu aşamada ilgilerinin nelere yöneldiği konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda ilgi konusundaki görüşlerinin ilgi odağı grubunda toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu grup aynı zamanda bu temanın kategorisini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 8'deki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.8. KAtılımcıların yaşamla ilgili odaklandıkları konulara ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 8'de katılımcıların yaşamlarında ilgilerinin odağına hangi konuları aldıklarına yönelik ürettikleri kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan kategoriye yer verilmiştir. Katılımcıların ilgi odağının "kendine, yakın çevresine, felsefi olarak her şeye, meslek hayatına, toplumsal süreçlere" gibi kategoriler şeklinde olduğu görülmektedir. İlgi temasıyla ilgili bulgular aşağıda detaylandırılmıştır.

Katılımcılar yaşamda ilgi duydukları alanlar konusunda *"kendime, yakın çevreme, meslek hayatıma, toplumsal süreçlere, felsefi olarak hepsine ve hiçbirine"* kodlarını üretmişlerdir.

Yaşamın ilgi odağı konusunda bir öğrenci *"Birey toplumdan, felsefeden veya içinde yaşadığımız düzenden bağımsız bir parça olmadığı için, net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığına inanıyorum"* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Hayatımın hiçbir döneminde sadece bir "şeye" odaklandığım bir dönem olmadı Bu dönemde de tam olarak "şu" ya da "bu" diyemem"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Katılımcıların yaşamdaki ilgi odağı konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Rukiye: İş bulma gelecek aynen bunlar var en çok gündemde şu an akademik hayat

Burçak: Şu anda toplumsal süreçlere odaklanmış durumdayım. Bu virüs salgınının bir an önce bitmesi, belirsizliklerin ve hastalıkların ortadan kalkması ve tekrar eski halimize dönme özlemindeyim

Cemre: Kendime ve yakın çevreme odaklanıyorum diyebilirim. Ama sorduğunuz iki şeyin de iç içe olduğunu düşünüyorum. Toplumsal süreçler, bizi ve çevremizi dönüştürmüyor mu? Onlardan etkilenerek kendi çevremizi düzenliyoruz.

Gökçe: Hayatı çok daha derin ve eklektik (çok boyutlu) şekilde tanımlamaya çalışıyorum. Bilim alanlarının belki de hepsine hep ilgi duymuştum ve öğrenmeyi severim. Bu zamanlar insan ilişkilerine daha derin bakıyorum ama sanırım

Hikmet: Daha çok kendime odakladım. Ama genel olarak araştırmayı sevdiğim için çoğu konuyla iç içeyim diyebilirim.

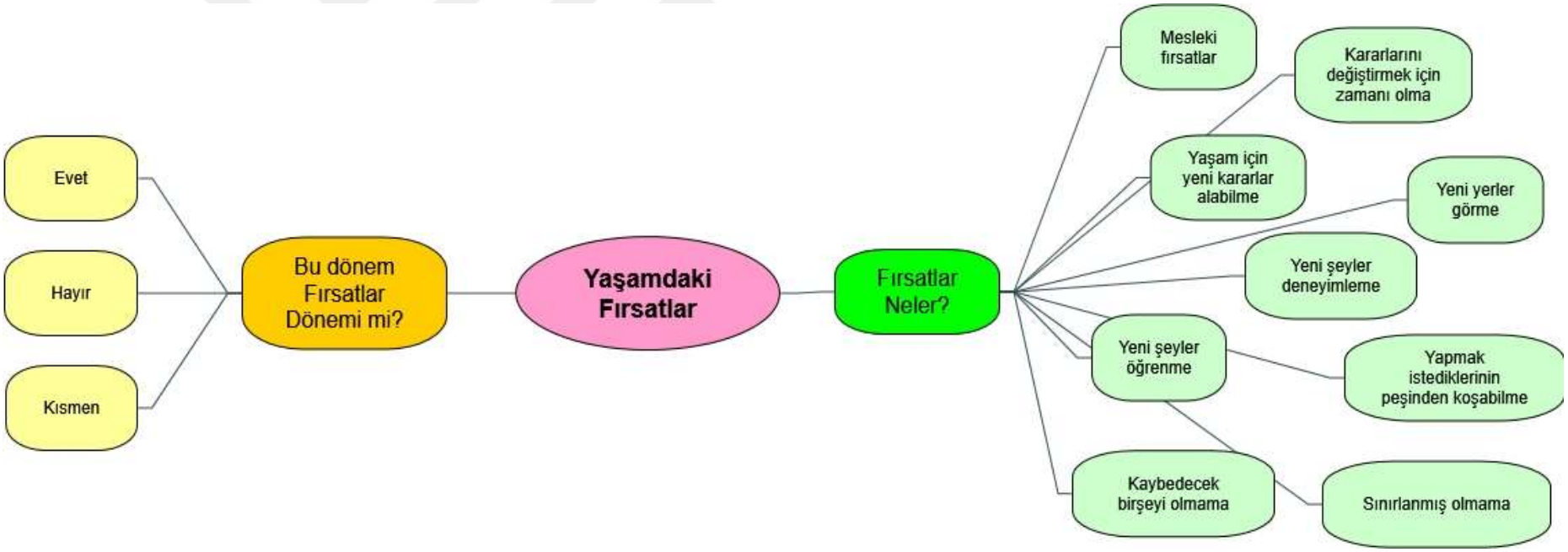
Mete: Bu noktada bu tip kesin bir ayrımın yapılabilmesinin mümkün olmadığına inanıyorum. Birey toplumdan, felsefeden veya içinde yaşadığımız düzenden bağımsız bir parça olmadığı için, net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığına inanıyorum.

4.3.8. Fırsatlar Konusundaki Bulgular

Çalışmaya katılan ve Ankara'daki üniversitelerde lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcı katılımcılara, çalışmanın sekizinci teması olan "fırsatlar" bağlamında on üçüncü görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Görüşme sorusu *"Hayatınızın bu dönemi sizin için bir fırsatlar dönemi olarak tanımlanabilir mi? Cevabınız evetse ne tür fırsatlar?"* biçimindedir ve katılımcıların yetişkinliğe geçiş sürecinde önlerine çıkan fırsatlar ve bunları değerlendirme durumları konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda yaşamda karşılaşılan fırsatlar konusundaki görüşlerinin fırsatlar grubunda toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu grup aynı zamanda bu temanın kategorisini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 9'daki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.9. Katılımcıların fırsatlar dönemi konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 9'da katılımcıların yetişkinlik dönemine geçiş sürecini bir fırsatlar dönemi olarak görüp görmedikleri ve önlerine çıkan fırsatları değerlendirebilme durumlarına yönelik ürettikleri kodların bir araya getirilmesiyle oluşturulan kategoriye yer verilmiştir. Konuya ilişkin buğular fırsatlar kategorisi şeklinde detaylandırılmıştır.

Katılımcılar, yaşamın bu dönemde kendilerine sunduğu fırsatlar konusunda *"mesleki fırsatlar, kararlarını değiştirmek için zamanı olma, yaşam için yeni kararlar alabilme, yeri yerler görme, yeni şeyler deneyimleme, yeni şeyler öğrenme, yapmak istediklerinin peşinden koşabilme, kaybedecek bir şeyi olmama ve sınırlanmış olmama"* kodlarını üretmişlerdir.

Yaşamın kendilerine sunduğu fırsatlar konusunda iki öğrenci *"Karar vererek hayatımı şekillendirmek gibi bi fırsat var önümde"* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Önümde bir sürü fırsat var istediğimi seçebilirim"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bir başka öğrenci de konuya farklı bir açıdan yaklaşarak "Bazı kararları değiştirmek için hala zamanımız var (iş, mekân vb.)" diye görüşünü belirtmiştir.

Katılımcıların yaşamın kendilerine sunduğu fırsatlar konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Rukiye: Evet düşünüyorum çünkü hem yaşımız itibariyle hem de işin falan olmamasından dolayı zamanın daha kullanılabilir olduğunu düşünüyorum): Evet aynen Yani sorumluluğum o kadar çok değil okula gitmesem de olur devamsızlık haklarımız var falan filan

Semih: Eee tabii yani bir şeyler bitiyor bir şeylere başlıyor okul bitti çünkü ya fırsat olacak Allah'ın izniyle Yok Bir ekonomik özgürlüğün yoktu kafamdakileri şimdi mesela aslında Medine'ye gitmem var orada bir hurma işi yapma var mesela şimdi mesela yapabilirim Allah'ın izniyle Okul stajı tabii): Şu sınavların bitmesiyle işte diplomayı alayım ondan sonra Allah kerim ya Aynen

Cemre: O şekilde tanımlayabiliriz. Bazı kararları değiştirmek için hala zamanımız var gibi. Çalışma yeri, yaşanılan şehir veya ülke.

Gökçe: İşte ben de tam olarak bunu çok fazla sorguluyorum. Tabii ki yaşımın verdiği enerji ve çalışmadığım için zamanım görece fazla. Karar vererek hayatımı şekillendirmek gibi bi fırsat var önümde evet ama biliyorsunuz bu ciddi bir sorumluluk ve bu nedenle sendromlar yaşatabiliyor insana

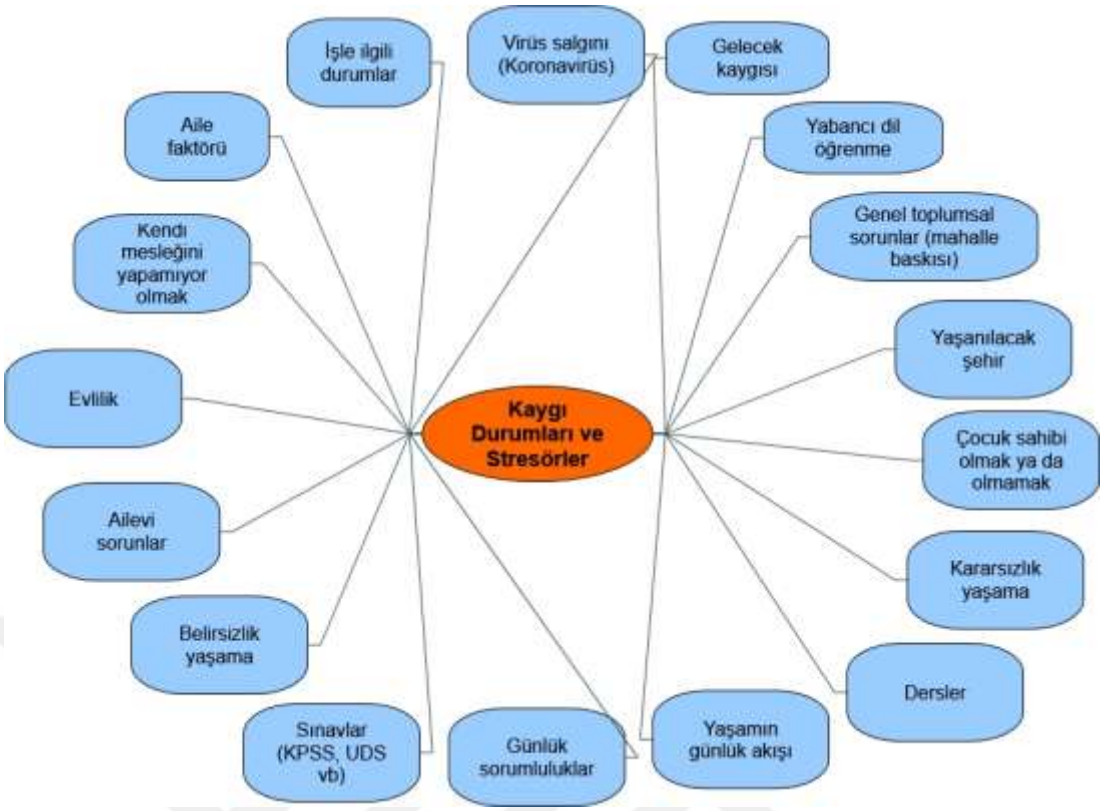
Hikmet: Kısmen. Çünkü bu dönemde vereceğim kararlar hayatımın geri kalanını etkileyeceğini düşünüyorum

4.3.9. Kaygı ve Stres Konusundaki Bulgular

Çalışmaya katılan Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın dokuzuncu teması olan "kaygı ve stres" bağlamında on dördüncü görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Görüşme sorusu *"Yaşamınızın bu döneminde sizi kaygılı ya da stresli hissettiren durumlar var mı? Varsa neler? Bu durumlardaki duygu ve düşünceleriniz nelerdir?"* biçimindedir ve katılımcıların yetişkinliğe geçmeye hazırlandıkları bu aşamada yaşadıkları kaygı ve stres durumları konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda kaygı ve stres konusundaki görüşlerinin kaygı durumları ve stresörler grubunda toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu grup aynı zamanda bu temanın kategorisini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 10'daki grafik oluşturulmuştur:

Şekil 4.10. Öğrencilerin kaygı ve stres konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 10'da katılımcıların yetişkinliğe doğru yol alırken yaşamın kendilerine yaşattığı kaygı ve stres durumlarından yola çıkarak oluşturulan kategoriye yer verilmiştir. Kategoriye ilişkin bulgular takip eden kısımda detaylandırılmıştır.

Katılımcılar, yaşamın bu dönemde kendilerine hissettirdiği kaygılar ve stres faktörleri konusunda *"Virüs salgını (Koronavirüs), işle ilgili durular, aile faktörü, gelecek kaygısı, yabancı dil öğrenme, genel toplumsal sorunlar (mahalle baskısı), kendi mesleğini yapamıyor olmak, yaşama ilişkin etkisiz olduğunu hissetmek, yaşanılacak şehir, evlilik, çocuk sahibi olmak ya da olamamak, sağlık sorunları yaşama düşüncesi, ailevi sorunlar, kararsızlık yaşama, belirsizlik yaşama, dersler, sınavlar (kpss, üds vs), yaşamın günlük akışı ve günlük sorumluluklar"* kodlarını üretmişlerdir.

Yaşamın kendilerine yaşattığı kaygılar ve karşılarına çıkan stresörler konusunda bir öğrenci *"Mesleğimi seviyor ve icra etmek istiyorum. Mesleğimi yapamıyor olmak, insanı etkisiz eleman durumuna getiriyor bu sebeple kaygı ve stres hat safhaya çıkıyor."* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Sağlık sorunları. Ailevi sorunlar üst düzey kaygı ve strese yol açtı bende. Bu süreç benim*

hayallerimi ciddi anlamda öteledi ve ilerleyişimi engelledi." şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Katılımcıların yaşamın kendilerine yaşattığı kaygılı ve stresli durumlar konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Hümeyra: yani dille ilgili endişelerim var. yani dil puanım olursa biraz daha rahatlayacağım gibi. yani batıya değil doğu ya dediğin gibi yöneldim. lisede Arapça dersleri aldık ama şekillenmedi kafamda yani dil konusunda emin olamıyorum. yani galiba oturtamadım özellikle hangi dil benim için daha faydalı olur parça galiba daha faydalı. çünkü çalıştığım lehçe de çok fazla. parça kilim ama Türkiye'de de çok fazla var ama ole ilçelerde çok daha fazla yani şu anda kaygılı olduğum şey sadece bu

Mete: Genel toplumsal sorunlar ve bu sorunların yarattığı fiziksel , ruhsal ve kültürel baskılar.Bknz:Mahalle baskısı , toplu utandırma hareketleri (shaming kültürü),

Melis: Nerede, ne yapmak ve kimlerle bir arada olmak konusunda kendimi henüz bulamadığımı düşünüyorum ve bunlar üzerine düşündüğüm zaman stres yaşamama neden oluyor. Burada kastettiğim şeyler, iş, yaşanacak şehir, aileyle-ayrı yaşamak, evlilik-evlenmemek, bazen çocuk sahibi olmak-olmamak, olmazsa ileride pişmanlık duyup-duymama gibi konular. Üzerine düşünüyorum ancak net olarak bir sonuca varamadığım için konuyu anlık olarak kapatıyorum sonra başka bir zaman tekrar düşünüyorum, süreç böyle devam ediyor

Ecrin: Ailemdeki ve kendimdeki sağlık sorunları sebebiyle her an bir şey olabilir kaygısını taşıyorum ve bu durumla olabildiğince baş etmeye çalışıyorum. Hayatımın son 2 yılındaki ailevi sorunlar üst düzey kaygı ve strese yol açtı bende. Ancak yavaş yavaş bu durumlardan kurtuluyorum. Bu süreç benim hayallerimi ciddi anlamda öteledi ve ilerleyişimi engelledi. Bu da ben de hem durumun kendisi sebebiyle hem de hayallerim ertelendiği için iki türlü bir kriz yarattı. Ancak aldığım psikolojik destek ve kendi bireysel motivasyonum sayesinde şu an daha iyi durumdayım ve toparlıyorum.

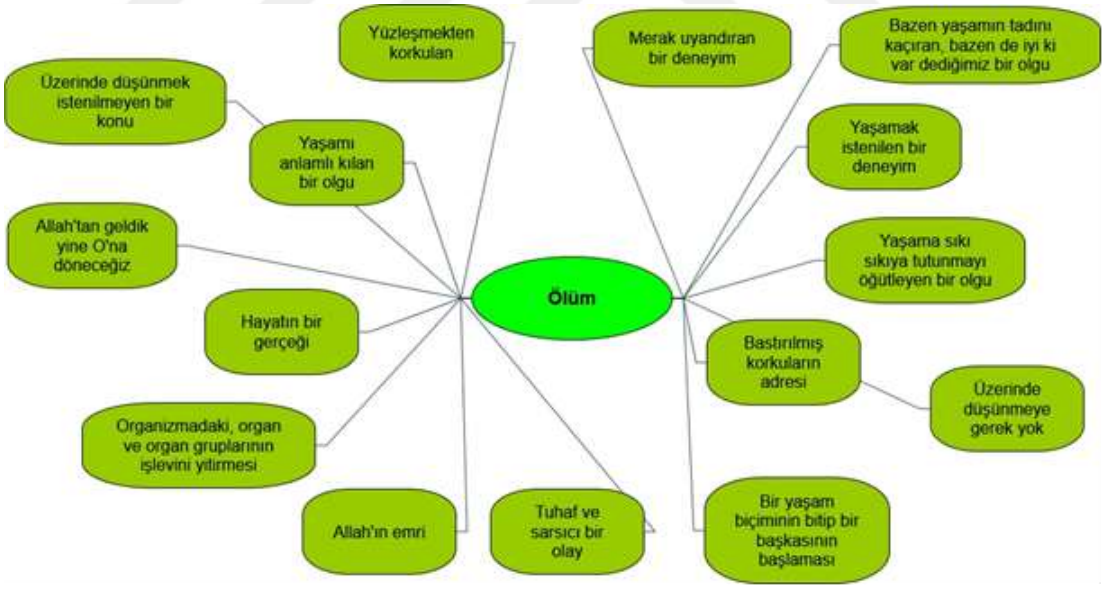
Ramiz: Kararsızlık başlı başına kaygı yaratan bir durum. Belirsizlik de öyle. Bunun dışında spesifik bir durumun beni kaygılandırdığını söyleyemem

4.3.10. Ölüm Konusundaki Bulgular

Çalışmaya katılan Lisans, yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören katılımcılara, çalışmanın onuncu teması olan "ölüm" bağlamında on beşinci görüşme sorusu yöneltilmiştir.

Görüşme sorusu *"Ölüm ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?"* biçimindedir ve katılımcıların birer yetişkin adayı olarak ölüm konusundaki görüşlerini almaya dönüktür.

Katılımcıların görüşme kayıtlarına yönelik yapılan içerik çözümlemesi sonucunda ölüm konusundaki görüşlerinin ölüm grubunda toplandığı gözlenmiştir. Oluşan bu grup aynı zamanda bu temanın kategorisini oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerinden yararlanılarak Şekil 11 oluşturulmuştur:

Şekil 4.11. Katılımcıların ölüm konusuna ilişkin oluşturduğu kodlar.

Şekil 11'de katılımcıların ölüm konusunda ürettikleri kodları içeren ölüm kategorisine yer verilmiştir. Kategoriye ilişkin bulgular "On üçüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular" kısmında detaylandırılmıştır.

Katılımcılar, ölüm konusunda *"Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz, Bazen yaşamın tadını kaçıran, bazen de iyi ki var dediğimiz bir olgu, Yüzleşmekten korkma, Yaşamı anlamlı kılan bir olgu, Üzerinde düşünmeyi istemediğim bir konu, Hayatın bir gerçeği, Allah'ın emri, Organizmadaki, organ ve organ gruplarının işlevini yitirmesi, Tuhaf ve sarsıcı bir olay, Bir yaşam biçiminin bitip bir başkasının başlaması, Üzerinde düşünmeye gerek yok, Bastırılmış korkuların adresi, Yaşama sıkı sıkıya tutunmayı öğütleyen bir olgu, Yaşamak istenilen bir deneyim, Merak uyandıran bir deneyim"* kodlarını üretmişlerdir.

Ölüm konusunda bir öğrenci *"Kendimin ve sevdiklerimin olabildiğince acısız ve hayırlı bir şekilde bunu yaşamalarını istiyorum."* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Bu dünya gelip geçici o yüzden çok da takmaya gerek yok gibi duruyor ama bide diyorsun ki sonuçta şu anını düşünüp geleceği düşünüyorsun bu yüzdende daha sıkı tutunuyorsun"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Başka bir öğrenci de ölümü şöyle tanımlamaktadır: *"Biyolojik olarak vücut içinde ki organizma, organ veya organ gruplarının işlevini yitirmesi sonucu her canlının bir gün karşılaşacağı doğa olayı".*

Katılımcıların ölüm konusundaki görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

Batuhan: ölümle ilgili ne düşünüyorum yani bence inşaat sektörü ölmez bi sektör bunu bir söyleyim en başta inşaat sektörünün ölme ihtimali yok bence yani neden şimdi şey başladı işte dönüşüm projeleri falan başladı bu böyle bir yirmi sene sonra tekrar başlayacak bunlar en kötü yol yaptıracaklar köprü yaptıracaklar yani inşaat sektörünün üst sınırı sonu yok onun için eee seviyorum bölümümü ölmez bir sektör ha canlıların ölümü vallahi o konuda bi düşüncem yok abi onlara uzağım bak vallahi insan vicdanı bi sızlıyor bi böyle deyince

Kevser: Ölümle ilgili ne düşünüyorum ya bence gençler daha az korkuyordur ölümden ya yaşlılar daha çok bastırmak istiyordur ölüm korkusunu yani daha fazla kuramazsın İbadet Anlık bir şey ya andan ibaret ya bir nefes yani olmadığında yoksun Geliyorum

Rukiye: Ölümle ilgili bazen tamam zaten öleceğiz bir şeyler rahat olabilirim salabilirim diyorum ama bazen de sonuçta yani ölcez zaten bu dünyayı

değerlendirmenin gerekli olduğunu düşünüyorum ama iki uçlu Yani tam böyle her şeyi salmakla salmamak böyle çok sıkı durmak arasında gidip gelen bir şey bence Yani nasıl desem sonuçta öleceğiz gideceğiz bir diğer tarafa inanıyoruz ondan sonra o yüzden bi insan düşünüyor hani zaten bu dünya gelip geçici o yüzden çok da takmaya gerek yok gibi duruyor ama bide diyorsun ki sonuçta şu anını düşünüp geleceği düşünüyorsun bu yüzdende daha sıkı tutunuyorsun işte onu yapmalıyım bunu yapmalıyım falan Katıyor manevi yönden katıyor yani ölecem o yüzden Aynen evet evet öyle demek istedim

Semih: Senin için ya kesinlikle tatmak istediğim bir deneyim ya anlıyor musun korkuyorum da ben ne olacağını bilmiyorum yani ha cennet cehennem ayrı bir boyut ben ölümün kendisinden korkuyorum yani çünkü hiç yaşamadım yani mide ağrısı gibi mi kalp sıkışması gibi bir nefes alamıyorsun mesela melekler nasıl gelecek canımı nasıl alacaklar ondan sonraki hayatı hemen adapte olabilecek miyim kimleri görebileceğim mesela ruhun salınacak mı gezebilecek miyim mesela ölüm böyle bir şey yani yoksa öldük bilincimiz kapandı yok o gün ne keskindir senin gözün buyuruyor kuran da

Burçak: Allahtan geldik, yine O'na döneceğiz. Ölüm bazen insanın tadını kaçıran, bazen de neyse ki ölüm var dedirten iki uçlu bir durum. Herkes gibi bende ölmekten korkuyorum, çünkü cenneti garantilemek gibi seçeneğimiz yok. Allah hepimize hayırlı imanlı ölüm nasip etsin…

5. TARTIŞMA

Karma tip araştırma deseninde yürütülen bu çalışmada Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora bölümlerinde öğrenim gören ve yaşları 20 ila 27 arasında değişen öğrencilerin beliren yetişkinlik konusundaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 18 öğrenci katılmıştır. Öğrencilere Yaşam görüşü ölçeği uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde katılımcıların yaşam görüşü ölçeğinden elde ettikleri ortalamanın yüksek düzeyde olduğu ve yetişkinlik konusunda en fazla *kendine yeterli olmayı* ön plana çıkardıkları gözlenmiştir. Diğer taraftan katılımcıların yetişkinliğe ilişkin görüşlerinin cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, birlikte yaşadıkları kişilere, çalışıp çalışmamalarına, kendilerini birer yetişkin olarak görüp görmemelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Buna dayalı olarak, katılımcı üniversite öğrencilerinin yaşam görüşleri üzerinde cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, birlikte yaşadıkları kişilere, istihdam durumlarına ve yetişkinlik düşüncesine göre anlamlı düzeyde değişmediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin yaşam görüşünden aldıkları puanların eğitim düzeyi, birlikte yaşanılan kişiler, istihdam durumu ve yetişkinlik kriterleri arasında anlalı bir fark bulunmamasının nedeni temelde araştırmanın nitel ağırlıklı olması nedeniyle katılımcı sıyasının az olması ve normal dağılım göstermemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Bununla birlikte katılımcıların tamamının lisans ve lisansüstü eğitimine devam eden üniversite öğrencilerinden oluşması da bu sonucu etkilemiş olabilir. Atak (22) yaptığı çalışmada demografik özelliklerin beliren yetişkinliğin yaşanmasında önemli bir değişken olduğunu, örneğin katılımcıların yaşam görüşü ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyete ve istihdam durumuna göre değiştiğini tespit etmiştir. Buna karşın Vural Yüzbaşı (23) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğunu belirtirken eğitim düzeyi ve istihdam durumunun beliren yetişkinliğin yaşanıp yaşanmamasında etkili olmadığını bulmuştur. Bu alanda bir görüş birliği olmamasına karşın konunun daha makro boyutta incelenmesini gerektirecek durumların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAtılımcılara araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan görüşme formu kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde öğrencilere

15 soru yöneltilmiştir. Görüşme dökümleri incelenerek öncelikle çalışma sorularıyla ilişkili olacak biçimde on tema oluşturulmuştur. Devamında öğrencilerin görüşleri arasındaki benzerlikler incelenmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğrencilerin beliren yetişkinlik konusuna ilişkin görüşleri genel olarak birbirine benzer olmakla birlikte iki genel gruba ayrılmıştır. Birinci grupta doktora ve yüksek lisans öğrenimi gören öğrenciler yer alırken, ikinci grup görece olarak karmadır. İkinci grupta lisans öğrencileri ağırlıklı olmak üzere, doktora ve yüksek lisans öğrencileri de bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan tüm bireylerin araştırma konusuyla ilgili görüşleri bir arada değerlendirildiğinde, görüşmelerde öne çıkan konu ve kavramlar seçilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede katılımcıların çalışma konusunda en fazla kullanmayı tercih ettikleri kavramların alfabetik olarak "Aile, Amaçlar, Arayış içinde olma, Belirsizlik yaşama, Boşlukta hissetme, Duygusal eğilimler, Ekonomik bağımsızlık, Evlilik, Fırsatları değerlendirme, Geleceğe hazırlanmak, Hayal kurmak, İlgilerinin odağına bakmak, İnanç, İş planları yapma, Karar alabilme, Kararsızlık yaşama, Kariyer hedefi, Kaygı taşıma, Meslek planları yapma, Ölümü düşünme, Özgürlük, Sorumluluk, Sosyal konulara odaklanmak, Sosyalleşme arayışında olma, Stres, Toplumsal etkiler, Yalnızlık, Yaşama dönük ilkeler, Yeni durumlara uyum sağlama ve Yetişkinlik" " konularında olduğu görülmüştür.

Katılımcı üniversite öğrencilerinin beliren yetişkinlik konusunda ürettikleri ikincil kodlar birleştirilerek birincil kodlar oluşturulmuştur. Birincil kodlar temalarla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Çalışmanın ilk teması yetişkinlik konusundadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri içinde bulunulan dönem ve yetişkinliğin ölçüsü kategorilerinde toplanmıştır. Katılımcıların genel olarak varoluşsal *krizin en fazla yaşandığı bir dönem* olarak gördükleri söylenebilir. Kimi katılımcılara göre de bu dönemde *"Her an her şey olabilir, her şey değişebilir, her şey baştan başlayabilir."*.

Katılımcıların yaşamın içinde bulunulan dönemi konusunda "yeni iş, iş bulma evresi, yeni arkadaşlıklar, ilave sorumluluklar, yalnızlık, planlı, düzenli, dengelenmiş, geçiş dönemi, varoluşsal kriz dönemi, boşluk, etkisizlik ve çaresizlik,

kararsızlık, belirsizlik, kaygı dönemi, gerçek yaşam koşullarıyla baş başa kalma, kaygan bir zemin, gelişmekte olunan bir dönem" kodlarını oluşturmuşlardır.

Kimi katılımcılar bu dönemi "yeni" bir dönem olarak görmekte ve bu döneme yönelik olarak *iş bulma, yeni arkadaşlar edinme, yeni sorumluluklarla baş başa kalma* konuları öne çıkarırken, kimileri de bu dönemi bir *geçiş dönemi* olarak nitelemektedir. O nedenle bu dönemde *her şeyin netleştiği ve düzene girdiği, kariyer basamaklarının başladığı ve hayatın dönüm noktası* olduğu görüşünde olan katılımcılar da bulunmaktır. Diğer taraftan kimi katılımcılar için ise bu dönem bir *belirsizlik, kararsızlık, geleceğe yönelik kaygı, karmaşanın hâkim olduğu kaygan bir zemin, boşluk, etkisizlik ve çaresizlik dönemi* olarak nitelenebilir.

Kimi katılımcılar bu dönemi "kendi kendine yetme ve sorumlulukları üstlenme" dönemi olarak görmektedirler. Yanı sıra katılımcılara göre bu dönemde "insanın genel olarak karakter ve yapısı oturmuş olur" ve yaşama ilişkin "belirsizliklerin ortadan kalkmış ve yeni yaşam dönemi tam olarak başlamış olmak" yetişkin olmanın başlangıcı sayılabilir. Bir katılımcıya göre yetişkinlik bir yönüyle "kâmil insan" olabilmektir: "Yetişkinlik dinde kemal olmaktır yani nasıl dünyayla ahireti bir arada götürebilen ibadetlerini eksiksiz yapabilen", "Olgunluk her şeyi taşları yerli yerine oturan kemal olmaktır yani insanı kamil olmaktır yani bana göre böyle".

Üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmalarda, öğrencilerin; Amerika'da %63 ila %72'sinin (7); Kanada'da %53 ila %66'sının (110); Çek Cumhuriyeti'nde %70'inin akt(111); Romanya'da % 50'sinin (112) ve Avusturya'da %55'inin (113) kendilerini bazı yönlerden yetişkin, bazı yönlerden ise hala yetişkin hissetmedikleri sonuçlarına ulaşılmıştır. Arnet de 18-25 yaşlarındaki beliren yetişkinlerle yaptığı çalışmada "Yetişkinliğe eriştiğinizi hissediyor musunuz?" sorusuna cevabı % 60 oranında "hem evet, hem de hayır" şeklinde olduğunu ortaya koymuştur (9). Atak (22) Türkiye'de yaptığı çalışmada 19-26 yaş grubundaki katılımcılarla yaptığı çalışmada bu oranı % 61,8 olarak bulmuştur. Bu çalışmada da katılımcıların büyük çoğunluğunun 14 kişi kendilerini bazı yönlerden yetişkin gibi hissederken bazı yönlerden yetişkin olarak hissetmediğini belirtmiş ve bu durumun genel olarak bireylerin içinde bulunduğu dönem ile yetişkinlik kriterleriyle ilgili olduğu, yetişkinlik kriterleri ile içinde bulunulan durum arasındaki makasın dar ya da geniş

olmasına göre yetişkin hissedip etmeme durumunun değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

Çalışmanın ikinci teması özgün yaşam konusundadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri özgün yaşam görüşü ve kimlik oluşumunu etkileyen faktörler ve özgürlük kategorilerinde toplanmıştır. Katılımcılar kimliği oluşturan temel faktörler konusunda genel olarak yetişme tarzı, toplum ve inanç konularını örnek vermektedirler.

Katılımcılar özgün yaşam görüşü ve kimliği etkileyen temel faktörler konusunda "deneyimler, yetişme tarzı, okunan kitaplar, öğrenim görülen alan, yapılan iş, toplum, kültür alışverişi, özgürlük, dürüstlük ve saygı kavramları, sorumluluk alabilmek, özeleştiri yapabilmek, doğuştan gelen özellikler, etnik köken, inanç, çevre, öğretmenler, Türklük, Atatürk, toplumun önyargıları, vahiy" kodlarını oluşturmuşlardır.

Kimi katılımcılar tutarlı ve özgün bir yaşam biçimi oluşturma konusunda kendinden emin görünürken, kimi katılımcılar de bu konuda "planlama yapmakla birlikte planlarını uygulamaya geçirme" konusunda kimi sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Katılımcılar kültür alışverişi yoluyla kimlik oluşumunun temellerinin atılmaya başlandığını, kimileri de doğuştan sahip olunan kimi özelliklerin kimlik inşasında etkili olduğunu düşünmektedir. Yanı sıra inancın kimlik inşasında önemli bir faktör olduğunu düşünen katılımcılar de bulunmaktadır.

Katılımcılar özgürlük konusunda genel olarak ekonomik özgürlük ile kendi istediklerini yapabilmeyi örnek vermektedirler. Katılımcılar özgürlük konusunda "kafanın ve vicdanın rahat olması, kararını savunabilmek, sabit fikirlerden kurtulmak, yalnızca kendini düşünmek değil, ekonomik bağımsızlık, düşüncelerini eyleme geçirebilmek, istemediğini yapmama, sorumluluklarını üstlenebilme, hayal edilenler ile yapılanlar arasındaki makasın açısı, safsata, özfarkındalık, kendini rahat hissedebilme, düşüncelerine, kararlarına müdahale edilmeme, bir şeye bağımlı olmama, isteklerinin önünde engel bulunmaması, kollarına zincir vurulmaması" kodlarını oluşturmuşlardır.

Kimi katılımcılar özgürlüğün *"insanın kendi gibi olabilmesini", "kendinin farkına varmasını, özfarkındalığı"* ifade ettiğini düşünürken, kimileri de özgürlük

için *"her zaman istediğimizi yapmamız olarak düşünülmemeli aynı zamanda istemediğimi de yapmama hakkımın olmasıdır özgürlük"* demektedir. Bunun yanında özgürlüğün *"sorumluluğu"* da beraberinde getirdiğini düşünmektedir. Kimi katılımcılar *"Hayal ettiklerimizle yaşadıklarımız arasındaki makas ne kadar kapalıysa o kadar özgür olunabileceğini"* düşünürken, kimileri de *"bağımsız olarak düşünebilmeyi sonrasında bu bağımsız düşünce sonucunda ortaya çıkanları eyleme dökebilmeyi"* özgürlük olarak nitelemektedir.

Çalışmanın ikinci teması olan özgün-otantik yaşam temasının özgürlük ve kimlik ile ilgili olduğu görülmektedir. Literatürde beliren yetişkinlerle yapılan çalışmalarda Arnet (2) Amerikalı bireylerin, Sirsch ve diğ. (113) Avusturyalı bireylerin, Nelson ve diğ. (114) Çin'de yaşayan üniversite öğrencilerinin bağımsızlık kriterine yüksek oranda vurgu yaptığını ortaya koymuştur.

Çalışmanın üçüncü teması sorumluluk konusundadır. Katılımcılar özgürlük konusunda genel olarak *varoluşsal ödevleri* yerine getirmeyi örnek vermektedirler. Katılımcılar sorumluluk konusunda "diğer varlıklardan ayrı olarak düşünce yeteneğini kullanmak, kitap okuyarak varlığını sorgulama, varoluşsal ödevleri yerine getirmek ve inançlı olmanın gereklerini yerine getirme" kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında her ne kadar yetişkinlik dönemine geçiş yapıyor olsa da *"sorumluluk almaktan hoşlanmayan"* katılımcılar bulunmakla birlikte, sorumluluk almanın bu dönemin bir gereği ve doğal bir sonucu olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Bunun yanında katılımcıların genel olarak yetişkin olmaya geçişin avantajlarını kullanmak istemekle birlikte sorumluluk alma konusunda aynı isteği duymadıkları söylenebilir.

Arnett'e göre beliren yetişkinlik döneminde görülen "kendine odaklanma" durumu bir bencillik olarak değil, bireylerin kimlik keşfinde bulunduğu sağlıklı ve geçici bir durum olarak tanımlanmalıdır (9). Bu araştırmada da katılımcıların görüşleriyle elde edilen üçüncü temanın sorumluluk ve kodların ise; diğer varlıklardan ayrı olarak düşünce yeteneğini kullanmak, kitap okuyarak varlığını sorgulama, varoluşsal ödevleri yerine getirmek, inançlı olmanın gereklerini yerine getirme şeklinde farklılık gösterdiği ve bireylerin hayatın anlamı, varoluş ve kimlik keşfi süreçlerinde aktif roller üstlendikleri söylenebilir.

Çalışmanın dördüncü teması kararsızlık ve boşlukta hissetme konusundadır. Katılımcıların yetişkinliğe geçiş döneminde yaşanan kararsızlıklar ve kendini arada ya da boşlukta hissetme konusundaki görüşlerinin kararsız hissedilen alanlar, yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık, arada kalmış hissetme ve kararsızlığın neden olduğu duygular kategorilerinde toplandığı gözlenmiştir

Katılımcılar kararsız hissettikleri alanlar konusunda genel olarak gelecek konusunu örnek vermektedirler. Katılımcı katılımcılar kararsızlık hissettikleri alanlar konusunda "vicdan ve konforun çatıştığı zamanlar, meslek seçiminde, eğitim hayatının tercihinde, kendi alanında ya da başka alanlarda çalışmak, evlilik, yaşamak istenilen yer ve gelecek kurgusu" kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında içinde bulundukları döneme ilişkin kararsızlık hissedenlerin oranı, kararsızlık hissetmeyenlerden daha fazladır. Kararsızlık hissetmediğini düşünen katılımcılardan kimileri "Allah'a dayandım" diyerek sorumluluğu kendi üzerlerinden atmaya çalışarak kadercilik anlayışına sığınma eğilimi gösterdiği izlenimi edinilmiştir. Katılımcıların karsızlık yaşadıkları konular arasında en dikkat çekeni *"vicdanı ve konforu çatışınca"* hangisi tercih edeceğine ilişkin kararsızlık yaşamakla ilgili olduğu söylenebilir.

Katılımcıların yaşama ilişkin arayışta olunan konular ve yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık kategorileriyle ilgili olarak, yaşama ilişkin arayışta oldukları konular en çok *ekonomik özgürlük ve kariyer* konularında yoğunlaşmaktadır. Yanı sıra yaşamın farklı alternatifleri içerisinde kararsızlık yaşadıkları konulara arasında da mesleki kariyer ile varoluşu anlamlandırmak ilk sıralarda gelmektedir.

Katılımcılar yaşama ilişkin arayışta olunan konularla ilgili olarak "eğitim, aşk, hemen birçok konu, meslek, ekonomik özgürlük ve kariyer" kodlarını, yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık konusunda da "eş, varoluşu anlamlandırmak, mekân tercihi, yaşanılan şehir tercihi, iş, akademik kariyer ve mesleki kariyer" kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında sayılan konular ile ilgili arayış içerisinde olanlar sayıca daha fazladır. Katılımcı katılımcılar arasında eğitim konusunda arayış içerisinde olduğunu, yaşamanın kalan kısmının buna bağlı olduğunu ve eğitim konusunda

planlar yaptığını söyleyenler bulunduğu gibi arayışının aşk konusunda yoğunlaştığını ifade edenler de bulunmaktadır. Diğer taraftan en fazla arayış yapılan konulardan biri de meslek ile ilgilidir. Katılımcıların icra edecekleri meslekle ilgili kaygılar taşıdıkları, acaba öğrenim gördükleri meslekte çalışabilirler mi yoksa başka bir alanda iş göreceklerini bilemedikleri, o nedenle meslek konusunda arayış içinde oldukları söylenebilir. Diğer taraftan meslek konusunda net çizgisi olduğunu ve bunu değiştirmeyi düşündüğünü ifade edenler de gözlenmiştir.

Yaşamın farklı alternatifleri için kararsızlık konusunda öğrenci görüşleri incelendiğinde katılımcıların genel olarak karşılarına farklı alternatifler çıktığında kararsızlık yaşadıkları bunun da hemen birçok konuyla ilgili olabildiği gözlenmiştir. Kimi katılımcıları nasıl bir eş alacakları konusunda kararsızlık yaşarken, kimileri de nasıl bir insan olacağının kaygısını taşımaktadır. Katılımcılar arasında yaşamayı düşündüğü şehir konusunda kararsızlık yaşayanlar da bulunmaktadır. Kararsızlık durumunu daha az yaşayan katılımcıların ise seçenekler arasında kolay başarılabilecekleri tercih etme eğiliminde olmakla birlikte yine de kararsızlık yaşadıkları gözlenmiştir.

Arada kalmış hissetme ve kararsızlığın neden olduğu duygular kategorileriyle ilgili olarak çalışmaya katılan katılımcılar arasında kendisini ergenlik, yetişkinlik ve bağımlılık konularında arada hisseden katılımcılar olduğu gibi böyle bir hisse kapılmayanların da bulunduğu söylenebilir. Katılımcılar arasında ergenlik, yetişkinlik ve bağımlılık konularında kararsız kalmanın, arada görmenin neden olduğu duygular ve hisler konusunda daha çok "yeni dönemle birlikte ortaya çıkan koşullara yönelik olarak baş edebilir miyim" görüşünün ön plana çıktığı söylenebilir.

Katılımcılar ergenlik, yetişkinlik ve bağımlılık konularında *"ağlama isteği, paniklemek, inatla başarmaya çalışma isteği, aile ilişkilerinde çocuksu davranmak, özgürlük ve bağımlılık arasında hissetmek, gerilim ve stres yaşamak, boşlukta hissetmek, üstesinden gelmekten zorlanacağım düşüncesi ağır basıyor, ergenlik ile yetişkinlik arası paradoksal duygular, karamsar bir ruh hali, kendini bağlanmış ve kısıtlanmış hissetmek ve taşıyamayacağı sorumluluklar altında eziliyor gibi hissetmek"* kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında özgürlük ve bağımsızlık konularında arada hissedenler bulunduğu gibi, genç yetişkinlik dönemine adım atıyor olmakla birlikte aile ilişkilerinde fazlaca çocuksu davranma eğilimini devam ettirmeye çalışanlar da bulunmaktadır. Arada kalma durumlarını sık sık yaşayan katılımcıların gerilme, stres olma, karar verirken, tercihte bulunurken zorluklar yaşadıkları gözlenmiştir. Tüm bunlar kimi katılımcılarde boşlukta hissetmeye ve karamsar ruh haline yol açabilmektedir.

Bir öğrenci *"ne oldu mu daha tam kestiremiyorum hani ergen miyiz yeri geliyor ne hani bazı düşüncelerine göre diyorum ben ergen miyim hani yeri geliyor illaki üstüne sorumluluklar yükleniyor öyle bir şeyler oluyor demek ki ben büyümüşüm ki böyle oluyor"* derken, bir başkası *"ergenlikle yetişkinlik arasında yaşıyorum*" demiş, bir başkası da "*ruh hali olarak karamsar olmakla iyimser olmak arasında sürekli gider gelirim kalırım."* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Arnett beliren yetişkinliği "kararsızlık, yardımsızlık, çaresizlik, geleceğe dair umutsuzluk ve kaygı dönemi" olarak tanımlanmıştır (2). Bu çalışmanın üçüncü teması da "kararsızlık ve boşlukta hissetme" olarak belirlenmiş ve yukarda da bahsedildiği üzere literatürle uyumlu bir tema olduğu görülmektedir. Çalışmanın kodları ise şu şekildedir: "Eğitim, aşk, meslek, ekonomik özgürlük, kariyer, varoluşu anlamlandırmak, vicdan ve konforun çatıştığı zamanlar, evlilik, yaşamak istenilen yer, gelecek kurgusu."Nitekim beliren yetişkinlerle yapılan birçok çalışmada bireylerin farklı seçenekler arasında yoğun bir kararsızlık yaşadığı görülmektedir. Atak (22) ve Vural Yüzbaşı (23) yaptıkları çalışmalarda bireylerin yoğun bir kararsızlık yaşadığını ortaya koymuştur.

Çalışmanın beşinci teması yaşamın anlamı konusundadır. Çalışmaya katılan katılımcıların yaşamın anlamı konusunda birbirinden farklı görüşler belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların görüşleri genel olarak yaşamın anlamının herkesin kendisi tarafından belirleneceği, örnek olarak inanç konusuna eğilmek isteyen birinin bir yaratıcıya inanmak suretiyle hayatının anlamını bu düşünce üzerine kurgulamak gerektiğini; kendine ve potansiyeline odaklanan birinin de kendini gerçekleştirmeye yöneleceği, taşıdığı potansiyeli en üst seviyeye çıkarmak, yaşama kalıcı bir iz bırakmak, mutlu ve huzurlu olmak gibi konulara yöneleceği üzerinedir.

Katılımcılar yaşamın anlamı konusunda "istediğin şeyleri yapabilmek, birilerine destek olmak, yardım etmek, yaşıyor olmak, mutlu olmaya çalışmak, geleceğe dair umut beslemek, her koşula uyum sağlayabilme, her bireyin yaşamı ayrı anlamlar içerir, günlük yaşamak,, küçük şeylerle meşgul ve mutlu olmak, yaratıcıya inanmak, inancını yaşamak, diğer insanlarla inancını paylaşmak, manevi tatmin sağlamak, kalıcı iz bırakmak, huzur bulmak, amaçlarını gerçekleştirmek, inançlı olmak, mesleğinde en iyisi olmak, diğer insanlara, tüm insanlığa yararlı olmak, yeni yerler keşfetmek, dünyayı gezmek, kendini gerçekleştirmek, başarılı olmak ve Allah'a kul olmak" kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcılar arasında yaşamın anlamı konusunda hayatın anlamını amaçları bağlamında açıklayanlar da bulunmaktadır. Böyle düşünen katılımcı katılımcılar yaşamlarını anlık, günlük ve uzun süreli amaçlar bağlamında değerlendirdikleri gözlenmiştir. Katılımcıların yaşamın anlamını çoğunlukla inanç kavramıyla açıklamaya çalışmaları dikkat çekicidir.

Yaşam boyu gelişim kuramları; bireylerin üretkenliği ve duygusal bütünlüğe erişimi gibi bireylerin deneyimlemekte olduğu yaşam evresine göre değişen amaçları olduğunu vurgular (115). Arnett'e göre ise beliren yetişkinlik üç temel boyutta kimlik keşfini gerekli kılar. Bunlar; dünya görüşü, aşk ve iştir (8). Bu çalışmada yaşamın anlamı ile ilgili oluşan kodlar temelde özgürlük, inanç, gelecek ve "an"ı yaşamak üzerine odaklandığını söylemek mümkündür. Yani İş, aşk ve dünya görüşü ile ilgili görüşlerin özgürlük, inanç ve gelecek üzerine tartışıldığı söylenebilir.

Çalışmada oluşturulan altıncı tema sosyallik ve yalnızlık konusundadır. Çalışmaya katılan katılımcıların duygusal anlamda ilişkileri ve yalnızlık çekip çekmedikleri konusunda birbirinden farklı görüşler belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun sosyal ilişkilerini iyi düzeyde gördüğü, az bir bölümünün ise sosyal ilişkilerini değişken ve kötü olarak tanımladıkları ve sosyal ilişkileri iyi olmayan katılımcıların rahat iletişim kuramama sorunu yaşadıkları gözlenmiştir.

Katılımcılar duygusal ve sosyal yaşam konusunda "iyi düzeyde sosyal yaşam, değişken sosyal ilişki düzeyi, rahat iletişim kuramama ve duygusal ilişkilerin sınırlı olması" kodlarını üretmişlerdir. Katılımcılar yalnızlık konusunda üzüldüğünde

omzunda ağlayacak birinin olmaması, ani rahatsızlıkta hastaneye götürecek birinin olmaması, sorunlarını konuşacak kimsenin olmaması, görüşmek istediğinde etrafta birini bulamamak, ortak etkinlik yapacak birini bulamamak, kendini anlayan birine ulaşamamak, korkunç bir şey , insana her şeyi yaptırabilecek bir durum, kalabalıktan uzak kalma isteğinin bir sonucu, mental yönü güçlü olmayanların hissettiği şey, yaşamla başa çıkma direncini güçlendiren konu, kendi güveni artırır, kendi iç sesine kulak vermek, tek başına kalmış hissetmek, karamsarlıktır, sürekli ders çalışmaktır, kendi düşünceleriyle başbaşa kalmak, düşünüyor olmak, haklı olma hali ve Allah'la beraber olma hali" kodlarını oluşturmuşlardır.

Katılımcı üniversite öğrencilerinin yalnızlık konusunda oldukça farklı yaklaşımlara sahip oldukları gözlenmiştir. Bir öğrenci yalnızlığı *"Yalnız yaşamak değil, görüşmek istediğinde ya da bir aktiviteye katılmak istediğinde yanına kimseyi bulamamak"* biçiminde değerlendirirken, bir başkası da *"Bir derdin olduğunda yani bi sıkıntın olduğunda konuşacak kimsen yoksa o zaman yalnızsındır"* şeklinde tanımlamaktadır. Yalnızlık konusuna farklı bir açıdan yaklaşın bir başka öğrenci *"Mental olarak güçlü olan bireylerin yanlızlık teması ile alakalı bir sorunu olacağına inanmıyorum."* şeklinde düşündüğünü ifade etmiştir. Diğer taraftan yalnızlığın iyi olduğunu düşünen katılımcılar de vardır: *"Zaman zaman yaşanılan bu tarz yalnızlıkların kişiye yarar sağladığını düşünüyorum. Hayatla başa çıkabilme direncinizi ve kendinize güveninizi artırıyor diye düşünüyorum."*.

Atak yaptığı çalışmada yalnız yaşayan beliren yetişkinlerin yaşam görüşü ölçeğinden aldıkları ortalama puanlarının aileleriyle yaşayan bireylere göre daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır (22). Bu çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun de yalnız yaşadığı ve yalnızlıkla ilgili birçok farklı düşünce ortaya koyduğu, yalnızlığı basit anlamda sosyal çevre ve iletişim kurulan kişi sayısıyla açıklamak yerine yalnızlığın bir tercih de olabileceğini, zaman zaman ihtiyaç olduğunu ancak son tahlilde insanların sosyal varlıklar olduğu gerçeği ışığında bireyin sosyal bir varlık olması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Çalışmanın yedinci teması yaşamda ilginin yoğunlaştırıldığı odak konusundadır. Çalışmaya katılan katılımcıların günlük yaşamda daha çok hangi konuların ilgilerini çektiğine yönelik birbirinden farklı görüşler belirttikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun meslek hayatına ve kendilerine yönelik

konulara daha fazla ilgi gösterirken, bir bölümünün de yakın çevrelerine ve toplumsal süreçlere ilgi duydukları gözlenmiştir.

Katılımcılar duygusal ve sosyal yaşam konusunda "kendime, yakın çevreme, meslek hayatıma, toplumsal süreçlere, felsefi olarak hepsine ve hiçbirine" kodlarını üretmişlerdir. Yaşamın ilgi odağı konusunda bir öğrenci *"Birey toplumdan, felsefeden veya içinde yaşadığımız düzenden bağımsız bir parça olmadığı için, net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığına inanıyorum"* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Hayatımın hiçbir döneminde sadece bir "şeye" odaklandığım bir dönem olmadı. Bu dönemde de tam olarak "şu" ya da "bu" diyemem"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Gürcan Aydın yaptığı çalışmada ebeveynlerinden ayrı yaşayan beliren yetişkinlerin ebeveynleriyle birlikte yaşayanlara oranla olanakları deneme-kendine odaklanma alt boyutunda daha yüksek puanlar saptamıştır (116). Bu çalışmada katılımcıların bireysel, toplumsal, felsefi, sosyal çevre, mesleki konular gibi alanlara ilgi duyduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğunun meslek hayatına ve kendilerine yönelik konulara daha fazla ilgi gösterirken, bir bölümünün de yakın çevrelerine ve toplumsal süreçlere ilgi duydukları gözlenmiştir. Literatürde beliren yetişkinlerle yapılacak nitel çalışmalarda beliren yetişkinlerin kendileriyle ilgili konulara ilgi duyduğu görülse de aslında çevrelerinde olup biten birçok konuya ilgi duyduklarının görüleceği söylenebilir. Beliren yetişkinlik döneminde bireylerin kendilerine, çevreye ve mesleki süreçlere ilgi duyması Ginzberg'in (117) mesleki gelişim dönemleri kuramının gerçekçi döneminde(17-24) görülen keşfetme, billurlaşma ve belirleme aşamalarıyla da örtüşmektedir.

Çalışmanın sekizinci teması yetişkinliğe geçişle birlikte katılımcıların karşısına çıkan fırsatlarla ilgilidir. Çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğunun içinde bulundukları gelişim dönemini bir fırsatlar dönemi olarak gördükleri değerlendirilmektedir. Katılımcılar, yaşamın bu dönemde kendilerine sunduğu fırsatlar konusunda "mesleki fırsatlar, kararlarını değiştirmek için zamanı olma, yaşam için yeni kararlar alabilme, yeri yerler görme, yeni şeyler deneyimleme, yeni şeyler öğrenme, yapmak istediklerinin peşinden koşabilme, kaybedecek bir şeyi olmama ve sınırlanmış olmama" kodlarını üretmişlerdir.

Yaşamın kendilerine sunduğu fırsatlar konusunda iki öğrenci *"Karar vererek hayatımı şekillendirmek gibi bi fırsat var önümde"* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Önümde bir sürü fırsat var istediğimi seçebilirim"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Bir başka öğrenci de konuya farklı bir açıdan yaklaşarak "Bazı kararları değiştirmek için hala zamanımız var (iş, mekân vb.)" diye görüşünü belirtmiştir.

Arnett'e göre beliren yetişkinlerin iyimser ve umutlu olması onlara önlerine çıkabilecek olanaklardan mümkün olduğunca çok faydalanma fırsatı da sağlayan bir özelliktir (4). Vural Yüzbaşı'ya göre ise beliren yetişkinlik bireyler açısından içinde sonsuz olanakların bulunduğu bir evredir. Bireylerin yaşamlarında değişiklik yapabilmek için birçok olanağı, büyük umut ve beklentileri vardır. Aileden ayrılmış olmanın yanı sıra evlilik gibi sorumluluk gerektiren ilişkilerin içinde olmamak bu dönemi deneyimleyen bireyler için fırsatlar dönemi olmasına neden olmaktadır (23).

Dokuzuncu tema kaygı ve stres konusundadır. Katılımcıların kaygı ve stres konusundaki görüşlerinin kaygı durumları ve stresörler grubunda toplandığı gözlenmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların hemen tamamının içinde bulundukları dönemle ilgili benzer ve farklı kaygılara sahip oldukları, onları etkilediğini düşündükleri stresörlere maruz kaldıkları görülmektedir.

Katılımcılar, yaşamın bu dönemde kendilerine hissettirdiği kaygılar ve stres faktörleri konusunda "Virüs salgını (Koronavirüs), işle ilgili durumlar, aile faktörü, gelecek kaygısı, yabancı dil öğrenme, genel toplumsal sorunlar, kendi istediği mesleğini yapamıyor olmak, yaşama ilişkin etkisiz olduğunu hissetmek, yaşanılacak şehir, evlilik, çocuk sahibi olmak ya da olamamak, sağlık sorunları yaşama düşüncesi, ailevi sorunlar, kararsızlık yaşama, belirsizlik yaşama, dersler, sınavlar (kpss, üds vs), yaşamın günlük akışı ve günlük sorumluluklar" kodlarını üretmişlerdir.

Yaşamın kendilerine yaşattığı kaygılar ve karşılarına çıkan stresörler konusunda bir öğrenci *"Mesleğimi seviyor ve icra etmek istiyorum. Mesleğimi yapamıyor olmak, insanı etkisiz eleman durumuna getiriyor bu sebeple kaygı ve stres hat safhaya çıkıyor."* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Sağlık sorunları. Ailevi sorunlar üst düzey kaygı ve strese yol açtı bende. Bu süreç benim*

hayallerimi ciddi anlamda öteledi ve ilerleyişimi engelledi." şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Arnett beliren yetişkinlerin yaşadığı kararsızlığın genel olarak iyimser ve umut içerikli olduğunu ancak zaman zaman da stresli bir hal alabildiğini belirtmektedir (2). Vural Yüzbaşı yarı zamanlı çalışan üniversite öğrencileri ile tam zamanlı bir işte çalışan bireyler arasında Olumsuzluk-kararsızlık alt ölçeğinde bir farklılık olmadığını bu durumun beklendik bir durum olduğunu bu iki gruptaki bireylerin yaşamlarına henüz tam olarak yön veremediğini bu durumun bireyleri stres altında hissetmelerine sebep olabileceğini belirtmiştir (23). Bu çalışmada da bireylerin yaşadıkları kararsızlıkların yanı sıra pek çok alanda kaygılı olduklarını belirtmişlerdir. Beliren yetişkinlerin arayış içinde olma, kimlik keşfi ve fırsatlar dönemi olarak nitelenebilecek bir dönemde gelecekle ilgili kararlar alırken kaygılı hissetmelerinin doğal bir durum olduğu söylenebilir.

Çalışmanın son teması ölüm konusundadır. Bu konuda katılımcıların farklı görüşler ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu ölümden korktuğunu ifade etmiştir. Katılımcılar, ölüm konusunda "Allah'tan geldik, yine O'na döneceğiz, Bazen yaşamın tadını kaçıran, bazen de iyi ki var dediğimiz bir olgu, Yüzleşmekten korkma, Yaşamı anlamlı kılan bir olgu, Üzerinde düşünmeyi istemediğim bir konu, Hayatın bir gerçeği, Allah'ın emri, Organizmadaki, organ ve organ gruplarının işlevini yitirmesi, Tuhaf ve sarsıcı bir olay, Bir yaşam biçiminin bitip bir başkasının başlaması, Üzerinde düşünmeye gerek yok, Bastırılmış korkuların adresi, Yaşama sıkı sıkıya tutunmayı öğütleyen bir olgu, Yaşamak istenilen bir deneyim, Merak uyandıran bir deneyim" kodlarını üretmişlerdir.

Ölüm konusunda bir öğrenci *"Kendimin ve sevdiklerimin olabildiğince acısız ve hayırlı bir şekilde bunu yaşamalarını istiyorum."* biçiminde görüş belirtirken, başka bir öğrenci de *"Bu dünya gelip geçici o yüzden çok da takmaya gerek yok gibi duruyor ama bide diyorsun ki sonuçta şu anını düşünüp geleceği düşünüyorsun bu yüzdende daha sıkı tutunuyorsun"* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Başka bir öğrenci de ölümü şöyle tanımlamaktadır: *"Biyolojik olarak vücut içinde ki*

organizma, organ veya organ gruplarının işlevini yitirmesi sonucu her canlının bir gün karşılaşacağı doğa olayı."

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ölümle ilgili olumsuz düşüncelere sahip olmakla beraber inançla birlikte ele aldıklarında bir şekilde kabullenici bir tutum sergileseler dahi genel olarak ölüm düşüncesinden uzak durmaya çalıştıkları görülmektedir. Beliren yetişkinlerin ölümle ilgili düşüncelerinin içinde bulundukları dönemin özelliklerinden biri olarak göze çarpan sorumlulukları erteleme davranışıyla uyumlu olduğu söylenebilir. Bu bakımdan beliren yetişkinlerin ölüm düşüncesiyle yüzleşmeyi de ileriki yaşlara erteliediklerini söylemek mümkündür.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Varoluşçuluğun bireyin farklı değişkenler arasında sıkışıp kalmış, kararsız, bunalımlı ve özellikle kimlik inşa etme, kim olduğuna karar verme sürecinde yaşadığı çelişki ve bireyin neredeyse kişiliğini kaybetmesine yol açacak etmenlerle yaptığı mücadeleye vurgu; beliren yetişkinlik döneminin beş karakteristik özelliklerinden olan arada kalmışlık, kararsızlık duyguları ve kimlik keşfi döneminde yaşadığı çalkantılı ve stresli süreçle benzerlik göstermektedir. Ancak varoluşçuluk bireyin bu tarz bir karmaşayı hayatının belirli bir döneminde değil hayatının her evresinde yaşayabileceğini hatta bu sorgulamanın ömür boyu devam ettiğini savunur. Bununla beraber varoluşçulukta görülen buhranlı ruh haline karşın beliren yetişkinlerin iyimser bir yapıda olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu iyimser hava içerisinde beliren yetişkinlerin yaşadığı yoğun kararsızlık ve belirsizliği açıklamaktan uzak bir yargıdır. Yoğun bir kararsızlık, arada kalmışlık, kimlik keşfi gibi önemli düşünsel ve gelişimsel görevleri yerine getirmeye çabalayan bireylerin iyimser bir havada olması çelişki gibi görünmektedir. Arada kalmışlık ve belirsizlik duygularının insanda iyimserlik yerine kaygı yaratması daha olası görünmektedir. İyimserliğin sebebi birçok varoluşçunun üzerinde durduğu bireyin kendini inkâr etmesi yani sorumluluk almayı reddetmesi ihtimali göz ardı edilmemelidir. Beliren yetişkinlik istikrarsız bir sürece atıfta bulunsa da birçok seçenek ve fırsatın da eşlik ettiği bir dönemdir. Bu dönemde bireyler ciddi sorumluluklar üstlenmeyi ileri tarihlere erteleyebilmekte ve karşı karşıya oldukları seçenekleri deneyimleyebilmektedir. Bu rahatlık ortamı kaygının yanı sıra iyimserliğe de yol açabilir. Ancak verilmesi gereken kararlarla ilgili kararsızlık da devam etmektedir. Nitekim beliren yetişkinlerin ciddi bir sorumluluk almaktan kaçındıkları, gelişimsel görevlerini sürekli bir şekilde ileriye atmaya çabaladıkları görülmektedir. Bu bakımdan beliren yetişkinlerde görüldüğü söylenen iyimserlik bir anlamda bireylerin kendi varoluşlarını reddetme ve sorumluluktan kaçınma davranışı olarak değerlendirilebilir. Beliren yetişkinlik döneminde sonsuz seçenekler içinde yaşanan kararsızlık ve arada kalmışlık duygularıyla mücadele eden birey varoluşçulukta özgürlüğünü kullanmak ve özünü oluşturmak için tercihte bulunurken varoluş sorumluluğunun kaygısını yaşar. Bu bağlamda kararsızlık beliren yetişkinlikte her ne kadar "başıboş" bir görünüm arz etse de aslında bireyin varoluş kaygısıyla benzer bir

duygu durumu yansıttığını söylemek mümkündür. Beliren yetişkinlik dönemimde bireyin vereceği kararlar ileriki yaşamını, meslek, evlilik ve kimlik gibi konularda doğrudan etkileyeceğinden birey kim olacağıyla ilgili karar vermeden önce ciddi bir kararsızlık geçirmektedir. Aynı şekilde varoluşçulukta birey özgürlüğünü tercihleriyle hayata geçirir ve kim olduğuna bu şekilde karar verir.

Bununla birlikte değişen toplumsal yapılar ve yeni yaşam biçimleriyle ortaya çıkan piyasa ve popüler kültürün de insan yaşamı üzerindeki etkilerini yeniden yorumlamak gerekmektedir. Tarih boyunca çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık gibi sınıflandırmalarla ifade edilen insan yaşamı, zaman içerisinde gittikçe daha kompleks ve detaylı incelemelere konu olmaya devam etmektedir. Ergenlik, genç yetişkinlik, orta yaş vb. ayrımlardan sonra beliren yetişkinlik kavramını tartıştığımız bugünlerde, bu kavramların zaman içerisinde geçirdiği değişimin de gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Pazar ekonomisi ve ardından gelen dijitalleşme ve sanallaşma eğilimlerinin de insan yaşamının sınıflandırılmasına çeşitli etkiler yaptığı ve yapmaya devam edeceği açıktır.

İnsanın anlam arayışı belki de hiçbir zaman nihayete kavuşmayacaktır. Nitekim daha önce ergenliğe has bir ödev olan kimlik inşa süreci zaman içerisinde ileriki yaşam dönemlerine aktarılmış ve yeni bir gelişim döneminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumun zamanla daha ileri bir safhaya taşınıp taşınmayacağını önceden kestirmek zor olsa da kimlikle ilgili arayışın insanın tüm yaşamına yayılarak kendini hissettirmeye devam edeceğini söylemek mümkündür. Varoluşçu yaklaşım bu bağlamda araştırmalara bütüncül bir bakış açısı sağlamanın yanında kimlik, seçim yapma, anlam, yalnızlık, ölüm, özgürlük ve sorumluluk kavramlarına yaptığı vurgu nedeniyle beliren yetişkinlik döneminde bireylerin yaşadığı kararsızlık, belirsizlik ve kimlik keşfi süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Sonuç ve öneri kısmını özetleyecek olursak araştırmanın sonuç ve özeti şu şekildedir:

6.1. Sonuçlar

Araştırmada iki tür sonuca ulaşılmıştır: Sayısal veriden elde edilen sonuçlar, Sözel veriden elde edilen sonuçlar.

Sayısal veriden elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Yaşam görüşü ölçek bütününden katılımcıların yüksek ortalama elde ettikleri görülmüştür. Bu nedenle araştırmaya katılan bütün bireylerin beliren yetişkinlik döneminde olduğunu söylemek mümkündür.
- Katılımcılar içinde bulundukları yaşam konusunda kendi kedilerine yetebilmeyi, dünyayı tanımayı, bağımsız olmayı ve kendini içinde bulunduğu durumlar karşısında yeniden tanımlamayı ön plana çıkarmışlardır.
- Katılımcıların yaşam görüşü ölçek bütünü ve alt ölçeklerinden elde ettikleri ortalamalar kişisel özelliklerine göre farklılaşmamıştır.

Sözel veriden elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Öğrencilerin beliren yetişkinlik konusunda görüşmelerde belirttikleri hususlar eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadır. Doktora öğrenimine devam eden katılımcılar ayrı bir grup olurken, yüksek lisans ve lisans öğrenimi görenler diğer grubu oluşturmuştur.
- Katılımcı öğrencilerin değindikleri konular öğrenim düzeylerine göre incelendiğinde
    - Lisans öğrencileri; aile, belirsizlik yaşama, fırsatları değerlendirme, geleceğe hazırlanmak, ilgilerinin odağına bakma, sorumluluk ve sosyal konularda
    - Yüksek lisans öğrencileri; amaç, boşlukta hissetme, duygusal eğilimler, ekonomik bağımsızlık, iş planları yapma, karar alabilme, ölüm, özgürlük, sosyalleşme, yalnızlık, yaşama dönük ilkeler ve yetişkinlik konularında
    - Doktora öğrencileri; arayış içinde olma, evlilik, meslek planları yapma, stres, yeni durumlara uyum sağlama konularında daha fazla görüş belirtmişlerdir.

6.2. Öneriler

1. Beliren yetişkinlik olgusu sosyal hizmet eğitim müfredatına, özellikle İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre dersine dahil edilerek sosyal hizmet uzmanlarının bu gelişim dönemi hakkında bilgi sahibi olması sağlanabilir.
2. Üniversiteler genel anlamda bireylerin üniversite eğitimi dönemine denk gelen beliren yetişkinlik dönemine ilişkin eğitim ve etkinlik düzenleyerek bireylerin farkındalığının yükseltilmesi sağlanabilir.
3. Beliren yetişkinlik sadece öğrencileri değil aynı zamanda genç öğretim elemanlarını da içine alan bir evre olduğundan öğrenci ve öğretim elemanlarının kararsızlık, yaşamın anlamı, sosyallik ve yalnızlık konularında belli aralıklarla toplu görüşmeler, okumalar, etkinlikler yapmaları sağlanabilir.
4. Beliren yetişkinlik döneminde etki eden birçok faktör göz önünde bulundurularak konuya ilişkin sosyal hizmet, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerini içerecek mikro, mezzo ve makro düzeylerde disiplinler arası çalışmalar yapılabilir.
5. Beliren yetişkinlerin yaşama ilişkin fırsatlar ile kaygı ve stres artırıcı faktörler konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla örneklem kitlesi genişletilerek sayısal veri ağırlıklı olarak birden fazla ölçeğin kullanılacağı çalışma yapılabilir.
6. Yetişkinliğe geçiş döneminde nesiller arası aktarımları incelemek amacıyla boylamsal çalışma yürütülebilir.
7. Beliren yetişkinlik olgusu sorumluluk ve özgün yaşam kavramlarıyla ilişkisi üzerine çalışmalar yapılabilir.
8. Beliren yetişkinlerin ölüm, özgürlük gibi kavramlara ilişkin görüşleri üzerine araştırmalar yapılabilir.
9. Beliren yetişkinlik olgusu postmodernite kavramı ışığında araştırılabilir.

7. KAYNAKLAR

1. Tanner JL., Recentering in emerging adulthood: A critical turning point in life span human development. In Arnett JJ., Tanner JL. (eds). *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century*. Washington, DC, American Psychiatric Association, 2006:21-55.
2. Arnett JJ. Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child Development Perspectives.* 2007a, 1(2):68-73.
3. Arnett, Jj., Eısenberg, N. Introduction to the special section: Emerging adulthood around the world. *Child Development Perspectives*, 2007, 1.2:66-67.
4. Arnett JJ. Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age. Coming of age in the 21st Century. Washington: DC: American Psychological Association; 2006:3-20.
5. Arnett JJ. Broad and narrow socialization: The family in the context of a cultural theory. *Journal of Marriage and the Family.* 1992, 57:617-628.
6. Arnett JJ. Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human Development*. 1998;41:295–315.
7. Arnett JJ. Are college students adults? Their conceptions of the transition to adulthood. *Journal of Adult Development.* 1994, 1:154–168.
8. Arnett JJ. Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist.* 2000, 55:469–480.
9. Arnett JJ. *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens throughthe Twenties*. New York, Oxford University Press, 2004.
10. Hartmann, D. Swartz, Tt. The new adulthood? The transition to adulthood from the perspective of transitioning young adults. *Advances in Life Course Research*, 2006, 11: 253-286.
11. Atak H., Çok F. Beliren yetişkinlik (emerging adulthood): insan yaşamında yeni bir dönem. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2010, 17:39-50.

12. Dökmen Ü. *Yarına Kim Kalacak? Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Varolmak Gelişmek Uzlaşmak.* İstanbul, Sistem Yayıncılık; 2000

13. Corey, G. *Theory and Practice Of Counseling and Psychotherapy* (4 th. Ed). California, Brooks Cole Pub. 1991: sayfa aralığı.

14. Yalom, I.D., İyidoğan Babayığıt, Z. *Varoluşçu psikoterapi*. İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001.

15. Büyükdüvenci S. *Varolusçuluk ve Egitim*. Ankara, Form Ofset, 1994.

16. Frankl, V., Budak, S., Ayar, S. *İnsanın Anlam Arayışı*. İstanbul, Okuyan Us, 2017.

17. Gazda G. Group Cormmeling: A Devclopmenfaf Approach (4th d). Notdham Heights, MA Ally & Bacon, 1989.

18. May R. *Varoluşun Keşfi.* İçinde: Babacan A (editör). İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2012.

19. Niles, Sg., Harrıs-Bowlsbey, J. *21. Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.

20. Arnett, JJ. Afterword: Aging Out of Care—Toward Realizing the Possibilities of Emerging Adulthood. *New Directions for Youth Development*, 2007b, 113:151-161.

21. Arnett, JJ. Suffering, Selfish, Slackers? Myths and Reality About Emerging Adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 2007c, 36(1):23-29.

22. Atak, H. Beliren Yetişkinlik: Yeni Bir Yaşam Döneminin Türkiye'de İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2005.

23. Vural-Yüzbaşı D. () Türkiye'de Beliren Yetişkinlik: Yetişkinlik Kriterlerinin ve Yetişkinlik Statülerinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gelişim Psikolojisi Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, 2012.

24. Eryılmaz, A. Atak, H. Ready or not? Markers of starting romantic intimacy at emerging adulthood: The Turkish experience. *International Journal of Human and Social Sciences*, 2009, 4(1): 31-38.

25. Atak, H. Big Five Traits and Loneliness Among Turkish Emerging Adults. *International Journal of Human and Social Sciences*, 2009, 4(10): 749-753.

26. Atak, H. Gradual Transition to Adulthood: Is Emerging Adulthood the Only Main Road?. *Elementary Education Online*, 2011, 10:1.

27. Zubaroğlu, S. *Cultural İnfluences on Emerging Adulthood: A Comparison of European-American and Turkish Young Adults in Their Early and Late Twenties*. New York, Proquest, 2008.

28. Ergin, E. *Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Statüleri ve Başa Çıkma Stratijileri İlişkisinin İncelenmesi*. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksel lisans tezi). Ankara: Ufuk Üniversitesi, 2015.

29. Parmaksız H. (). *Beliren Yetişkinlikte Kültürel Etkinliklere Katılım*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008.

30. Doğan A., Cebioğlu S. Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem. *Türk Psikoloji Yazilari*, 2011, 11: 14.28: 11.

31. Doğan A., Turkish emerging adults perceptions of adulthood. European Congress of Psychology, Ankara, 2011, *Sözel Bildiri*: 56.1: 1-24.

32. Bentley E. *Adulthood.* New York, Routledge, Psychology Press, 2007.

33. Celep C. *Türkiye'de Halk Eğitimi*. Ankara, Anı Yayıncılık, 2003:58-60.

34. Aiken, L. R. *Human Development in Adulthood*. USA: Kluwer Academic Publishers, 2002.

35. Wallace CD, Kovacheva S. Youth and Society: The Construction and Deconstruction of Youth in in West and East Europe. London, Palgrave Macmillan, 1998:19.

36. Schwartz, Seth J, CÔTÉ, James E, JJ Arnett. Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth & Society*, 2005, 37.2: 201-229.

37. Furlong A, Cartmel T. *Young People and Social Change*: Buckinghamshire. Buckingham, Open University Press, 1997.

38. Beck U. Lash S., Wynne B. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London and New York, SAGE, 1992.

39. ARNETT JJ. Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives From Adolescence Through Midlife. *Journal of Adult Development*, 2001, 8(2): 133-143.

40. Donoghue, C., Steın, PJ. Diversity in Adult Experiences and Criteria for Adulthood Among College Students. *College Student Journal*, 2007, 41(4): 831-843.

41. Aşkın, M. Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 10(2): 213-220.

42. Archer, SL. The Lower Age Boundaries of İdentity Development. *Child Development*, 1982, 53: 1551-1556.

43. Schwartz SJ., Zamboanga BL, Luyckx K., Meca A., Ritchie RA. Identity in emerging adulthood: Reviewing the field and looking forward. *Emerging Adulthood*, 2013, 1(2): 96-113.

44. Bosma HA., Kunnen ES. Determinants and Mechanisms in Ego İdentity Development: A Review and Synthesis. *Developmental Review*, 2001, 21(1): 39-66.

45. Luyckx K., Schwartz SJ., Goossens L., Pollock S. Employment, Sense of Coherence, and İdentity Formation: Contextual and Psychological Processes on The Pathway to Sense of Adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 2008, 23(5): 566-591.

46. Miller PH. *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. Çeviri: Gültekin Z. İstanbul, İmge Kitabevi, 2008.

47. Arnett JJ., Tanner JL (ed.). *Emerging Adults in America: Coming of Age in The 21st Century*. Washington, DC, American Psychological Association, 2006.

48. Dunkel CS. The Relation Between Self-Continuity and Measures of İdentity. *Identity*, 2005, 5(1): 21-34.

49. Cote JE., Levine CG. Identity Formation. *Agency and Cultural*, Psychology Press , 2002.

50. Maalouf A. *Ölümcül Kimlikler*. Çeviri: Bora A. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.

51. Schopenhauer A. *İnsan Doğası Üzerine*. İçinde: Yıldırım E (editör). İstanbul, Oda Yayıncılık, 2017.

52. May R. *Kendini Arayan İnsan*. İçinde: Işık K (editör). İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2017.

53. Giddens A. *Modernite ve Bireysel-Kimlik*. İçinde: Tatlıcan Ü (editör). İstanbul, Say Yayınları, 2014.

54. Bauman Z. *Kimlik*. İçinde: Hazır M (editör). Ankara, Heretik Yayınları, 2014.

55. Bauman Z, Lyon D. *Akışkan Gözetim*. İçinde: Yılmaz E (editör). İstanbul, Ayrıntı Yayınlar, 2016.

56. Bauman Z. *Akışkan Modernite*. Çeviri: Çavuş SO. İstanbul, Can, 2017.

57. Bauman Z. *Postmodern Etik*, Çeviri: Türker A. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2011:2.

58. Bauman Z. *Modernlik ve Müphemlik*. Çeviri: Türkmen İ. İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003:20-22.

59. Bauman Z. *Parçalanmış Hayat*. Çeviri: Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001.

60. Bauman Z. *Bireyselleşmiş Toplum*. Çeviri: Y Alogan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.

61. Bauman Z. *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var Mı?* Çeviri: Çoban, F. Katırcı G. Ankara, De Ki Yayınevi, 2010.

62. Bauman Z. *Culture as Praxis* (2.Baskı). London, Sage Publications Ltd. 1999.

63. Marcıa JE. Development and Validation of Ego-İdentity Status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1966, 3(5):551.

64. Özkırımlı U. *Milliyetçilik Kuramları*. İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1999.

65. Sartre JP. *Varoluşçuluk*. Çeviri: Bezirci A. İstanbul, Say Yayınları, 2005.

66. Kierkegaard S. *Kaygı Kavramı*. Çeviri: Taşdelen V. Ankara, Hece Yayınları, 2004: 227.

67. Arendt H., Heidegger M. *Letters, 1925-1975*. *Şehir,* Harcourt, 2004.

68. Heidegger M. *The Basic Problems of Phenomenology*. Bloomington, Indiana University Press, 1988.

69. Husserl E. *Ideas*. Çeviri: Boyce Gibson WR. London, Fifth Impression, 1969.

70. Mengüşoğlu T. Fenomenoloji Felsefesi. *Felsefe Arkivi.* 1945, 1(1).

71. Tillich P. *Olmak Cesareti*. Çeviri Dansuk C. İstanbul, Okuyan Us, 2014.

72. Heidegger M. *On Time and Being*. Trans: Stambaugh J. United States of America, University of Chicago Press. (Original work published 1972), 2002.

73. Çüçen AK. *Heidegger'de Varlık ve Zaman*. Bursa, Asa Kitabevi, 2003.

74. Anderson T. Gabriel Marcel on Personal İmmortality. *American Catholic Philosophical Quarterly*, 2006, 80(3): 393-406.

75. Cevizci A. Felsefe Sözlügü. İstanbul, Paradigma Yayınları, 2000.

76. Büyükdüvenci S, Taşdelen V. *Felsefe, Eğitim, Sanat: Saffet Bilhan Armağanı*. Ankara, Hece Yayınları, 2006.

77. Topçu N., Erverdi E., Kara İ. *Varoluş Felsefesi; Hareket Felsefesi*. İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011.

78. Kierkegaard S. *Korku ve Titreme*. Çeviri: Kapaklıkaya İ. İstanbul, Anka Yayınları, 2002.

79. Sartre JP. *Varlık ve Hiçlik*. İstanbul, İthaki Yayınları, 2009.

80. Sartre JP. *Özgürlüğün Yolları: Akıl Çağı*. Çeviri: Devrim G. İstanbul, Can Yayınları, 2001.

81. Jaspers K. *Felsefe Konuşmaları Felsefeye Giriş*. Çeviri: Aliy A. İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2018.

82. Hoffman L., Atik MM. Existential Psychology, Religion, and Spirituality: Method, Praxis, and Experience. In *118th Annual Convention of the American Psychological Association,* Sand Diego, CA. 2010.

83. Heidegger M., Ökten KH. *Varlık ve Zaman*. İstanbul, Agora Kitaplığı, 2008.

84. Fromm E. *Özgürlükten Kaçış*. Çeviri: Yeğin Ş. İstanbul, Payel Yayınevi, 1988.

85. Widera-Wysoczañska A. Everyday Awareness of Death: A Qualitative Investigation. *Journal of Humanistic Psychology*, 1999, 39(3):73-92.

86. Jung CG. *Analitik Psikoloji.* Çeviri: E. Gürol). İstanbul, Payel Yayınları, 1997.

87. Alkan AT. Bir Düğün Gecesi Denemesi. *Düşünen Siyaset*. 1999, 1(4):25-31.

88. Maslow A. İnsan Olmanın Psikolojisi. Çeviri: Gündüz O. İstanbul: Kuraldışı Yayınları, 2001:42.

89. May R. *Yaratma Cesareti.* Çeviri: Oysal A. İstanbul, Metis Yay. 2013.

90. May R. *Aşk ve İrade*. Çeviri: Namer Y. İstanbul, Okuyan Us Yayınları, 2008.

91. Yalom Irvin D. *Annem ve Hayatın Anlamı*. İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2014.

92. Moore LJ, Goldner-Vukov M. The Existential Way to Recovery. *Psychiatr Danub,* 2009, 21(4):453-62.

93. Fromm E. *Olma Sanatı. Ota-analiz, Öz-farkindalik ve Meditasyon Üzerine, Turkish yb Orhan Düz.* İstanbul, Say Yayınları, 2017.

94. Frankl V. *İnsanın Anlam Arayışı*, 5. Baskı. İstanbul, Okuyan Us Yayınları, 2009.

95. Wong PT. What is Existential Positive Psychology? *International Journal of Existential Positive Psychology,* 2011, 3(1):27.

96. Koole SL., Greenberg J., Psyzezynski T. Introducing Science to The Psychology of The Soul. *Current Directions in Psychological Science,* 2006, 15(5): 212-216.

97. Wong PT. From Logotherapy to Meaning-Centered Counseling and Therapy. *The Human Quest for Meaning: Theories, Research, and Applications,* 2012, 2:619-47.

98. Waterman AS., et al. Identity and meaning: Contrasts of existentialist and essentialist perspectives. *International Journal of Existential Positive Psychology,* 2014, 5.1: 12.

99. Fromm E. *Psikanaliz ve Din*. İstanbul, Antan Yayınevi, 1981.

100. Karasar N. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler ve İlkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi, 2014.

101. Creswell JW, Hanson WE, Clark Plano VL, Morales A. Qualitative Research Designs: Selection and İmplementation. *The Counseling Psychologist*, 2007, 35(2):236-64.

102. Yıldırım A, Şimşek H. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayınları, 2011.

103. Patton MQ. Two Decades of Developments in Qualitative İnquiry: A Personal, Experiential Perspective. *Qualitative Social Work,* 2002, 1(3):261-83.

104. Ekiz D. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, Anı Yayıncılık, 2009.

105. Merriam SB. *Nitel araştırma*. Çeviri: Turan S. Ankara, Nobel Yayınları, 2013.

106. Creswell JW. *Qualitative Inquiry: Choosing Among Five Approaches*. Los Angeles, CA. SAGE, 2013.

107. Patton MQ. *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Çeviri: Bütün M. Demir SB). Ankara, Pegem Akademi Yayınları, 2014.

108. Balcı A. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara, Pegem Yayıncılık, 2018.

109. Reifman A., Arnett JJ., Colwell MJ. The IDEA: Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood. *111th Annual Convention of The American Psychological Association,* 2003, 4-6.

110. Nolan AM. *An Examination of Features of Emerging Adulthood* (Doctoral dissertation), Ottava: Carleton University, 2006.

111. Buhl HM., Lanz M. *Emerging Adulthood in Europe: Common Traits and Variability Across Five European Countries.* Journal of Adolescent Research, 2007, 22, 439-443

112. Nelson LJ. An Examination of Emerging Adulthood in Romanian College Students. *International Journal of Behavioral Development*, 2009, 33(5):402-11.

113. Sirsch U., Dreher E., Mayr E., Willinger U. What Does it Take to be an Adult in Austria? Views of Adulthood in Austrian Adolescents, Emerging Adults, and Adults. *Journal of Adolescent Research*, 2009, 24(3):275-292.

114. Nelson L., Badger S., Wu B. The Influence of Culture in Emerging Adulthood: Perspectives of Chinese College Students. *International Journal Of Behavioral Development*, 2004, 28(1):26-36.

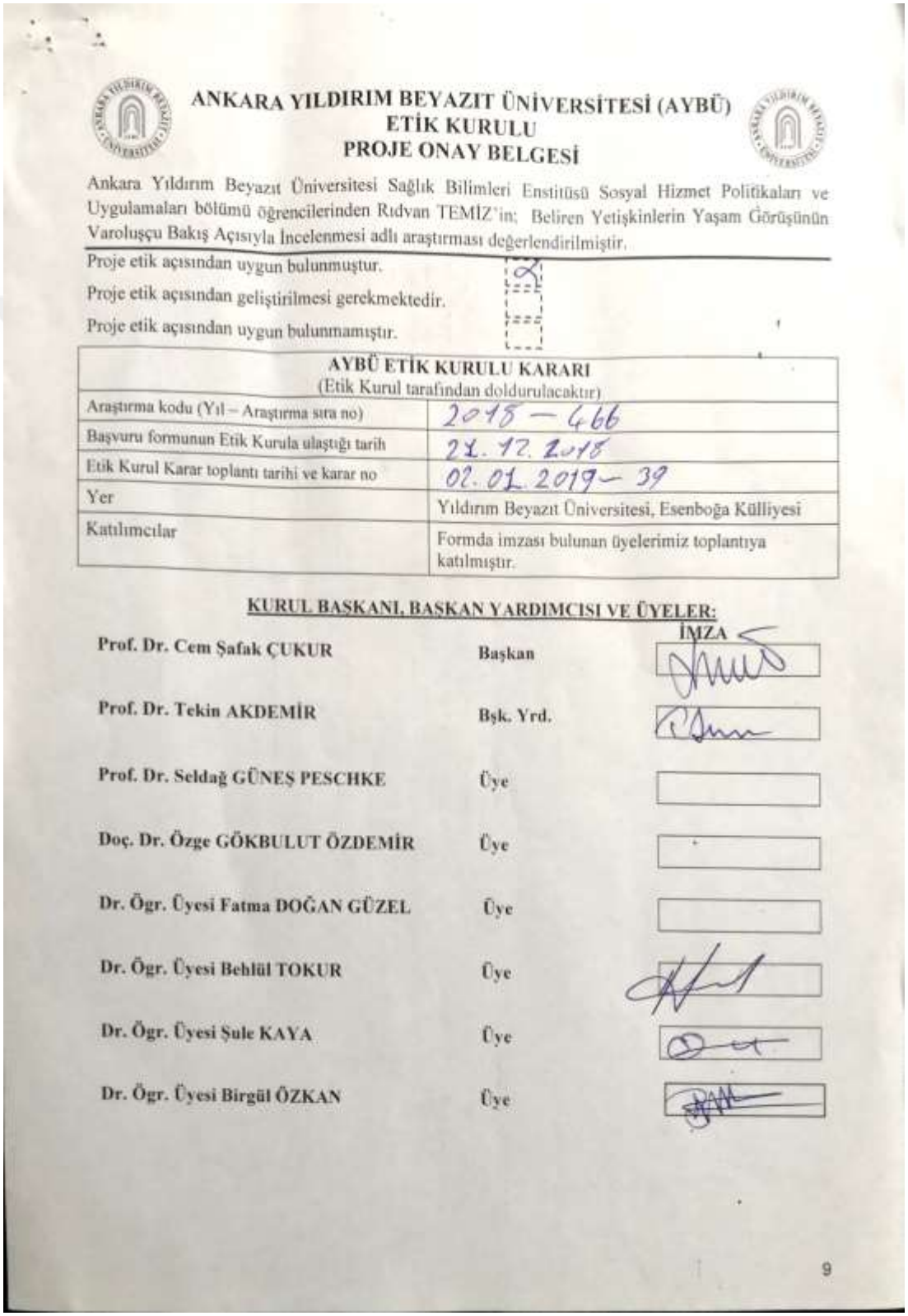
115. Ryff CD, Singer B. Psychological Well-Being: Meaning, Measurement, and İmplications for Psychotherapy Research. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 1996, 65(1):14-23.

116. Gürcan-Aydın M. Beliren Yetişkinlik Döneminde Algılanan Ebeveynlik Tutumları ile Kimlik Statüleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Yüksek Lisans Programı.(Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi), Şehir: Ufuk Üniversitesi, 2017.

117. Ginzberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S., & Herma, J. L. *Occupational choice.* New York: Columbia Univ. Press, 1951.

8. EKLER

Ek 1. Etik Kurul Proje Onay Belgesi

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Politikaları ve Uygulamaları bölümü öğrencilerinden Rıdvan TEMİZ'in; Beliren Yetişkinlerin Yaşam Görüşünün Varoluşçu Bakış Açısıyla İncelenmesi adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. [X]
Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. [ ]
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. [ ]

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2018 – 466
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	21.12.2018
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	02.01.2019 – 39
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Başkan	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	Bşk. Yrd.	
Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE	Üye	
Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Fatma DOĞAN GÜZEL	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Behlül TOKUR	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Şule KAYA	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Birgül ÖZKAN	Üye	

9

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu form yetişkin gelişimiyle ilgili bir araştırmada kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Kişisel bilgileriniz daha sonra size ulaşmak açısından önemlidir ve tamamen saklı tutulacaktır. Bu yüzden, her soruya içtenlikle cevap vermeniz araştırma ve değerlendirme boyutunda önemlidir. Lütfen ( ) işaretinin içine size uygun olan tanımlama için **X** işareti koyunuz.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Doğum Tarihiniz (Yıl):

Cinsiyetiniz: E ( ) K ( )

Devam etmekte olduğunuz eğitim aşaması:

Lisans Eğitimi ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

Medeni Durumunuz:

Bekar ( ) Evli ( ) Boşanmış ( )

Kim ya da kimlerle birlikte yaşıyorsunuz:

Ailemle(anne-baba, kardeş) birlikte yaşıyorum ( ) Yalnız Yaşıyorum ( )
Arkadaşlarımla birlikte evde yaşıyorum ( ) Partnerimle birlikte yaşıyorum ( )
Yurtta yaşıyorum ( ) Diğer: …….

İstihdam durumunuz:

Çalışmıyorum ( ) Düzenli olmayan bir işte çalışıyorum ( )
Part time(yarı zamanlı) bir işte çalışıyorum ( )
Düzenli bir işte çalışıyorum ( )

Ebeveyn olma durumunuz:

Evet ( ) Hayır ( )

Cevabınız Evetse çocuk sayısı:

Kendinizi yetişkin olarak ifade edebilir misiniz ?

Evet ( ) Hayır ( ) Bazı Yönlerden Evet, Bazı Yönlerden Hayır ( )

Ek 3. Yaşam Görüşü Ölçeği

Değerli Katılımcılar,

Bu ölçme aracı yetişkin gelişimiyle ilgili bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Ölçeği doldurmaya başlamadan önce, lütfen ilk olarak kendiniz ve yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi hakkında bir süre düşünün. "*Yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi*" ifadesi ile, yaşamınızın ortalama beş yıllık bir dönemi (geçmiş olan birkaç yılı, şimdiki zamanı ve gelecek birkaç yılı) kastedilmektedir.

Aşağıdaki satırlardaki her bir cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, cümlenin yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemini tanımlama derecesine göre, size uygunluk derecesini belirtmek için, lütfen sütunlardan birine bir **X** işareti koyunuz. Örneğin, eğer yaşamınızın bu döneminin "kararsızlık zamanı" olduğunu düşünüyorsanız, cümleyle aynı satırdaki "Bana tamamen uygun (4)" sütununun altına **X** işareti koyunuz. Lütfen her satıra yalnızca bir işaret koyunuz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi ……..	Bana hiç uygun değil (1)	Bana pek uygun değil (2)	Bana oldukça uygun (3)	Bana tamamen uygun (4)
1. keşif zamanıdır.				
2. kafa karışıklığı zamanıdır.				
3. kendini kısıtlanmış hissetme zamanıdır.				
4. stres altında kalmış hissetme zamanıdır.				
5. kararsızlık zamanıdır.				
6. büyük baskılar zamanıdır.				
7. kim olduğunu bulma zamanıdır.				
8. bağımsızlık zamanıdır.				
9. açıkça seçimler yapma zamanıdır.				
10. belirsizlikler zamandır.				
11. kendine yetme zamanıdır.				
12. pek çok kaygının yaşanma zamanıdır.				
13. yeni şeyleri deneme zamanıdır.				
14. kendine odaklanma zamanıdır.				
15. anababalardan ayrılma zamanıdır.				
16. kendini tanımlama zamanıdır.				
17. bir anlam duygusu arama zamanıdır.				
18. kendi inanç ve değerlerine karar verme zamanıdır.				
19. kendin için düşünmeyi öğrenme zamanıdır.				
20. yavaş yavaş yetişkin olma zamanıdır.				

Ek 4. Görüşme Formu

1. Hayatınızın içinde bulunduğunuz dönemini nasıl tanımlarsınız?
2. Bir insan ne zaman, neleri başardığında ya da hangi görevleri yerine getirdiğinde yetişkin olarak tanımlanabilir?
3. Kendinize ait tutarlı bir yaşam görüşü veya kimlik oluşturduğunuzu düşünüyor musunuz? Yaşam görüşünüzü ya da kimliğinizi oluşturan temel etmenler nelerdir?
4. Sizin için özgürlük ne ifade eder?
5. Yaşantınızla ilgili olarak gerekli sorumlulukları üstlendiğinizi düşünüyor musunuz?
6. Yaşamınızın bu döneminde kararsız hissettiğiniz oluyor mu? Eğer cevabınız evetse hangi alanlarda ne tür kararsızlıklar yaşıyorsunuz?
7. Yaşamınızın tatmin edici bir amacı ya da anlamı olduğunu düşünüyor musunuz?
8. Meslek, eğitim, aşk ya da yaşam görüşünüzle ilgili bir arayışta olduğunuzu düşünüyor musunuz? Eğer cevabınız evetse ne tür bir arayış içindesiniz?
9. Hayatınızda yer alan farklı alternatifler içinde kararsızlık hissettiğiniz oluyor mu?
10. Kendinizi ergenlik ve yetişkinlik veya özgürlük ve bağımlılık gibi konularda arada kalmış hissediyor musunuz? Eğer cevabınız evetse; bu tür durumlarda neler hissettiğinizi aktarabilir misiniz?
11. Duygusal ve sosyal anlamda ilişkileriniz ne durumda? Yalnızlık hissettiğiniz olur mu? Size göre yalnızlık nedir?
12. Yaşamınızın bu döneminde daha çok kendinize mi çevrenize mi ya da örneğin toplumsal süreçler, felsefe gibi konulara mı odaklandığınızı düşünüyorsunuz?
13. Hayatınızın bu dönemi sizin için bir fırsatlar dönemi olarak tanımlanabilir mi? Cevabınız evetse ne tür fırsatlar?
14. Yaşamınızın bu döneminde sizi kaygılı ya da stresli hissettiren durumlar var mı? Varsa neler? Bu durumlardaki duygu ve düşünceleriniz nelerdir?
15. Ölüm ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?